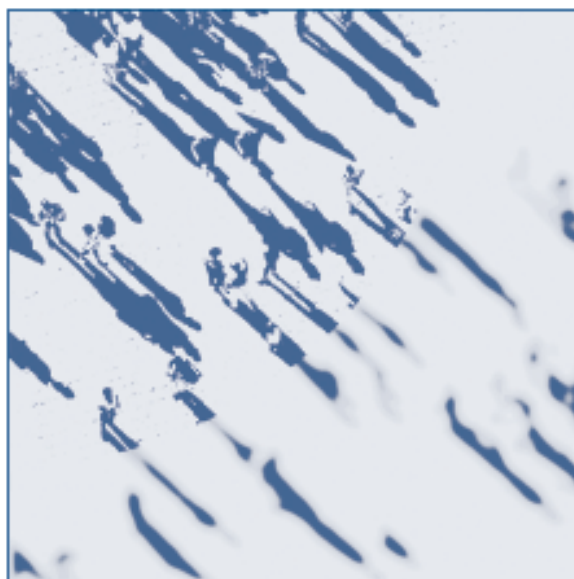
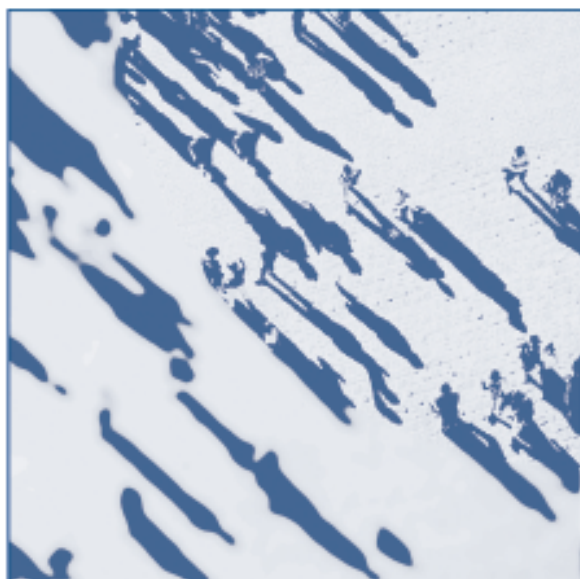

Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej

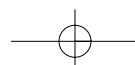

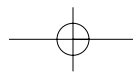
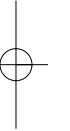
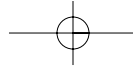
2004

Przegląd

Komisja Europejska

SPRZEDAŻ I PRENUMERATA

Odpłatne publikacje, wydane przez Urząd Oficjalnych Publikacji, dostępne są w naszych biurach sprzedaży w różnych częściach świata.

Jaka jest procedura nabycia dowolnej publikacji?

Po otrzymaniu listy biur sprzedaży należy wybrać odpowiednie biuro i skontaktować się z nim w celu złożenia zamówienia.

Jak dotrzeć do listy biur sprzedaży?

- Można ją przejrzeć na stronie internetowej Urzędu: <http://publications.eu.int/>
- bądź wysłać faksem zamówienie pod numer (352) 292 94 27 58, aby otrzymać jej wersję papierową.

KE-AP-04-001-PL-C

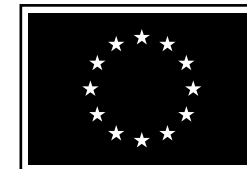
ISBN 92-894-9018-7

9 789289 490184

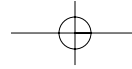
Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

— Przegląd —

Komisja Europejska

Dyrekcja Generalna
ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans

Treść niniejszej publikacji niekoniecznie przedstawia opinie lub stanowisko Komisji Europejskiej (Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans i Eurostat-u)

Jeśli są Państwo zainteresowani otrzymywaniem elektronicznego biuletynu Dyrekcji Generalnej ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równości Szans – „ESmail”, prosimy o wysłanie e-maila na adres: empl-esmail@cec.eu.int. Biuletyn jest wydawany regularnie w języku angielskim, francuskim i niemieckim.

***Europe Direct to serwis, który pomoże Państwu
znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące Unii Europejskiej.***

**Oto numer bezpłatny:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Bardzo wiele informacji na temat Unii Europejskiej znajduje się w Internecie.
Dostęp można uzyskać przez serwer Europa (<http://europa.eu.int>).

Dane katalogowe znajdują się na końcu niniejszej publikacji.

Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, 2005.

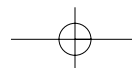
ISBN 92-894-9018-7

© Wspólnoty Europejskie, 2005

Powielanie materiałów jest dozwolone, pod warunkiem, że zostanie podane ich źródło.

Printed in Belgium

DRUK NA PAPIERZE BIAŁYM BEZCHLOROWYM.

Wprowadzenie

Raport o sytuacji społecznej, który jest corocznie publikowany od 2000 r., zawiera perspektywiczny przegląd aspektów społecznych w Unii Europejskiej traktowanych jako tło rozwoju polityki społecznej i przyczynia się do monitorowania rozwoju społecznego w państwach członkowskich. Ponadto nawiązuje on do innych publikacji wydawanych przez Komisję, takich jak: „Employment in Europe” (Raport o zatrudnieniu w Europie), „Industrial Relations in Europe” (Stosunki pracy w Europie) i „Gender Equality Report” (Raport o równości praw kobiet i mężczyzn).

Szczególną cechą niniejszego raportu jest fakt połączenia w nim zharmonizowanych danych o charakterze ilościowym z danymi jakościowymi pochodzącymi z badań opinii publicznej. W ten sposób raport pełni rolę dokumentu referencyjnego, w którym do całościowego obrazu sytuacji społecznej dodano opinie i postawy mieszkańców Europy.

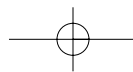
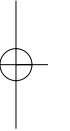
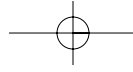
Tegoroczny raport stara się uchwycić aspekty społeczne rozszerzonej Unii, uwzględniając zarówno rozwijające się trendy społeczne, jak też pojawiające się wyzwania w zakresie polityki społecznej.

Stavros Dimas
Członek Komisji
Zatrudnienie
i Sprawy Społeczne

Joaquín Almunia
Członek Komisji
Sprawy Gospodarcze
i Monetarne

Spis treści

1	Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej złożonej z 25 państw członkowskich	6
2	Trendy dotyczące populacji w rozszerzonej Unii Europejskiej	8
3	Trendy społeczno-gospodarcze, warunki życia oraz rozwój kapitału ludzkiego	11
4	Zabezpieczenie społeczne oraz udział obywateli w życiu społecznym	16
5	Europejski Program Społeczny w Unii Europejskiej złożonej z 25 krajów	22

Załączniki:

1	Portrety statystyczne	26
	Starzenie się społeczeństwa	26
	Migracja i azyl	27
	Wykształcenie i jego rezultaty	28
	Kształcenie ustawiczne	29
	Zatrudnienie	30
	Bezrobocie	31
	Wydatki i przychody związane z zabezpieczeniem społecznym	32
	Świadczenia socjalne	33
	Wydatki na Politykę Rynku Pracy	34
	Dystrybucja dochodów	35
	Gospodarstwa domowe o niskich dochodach	36
	Brak pracy w rodzinie oraz niskie zarobki	37
	Kobiety i mężczyźni w procesie decyzyjnym	38
	Zarobki kobiet i mężczyzn	39
	Przewidywania odnośnie do r życia i zdrowia	40
	Wypadki i problemy zdrowotne związane z wykonywaną pracą	41
2	Kluczowe wskaźniki socjalne dla każdego z podmiotów geopolitycznych	42
3	Symbole, kody krajów i zgrupowań krajów, inne skróty i akronimy	45

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Wprowadzenie

Niniejsza skrócona wersja piątego rocznego raportu o sytuacji społecznej w Unii Europejskiej zawiera przegląd kluczowych zmian społecznych i gospodarczych w Europie wraz z faktami i danymi liczbowymi dotyczącymi aspektów społecznych rozszerzonej Unii z uwzględnieniem zarówno trendów społecznych, jak również pojawiających się wyzwań w zakresie polityki społecznej. Uzupełnieniem przeglądu jest seria portretów statystycznych, które odnoszą się do szeregu spraw dotyczących odpowiednich obszarów polityki społecznej Unii Europejskiej. Raport obejmuje praktycznie wszystkie dziedziny europejskiej polityki społecznej: ludność, edukację i szkolenia, rynek pracy, zabezpieczenie społeczne, dochody, ubóstwo i wyłączenie społeczne, równość praw mężczyzn i kobiet oraz zdrowie i bezpieczeństwo.

1. Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej złożonej z 25 państw członkowskich

Wraz z rozszerzeniem sytuacja społeczna w Unii Europejskiej stała się bardziej zróżnicowana i zwiększyły się wyzwania w zakresie polityki społecznej. Jednocześnie jednak Unia po rozszerzeniu stwarza państwom członkowskim więcej okazji do wzrostu gospodarczego i w związku z tym daje im większe możliwości stawienia czoła tym wyzwaniom.

Rozszerzenie spowodowało zwiększenie populacji UE o 20%, do liczby przekraczającej 450 milionów osób, przy czym unijny PKB wzrósł jedynie o 4,5%. Tym samym społeczno-ekonomiczne nierówności w ramach Unii będą się zwiększać, zmiany będą zasadnicze, a wyzwania nie należy lekceważyć. Różnice w sytuacji społecznej pomiędzy większością krajów europejskiej piętnastki a nowymi państwami członkowskimi są w kilku dziedzinach pokaźne, co dokumentuje niniejszy raport. Jednak, jak wskazuje dalsza analiza, różnice te dotyczą raczej stopnia zaawansowania niż zasad.

1.1 Trendy dotyczące populacji – nadal aktualne jest wyzwanie związane ze starzeniem się ludności

Po rozszerzeniu prawie trzy czwarte populacji zamieszkuje sześć z dwudziestu pięciu państw członkowskich. Krajami tymi są Niemcy, Zjednoczone Królestwo, Francja, Włochy, Polska i Hiszpania. Pozostała jedna czwarta populacji rozkłada się na dziewiętnaście państw członkowskich, których populacje są małe lub bardzo małe.

Mimo to, w ciągu niespełna dziesięciolecia rozszerzoną Unię cechować będzie przyspieszone starzenie...

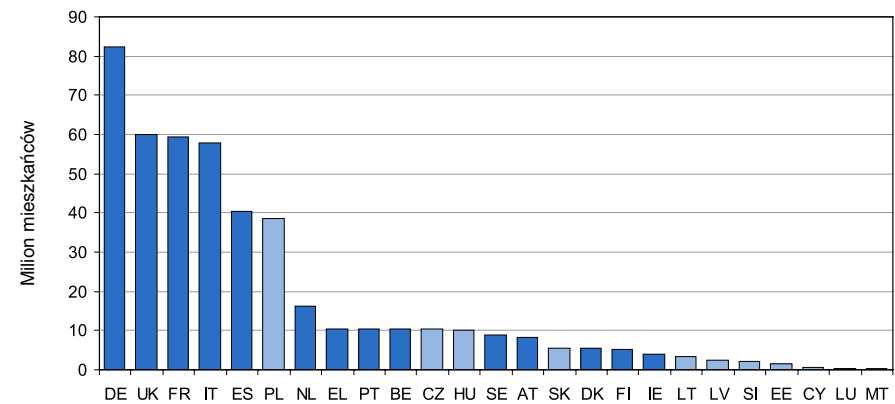
W chwili obecnej populacja nowych państw członkowskich jest nieco młodsza od populacji krajów UE-15. Jednakże nie oznacza to, że rozszerzenie zmieniło trend demograficzny Unii Europejskiej. Z powodu radykalnego spadku poziomu płodności w większości nowych państw członkowskich na przestrzeni ostatnich 15 lat krótkie i umiarkowane odmłodzenie już wkrótce zostanie zastąpione przez bardziej wyraźny proces starzenia. Innymi słowy, Unia wciąż będzie miała przed sobą perspektywę szybko starzejącej się i kurczącej populacji.

W niektórych z nowych państw członkowskich w okresie przejściowym spadła przewidywana długość życia i mimo pewnych zmian na lepsze wciąż pozostaje ona znacząco poniżej unijnej średniej. Odzwierciedla to wyższą śmiertelność we wszystkich przedziałach wiekowych w tych krajach, szczególnie w przypadku mężczyzn. Wzrost gospodarczy wraz ze stopniowym podnoszeniem standardu życia mogą mieć znaczący wkład w przełamywanie negatywnego wpływu, jaki miał wczesny okres przejściowy na śmiertelność oraz w doprowadzenie wskaźnika długowieczności do poziomu krajów piętnastki.

...ponieważ od ponad dziesięciu lat poziom płodności w nowych państwach członkowskich jest bardzo niski.

W krajach piętnastki poziom płodności wynosi poniżej 1,4 tylko w trzech południowych państwach członkowskich, podczas gdy siedem nowych państw członkowskich posiada poziom płodności wynoszący 1,3 lub mniej. W skali dwudziestu pięciu krajów Unii Europejskiej prawie połowa nowych państw członkowskich dotknięta jest poważnym kryzysem poziomu płodności, a przyczyny tego stanu rzeczy są różne dla różnych krajów. Wzmacnia to argumenty przemawiające za pogodzeniem pracy z życiem rodzinnym w europejskiej polityce społecznej.

1 Populacja 25 państw członkowskich UE, 2002

Źródło: Eurostat

Oczekuje się, że migracja ze wschodu na zachód Unii będzie umiarkowana...

W ostatnim dziesięcioleciu wielkość i znaczenie imigracji znacząco wzrosły. Gwałtowny wzrost imigracji w latach dziewięćdziesiątych dotknął wszystkie kraje europejskiej piętnastki i w wielu z nich zarejestrowano historycznie znaczące wielkości napływu migracji netto.

W kilku nowych państwach członkowskich sytuacja była raczej inna, ponieważ rosła tam emigracja na zachód. W niektórych krajach bałtyckich w wyniku migracji zewnętrznej wzrost populacji osiągnął nawet wartości ujemne. Warto jednakże odnotować znaczącą zmianę wzorców migracyjnych na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia w nowych państwach członkowskich leżących w Europie Środkowej i Wschodniej. Większość z tych krajów stopniowo zmieniała swój charakter z krajów emigracyjnych na kraje wysyłające i przyjmujące emigrantów lub – w kilku przypadkach – na kraje głównie przyjmujące emigrantów. Oczekuje się, że poprawa sytuacji gospodarczej oraz lepsze warunki pracy w nowych państwach członkowskich wraz z demograficznym starzeniem się populacji spowodują zmniejszenie prawdopodobieństwa migracji ich mieszkańców do krajów piętnastki.

...jednakże imigracja do Unii, w tym do nowych państw członkowskich CEE¹, prawdopodobnie będzie wzrastać...

Dzisiaj w większości nowych państw członkowskich migracja netto jest dodatnia. W 2002 r.² ujemną migrację netto zaobserwowano wyłącznie w Polsce (–0,03%), na Litwie (–0,06%) i na Łotwie (–0,08%). Po rozszerzeniu duża część zewnętrznych granic UE należy do nowych państw członkowskich, a nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej mogą w coraz większym stopniu stawać się krajami imigracyjnymi. Można sobie wyobrazić, że historyczne związki z krajami emigracyjnymi położonymi bardziej na wschód będą ułatwiać ten proces. Narastać będzie potrzeba aktywnego kierowania, także na poziomie Wspólnoty, naciskami migracyjnymi oraz integracją pracowników migracyjnych z krajów trzecich.

...pomimo to – co stanowić będzie ostry kontrast w stosunku do Stanów Zjednoczonych – populacja UE osiągnie stagnację i zacznie się zmniejszać.

Utrzymywać się będzie narastająca rozbieżność pomiędzy trendami populacji Stanów Zjednoczonych i UE spowodowana przez poprawę poziomu płodności w Stanach Zjednoczonych oraz gwałtowny wzrost imigracji do Stanów Zjednoczonych, podczas gdy populacja UE znajdzie się w stagnacji i zacznie się zmniejszać przy gwałtownym wzroście wskaźnika zależności osób w wieku podeszłym. Populacja i zasoby siły roboczej w Stanach Zjednoczonych będą kontynuować swój wzrost. W tym samym czasie starzenie się i zmniejszanie populacji Japończyków postępować będzie szybciej niż w UE. W średniej i długiej perspektywie czasowej różnice te będą miały znaczące konsekwencje gospodarcze i strategiczne.

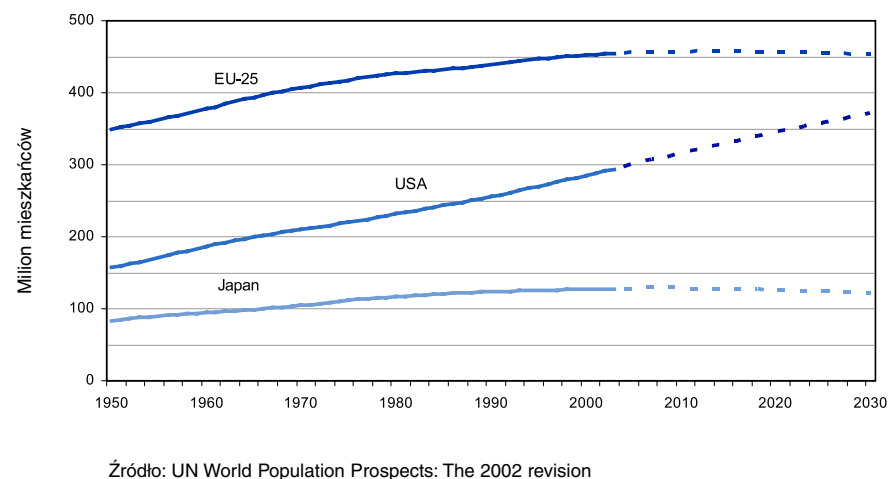
1 Nowe kraje członkowskie CEE = nowe kraje członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej.

2 Wstępne dane z Eurostatu. Dodatnia migracja netto jest dużo ważniejsza na Cyprze (0,97%) i na Malcie (0,48%), gdzie wzorce migracyjne są podobne do wzorców istniejących w śródziemnomorskich krajach UE-15.

3 Komisja Europejska: „Progress in implementing the Joint Assessment Papers on employment policies in acceding countries”, COM(2003)663, and ibidem Staff Working Paper SEC (2003)1361 November 2003.

4 Report of the Employment Taskforce (chaired by Wim Kok): „Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe”, listopad 2003 r.; see also „Draft Joint Employment Report” COM(2004)24, 24.01.2004.

5 Komisja Europejska: „Delivering Lisbon – Reforms for the enlarged Union”, COM(2004)29.

2 Zmiana populacji: UE-25, Stany Zjednoczone i Japonia, 1950 – 2030**1.2 Trendy gospodarcze i w dziedzinie zatrudnienia – przygotowując się na trwały wzrost**

W porównaniu do poziomu osiągniętego w połowie i pod koniec lat dziewięćdziesiątych wzrost gospodarczy w ciągu ostatnich trzech lat spadł prawie o połowę. Jak wskazuje dokument „Employment in Europe 2003” (raport o zatrudnieniu w Europie 2003) sporządzony przez Komisję Europejską, po kilku latach intensywnego tworzenia miejsc pracy, co pozwoliło na osiągnięcie stopy zatrudnienia wynoszącej 64,3% w 2002 r., wzrost zatrudnienia w krajach piętnastki na początku 2003 r. uległ zahamowaniu i oczekuje się, że stopa zatrudnienia odnotuje jedynie powolny wzrost w latach 2004 – 2005. Chociaż wśród nowych państw członkowskich sytuacja jest dosyć zróżnicowana, ogólna stopa zatrudnienia jest w nich niższa w stosunku do krajów piętnastki³. Na tle powyższego jest rzeczą zasadniczą, aby zatrudnienie bardziej przyczyniało się do wzrostu w Europie zgodnie z celami wyznaczanymi od 2000 r. W chwili obecnej stopy zatrudnienia są wciąż zbyt niskie i państwa członkowskie muszą zwiększyć swoje wysiłki podejmowane w tym kierunku⁴. Docelowa wartość 70% wyznaczona do osiągnięcia w 2010 r. wciąż pozostaje wartością realistyczną, jeśli poprawa koniunktury gospodarczej podniesie stopy do poziomu osiągniętego pod koniec lat dziewięćdziesiątych. Cała ta sytuacja budzi rozczarowanie, a za jej główne przyczyny można uznać występowanie przeszkód o charakterze strukturalnym na rynkach pracy oraz zbyt małą liczbę pracowników w starszym wieku⁵.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Chociaż wzrost bezrobocia w krajach piętnastki pozostaje dość ograniczony, jednak poziom bezrobocia w porównaniu do Stanów Zjednoczonych i Japonii jest stosunkowo wysoki (8% w listopadzie 2003). Jednocześnie długotrwałe bezrobocie utrzymuje się na poziomie 3%, przy czym stopa ta w przypadku kobiet jest nieco wyższa. W nowych państwach członkowskich poziom bezrobocia osiągnął 15%, natomiast długotrwałe bezrobocie wynosi prawie 8%, będąc nieco wyższym w populacji kobiet.

W przeciwieństwie do sytuacji w Stanach Zjednoczonych, średni wzrost wydajności na osobę zatrudnioną w krajach piętnastki spada od lat dziewięćdziesiątych i w chwili obecnej wynosi prawie 1% rocznie. Ogólne poziomy wydajności w nowych państwach członkowskich są znacznie niższe niż w UE – przeciętnie mają wartość około połowy poziomu w UE – jednak ostatnio wzrost wydajności zbliżył się do 4% rocznie.

Po okresie niepewności w pierwszej połowie 2003 r. pojawiły się oznaki ożywienia...

Po załamaniu w pierwszej połowie 2003 r. gospodarki strefy euro i UE gwałtownie ożywiły się w drugiej połowie roku. Szacuje się, że średnie tempo wzrostu dla całego roku wyniosło 0,4% dla strefy euro i 0,8% dla Unii Europejskiej. Zważywszy na stabilność globalnego wzrostu i handlu oraz powrót zaufania wewnątrznych producentów i konsumentów, w bieżącym roku ożywienie ma dane ku temu, aby nabrać tempa. Na rok 2004 prognozowany jest powrót średniego tempa wzrostu do wartości 1,7% dla strefy euro oraz do wartości 2% dla Unii Europejskiej. W 2005 r. średnie tempo wzrostu powinno ustabilizować się na poziomie około 2,4%.

...pełne wykorzystanie trwałego wzrostu i wzmocnienia wymagać będzie zdecydowanych posunięć w kierunku przeprowadzenia dalszych reform społecznych i gospodarczych.

Główne czynniki leżące u podstaw prognozy ożywienia gospodarczego, obok bodźców wynikających z globalnego popytu, obejmują również dostosowanie do warunków polityki makroekonomicznej, kontynuowania walki z inflacją, wsparcia finansowego oraz postępu reform strukturalnych.

Ożywienie wzmocnione jest przez wzrost wydatków inwestycyjnych wspierany przez stopniowy wzrost konsumpcji indywidualnej. Jednak, pomimo prognozowanego wzrostu tempa aktywności gospodarczej, przedłużające się obniżenie zatrudnienia będzie obciążało wyniki rynku pracy.

Oczekuje się, że wzrost zatrudnienia w 2004 r. rejestrowany będzie na poziomie 0,3%, natomiast w 2005 r. nieco lepiej – na poziomie 0,9%. Uwzględniając perspektywę większych niż kiedykolwiek nacisków finansowych związanych ze starzeniem ważne jest, aby przygotować się na wpływ starzejących się populacji w nadchodzących latach, zanim nastąpi główne uderzenie zmian demograficznych.

2. Trendy dotyczące populacji w rozszerzonej Unii Europejskiej

Unia Europejska wita 74 miliony nowych obywateli

1 stycznia 2003 r. szacowana populacja dziesięciu nowych państw członkowskich Unii wynosiła 74,3 miliony osób w porównaniu z prawie 379 milionami mieszkańców krajów piętnastki⁶. Tym samym, rozszerzenie Unii Europejskiej zwiększyło populację UE o prawie 20%, do łącznej liczby 453 milionów mieszkańców.

Rozszerzona Unia jest trzecią pod względem wielkości zaludnienia jednostką geograficzną na świecie.

Wraz z rozszerzeniem odsetek liczby mieszkańców świata, wynoszącej 6,3 miliarda osób⁷, zamieszkujących w UE wzrósł z 6,1% do 7,2%, czyniąc Unię trzecim pod względem zaludnienia podmiotem politycznym na świecie za Chinami (prawie 1,3 miliarda mieszkańców w połowie 2003 r.) oraz Indiami (1,1 miliarda mieszkańców). Jednak Unia jest o 55% ludniejsza od Stanów Zjednoczonych (292 miliony mieszkańców) i 3,5 raza ludniejsza od Japonii (128 milionów mieszkańców).

Jednakże odsetek światowej populacji zamieszkującej kraje rozszerzonej UE uległ zmniejszeniu na przestrzeni XX wieku, a w nadchodzących dziesięcioleciach będzie się dalej zmniejszać z powodu szybkiego wzrostu populacji krajów rozwijających się. Prognozuje się, że Unia złożona z 25 krajów w 2030 r. będzie stanowić poniżej 6% ludności świata.

Wzrost populacji w Unii 25 krajów będzie w najbliższym dziesięcioleciu coraz wolniejszy, zaś później populacja zacznie się zmniejszać.

W krajach piętnastki dodatnia migracja netto była głównym motorem wzrostu w ostatnim dziesięcioleciu, które charakteryzowało się ujemnym przyrostem naturalnym. W nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej – które to kraje doświadczały trwałego wzrostu populacji od okresu powojennego do połowy lat osiemdziesiątych – wzrost uległ stagnacji w latach dziewięćdziesiątych. W niektórych przypadkach osiągnął on nawet wartość ujemną ze względu na połączenie skutków emigracji z radykalnym spadkiem płodności i nagłym wzrostem śmiertelności. Dla porównania, Cypr i Malta wykazały stosunkowo znaczny wzrost populacji (odpowiednio 15,5% i 9,4% w latach 1993 – 2003).

Starzenie się populacji będzie również dominującym wyzwaniem dla Unii 25 krajów.

Starzenie się populacji zostało uznane za dominujące wyzwanie dla UE złożonej z 15 państw członkowskich i sytuacja ta nie uległa zmianie po rozszerzeniu. Chociaż większość z nowych państw członkowskich wnosi do Unii stosunkowo młodsze populacje, co jest rezultatem wyższych poziomów płodności w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych oraz niższej przewidywanej średniej długości życia, efekt odmłodzenia będzie ograniczony i tymczasowy. W dłuższej perspektywie rozszerzenie najprawdopodobniej przyspieszy w UE trend starzenia się populacji, ponieważ większość nowych państw członkowskich doświadcza bardzo niskich poziomów płodności.

⁶ Źródło: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe”, Eurostat Statistics in focus, Theme 3, 20/2003.

⁷ Źródłem szacowanej wielkości populacji na świecie, w Chinach, Indiach, Stanach Zjednoczonych i w Japonii w połowie 2003 r. jest publikacja „2003 World Population Data Sheet” of the Population Reference Bureau.

Wzrost populacji – wpływ płodności, śmiertelności i przepływów migracyjnych

Przez ostatnie kilkadziesiąt lat na zmianę populacji UE wpływ miały: niskie poziomy płodności, ogólny trwały wzrost wskaźnika długowieczności oraz zwiększony poziom imigracji do Unii.

Trendy dotyczące wskaźnika płodności – mniej dzieci...

Przez kilkadziesiąt lat wskaźniki płodności w UE utrzymywały się poniżej poziomu odnawialności pokoleniowej wynoszącego 2,1 i rozszerzenie wzmocniło ten trend. Wśród nowych państw członkowskich tylko Cypr (1,57 dziecka na kobietę⁸) i Malta (1,51) plasują się nieco powyżej średniej dla krajów piętnastki (1,47), podczas gdy inne nowe państwa członkowskie mają wskaźniki płodności wynoszące 1,4 lub mniej. Na poziomie krajów UE-25 wskaźnik poziomu płodności od 1995 r. pozostaje o 30% niższy od wskaźnika odnawialności pokoleniowej.

Oprócz Irlandii, Francji (1,88) – gdzie ostatnio zdołano podwyższyć wskaźnik płodności – również Niemcy (1,73) i niektóre kraje skandynawskie (Dania 1,73, Finlandia 1,72) stanowią główne wyjątki od niskich i bardzo niskich poziomów płodności charakteryzujących inne państwa członkowskie UE-25.

Większość badaczy podkreśla, że różnice występujące pomiędzy krajami są związane z kombinacją zróżnicowania krajowych kontekstów społeczno-gospodarczych, kulturowych, a w szczególności stosowanych polityk. Większość państw członkowskich posiadających wyższe poziomy wskaźnika płodności posiada dużo lepiej rozwinięte instrumenty polityki prorodzinnej ułatwiającej zakładanie rodziny, rodzenie i wychowywanie dzieci.

...i w późniejszym okresie życia.

Oprócz ogólnego trendu polegającego na opóźnieniu momentu zajścia w ciążę, pomiędzy krajami piętnastki a nowymi państwami członkowskimi występują znaczne różnice w wyborze momentu posiadania dzieci. Od wieków we wschodniej części Europy utrzymywała się tendencja do zawierania wczesnych małżeństw i wczesnego posiadania dzieci, podczas gdy w zachodniej części Europy małżeństwa zawierano w późniejszym okresie życia, co skutkowało również opóźnieniem w ramach naturalnego przedziału wiekowego płodności. Najnowsze dane wykazują, że chociaż średni wiek kobiet przy narodzinach pierwszego dziecka w nowych państwach członkowskich wzrósł z 24 do 26 lat, to jednak jest on wciąż niższy niż w krajach piętnastki, gdzie wynosi od 26 do 29 lat.

Posiadanie dziecka w starszym wieku ma poważne konsekwencje zdrowotne. Trwała tendencja późniejszego posiadania dzieci doprowadziła nie tylko do zwiększonej liczby osób leczonych na bezpłodność, lecz również do zwiększenia obaw od strony medycznej dotyczących zagrożeń dla zdrowia zarówno matki, jak i dziecka, związanych z ciążą w późniejszym okresie życia. Dodatkowo, mimowolna bezdzietność w sposób dostrzegalny narasta w Europie, ponieważ w wielu przypadkach opóźnione posiadanie dzieci jest niemożliwe w dalszym okresie życia.

Przewidywana długość życia wciąż rośnie...

W latach pomiędzy 1960 a 2001 przewidywana średnia długość życia przy urodzeniu dla krajów europejskiej piętnastki wzrosła z 70,1 do 78,5 lat (z 67,4 do 75,5 lat dla mężczyzn oraz z 72,9 do 81,6 lat dla kobiet). Ogólnie zakłada się, że ten wzrost przewidywanej średniej długości życia pod koniec XX wieku był rezultatem zmian w stylu życia w połączeniu z poprawą warunków życia oraz udostępnieniem osiągnięć postępu medycznego szerokiemu spektrum populacji za pośrednictwem publicznej służby zdrowia.

...ale mniej znacząco w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej niż w krajach europejskiej piętnastki.

Rozpatrując trendy dotyczące śmiertelności i długowieczności Malta i Cypr wykazują duże podobieństwo do krajów europejskiej piętnastki. Inaczej jest jednak w przypadku nowych państw członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej. W 1960 r. kraje te miały wskaźniki przewidywanej średniej długości życia przy urodzeniu na poziomie podobnym do krajów unijnej piętnastki, jednak od tego czasu wskaźniki śmiertelności, szczególnie dla mężczyzn, ewoluowały zupełnie inaczej. Podczas gdy w krajach Europy Środkowej i Wschodniej sytuacja mężczyzn charakteryzowała się stagnacją i nieznaczną poprawą, kraje europejskiej piętnastki w znacznym stopniu zredukowały liczbę zgonów z powodu chorób sercowo-naczyniowych i poczyniły postępy w walce z chorobami o podłożu społecznym. Ponadto we wczesnych latach dziewięćdziesiątych zmiany polityczne i gospodarcze zachodzące w krajach Europy Środkowej i Wschodniej miały negatywny wpływ na warunki życia oraz zasoby systemów opieki zdrowotnej, a także na systemy zabezpieczenia społecznego, co doprowadziło do wzrostu wskaźników śmiertelności i spadku przewidywanej długości życia.

Przewidywana długość życia w krajach europejskiej piętnastki w chwili obecnej mieści się w zakresie od 73 do 78 lat dla mężczyzn i od 79 do 83 lat dla kobiet. Dla porównania, w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej wskaźnik ten zawiera się w granicach od 65 do 72 lat dla mężczyzn i od 76 do 80 lat dla kobiet.

Imigracja stała się ważnym czynnikiem w ostatnich zmianach dotyczących populacji...

Imigracja jako trzeci motor zmian populacji znacząco wzrosła w ciągu ostatniego dziesięciolecia. W chwili obecnej imigracja jest przyczyną jednej trzeciej przyrostu populacji w krajach europejskiej piętnastki. W istocie, bez imigracji w niektórych państwach członkowskich na początku nowego tysiąclecia zaobserwowano by spadek populacji. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych średnio 18% osób przenoszących się do państw członkowskich było obywatelami innych państw członkowskich UE, 27% było obywatelami danego kraju powracającymi z zagranicy, natomiast 54% byli to obywatele krajów spoza UE (Eurostat 2003). Szacuje się, że poziom migracji netto dla lat 2001 i 2002 wynosi około jednego miliona imigrantów.

8 Wszystkie wskaźniki płodności podają liczbę dzieci przypadającą na jedną kobietę w oparciu o dane Eurostatu z 2002 r., oprócz MT i CY, dla których dane z 2001 r. są ostatnimi dostępnymi.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Podczas gdy zjawisko to dotyczyło wszystkich 15 państw UE, a wiele z nich odnotowało dodatnią migrację netto na poziomie historycznym, sytuacja nowych państw członkowskich w latach dziewięćdziesiątych wyglądała zgoła inaczej. W kilku krajach bałtyckich w wyniku emigracji wzrost populacji osiągnął nawet wartości ujemne.

W tym okresie miało również miejsce poszerzenie i zróżnicowanie typów osób migrujących, wzorców przepływów migracyjnych oraz mozaiki krajów wysyłających i przyjmujących. Dodatkowo byłe kraje stanowiące źródło emigracji (Hiszpania, Portugalia, Włochy, Grecja, Irlandia) stały się krajami docelowymi imigracji, przy czym napływy migracyjne netto złożone były zarówno z powracających obywateli danych krajów, jak również z obywateli krajów trzecich, spoza UE⁹.

W 2002 r. liczbę obywateli innych krajów mieszkających w krajach rozszerzonej Unii szacowano na 21,6 miliona, co stanowiło około 4,8% całej populacji. W liczbie tej mieściło się 14,7 miliona obywateli krajów trzecich (3,3%), podczas gdy obywatele UE zamieszkałych w innych państwach członkowskich było 6,9 miliona (1,5%). Państwem członkowskim posiadającym największą bezwzględną liczbę obywateli innych państw są Niemcy (7,3 miliona lub blisko 9%), podczas gdy państwem członkowskim o największym odsetku obywateli innych państw jest Luksemburg (37%, głównie obywatele innych państw członkowskich). Liczba obywateli innych państw odzwierciedla zarówno obecne, jak i przeszłe wzorce migracyjne oraz różne uregulowania krajowe dotyczące nabywania obywatelstwa.

...a rozszerzenie nie zmieni tych wzorców, chociaż część byłych przepływów migracyjnych stanie się mobilnością transgraniczną w ramach Unii.

Rozszerzenie nie zmieni efektu przyciągania przez bogate i starzejące się populacje UE. Unia Europejska złożona z 25 krajów może nawet stać się bardziej atrakcyjna dla imigrantów ekonomicznych ze względu na wyższy poziom swego zróżnicowania. Zważywszy na związki historyczne i kulturowe, nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej mogą w coraz większym stopniu stawać się krajami docelowymi dla emigrantów napływających do UE z krajów byłego Związku Radzieckiego.

Wraz z przystąpieniem do UE w 2004 r. dziesięciu nowych krajów pewna część ruchów migracyjnych, które historycznie były przepływami migracyjnymi, stanie się mobilnością wewnętrzną w granicach UE. Pomimo istnienia ograniczeń w zakresie przemieszczania się w poszukiwaniu pracy, poprzednie doświadczenia i ostatnie szacunki sugerują, że ruchy migracyjne w poszukiwaniu pracy z nowych do starych państw członkowskich będą odbywać się w stopniu od umiarkowanego do ograniczonego. W miarę poprawy sytuacji gospodarczej w nowych państwach członkowskich prawdopodobieństwo masowej migracji w kierunku zachodnim będzie się zmniejszać.

W ciągu ostatnich dziesięciu lat przepływy migracyjne w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej uległy znacznym zmianom. W większości z tych krajów przepływy osób migrujących stopniowo stały się mniej skierowane na zewnątrz, a bardziej do wewnątrz. Dlatego też, chociaż migracja netto jest stosunkowo niewielka, stopniowo w większości nowych państw członkowskich przyjęła ona wartość dodatnią.

W 2002 r.¹⁰ dodatnią migrację netto zaobserwowano na Węgrzech (0,13%), w Republice Czeskiej (0,12%), w Słowenii (0,11%), Słowacji (0,02%) i Estonii (0,01%), podczas gdy migracja ujemna występowała tylko w Polsce (-0,03%), na Litwie (-0,06%) oraz Łotwie (-0,08%). Napływy migracyjne pochodzą głównie z krajów Europy Wschodniej (takich jak Ukraina, Białoruś, Rosja i południowo-wschodnie kraje europejskie). Typologia napływów migracyjnych do nowych państw członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej również ulega coraz większemu zróżnicowaniu, obejmując nie tylko niewykwalifikowanych robotników z regionów byłego Związku Radzieckiego, lecz również wysoko wykwalifikowanych specjalistów, powracających emigrantów oraz repatriantów z innych byłych państw komunistycznych.

Podsumowanie

- Rozszerzenie nie zmieni procesu starzenia się populacji Unii. Zmniejszająca się populacja osób aktywnych zawodowo oraz zwiększająca się populacja osób na emeryturze będą miały ciągły wpływ na potencjał wzrostu gospodarczego i poprawy sytuacji społecznej.
- Nadchodzące pięć lat będzie okresem ostatniej demograficznej szansy przed rozpoczęciem szybkiego procesu starzenia się ludności. Aby przygotować się do starzenia się ludności, należy zintensyfikować wysiłki w celu podniesienia stopy zatrudnienia oraz wieku odejścia z rynku pracy.
- W ciągu ostatnich dziesięciu lat migracja netto była głównym czynnikiem powodującym wzrost populacji w Unii. W miarę jak nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej stopniowo zmieniają swój charakter z krajów wysyłających osoby migrujące na kraje przyjmujące imigrantów, działania skierowane na promowanie gospodarczej i społecznej integracji imigrantów stają się poważnym przedmiotem wspólnej troski.
- Wraz z rozszerzeniem zwiększyła się liczba państw członkowskich posiadających bardzo niskie wskaźniki płodności. Państwa UE posiadające prorodziną politykę mają wyższe wskaźniki płodności oraz udziału kobiet w rynku pracy.

⁹ „Immigration, integration and employment”, COM/2003/0336 final.

¹⁰ Dane tymczasowe z Eurostatu: „First results of the demographic data collection for 2002 in Europe”, Statistics in focus, Theme 3 – 20/2003. Dodatnia migracja netto jest znacznie ważniejsza na Cyprze (0,97%) i na Malcie (0,48%), gdzie wzorce migracyjne są podobne do wzorców istniejących w śródziemnomorskich krajach UE-15.

3. Trendy społeczno-gospodarcze, warunki życia oraz rozwój kapitału ludzkiego

W ostatnim dziesięcioleciu większość państw członkowskich UE-15 doświadczyła stałego wzrostu zatrudnienia, PKB przypadającego na mieszkańca oraz spójności...

Doświadczenie społeczno-gospodarcze krajów UE-15 od 1995 r. miało charakter raczej pozytywny, będąc nacechowane stałą poprawą zatrudnienia oraz realnych dochodów, a także zmniejszaniem się nierówności.

W miarę ciągłej poprawy pozycji tych państw członkowskich, których PKB przypadający na mieszkańca był niższy od średniej krajów europejskiej piętnastki, Unia doświadczała znaczących postępów w zmniejszaniu się zasadniczych różnic dzielących zarówno jej członków, jak też regiony w poszczególnych krajach. Irlandia jest najbardziej odznaczającym się tego przykładem, mając PKB na mieszkańca na poziomie około 125% średniej UE z 2002 r., w porównaniu do wielkości tego wskaźnika wynoszącej jedynie 80% na początku lat dziewięćdziesiątych.

...lecz w większości nowych państw członkowskich oczekiwana poprawa sytuacji wynikająca z niedawnych zmian w wielu aspektach dopiero musi się w pełni zmaterializować.

Z kolei osiem z dziesięciu nowych państw członkowskich – są to kraje z Europy Środkowej i Wschodniej – wychodząc z długiego okresu gospodarczej stagnacji pod rządami starego reżimu, doświadczyły poważnego kryzysu społeczno-gospodarczego i rozpoczęło swą drogę do gospodarki rynkowej. W latach dziewięćdziesiątych mieszkańcy tych krajów przeżyli burzliwy i często bardzo trudny okres przejściowy nacechowany brakiem stabilności gospodarczej, radykalnymi zmianami politycznymi oraz reformami instytucjonalnymi i strukturalnymi. Podczas gdy niewielkie grupy populacji odczuły radykalną poprawę społeczno-gospodarczych warunków swojego życia, wiele osób doświadczyło jedynie umiarkowanej poprawy sytuacji w mniej bezpiecznym otoczeniu. Dla mniejszości warunki życia uległy pogorszeniu.

Pomimo stosunkowo trwałego wzrostu gospodarczego od połowy lat dziewięćdziesiątych kraje te wciąż są dalekie od osiągnięcia średniego poziomu PKB na mieszkańca w krajach UE-15. Większość z nich odrobiła straty poniesione we wczesnej fazie okresu przejściowego, jednak w kilku z nich poziom PKB na mieszkańca jest wciąż poniżej wartości, którą osiągnęły pod koniec rządów starego reżimu. Jednakże w latach 2001 i 2002 nowe państwa członkowskie osiągnęły dużo wyższy wzrost PKB niż kraje europejskiej piętnastki, a wiele bieżących prognoz wskazuje, że mają one dobrą pozycję do osiągnięcia szybszego wzrostu gospodarczego po rozszerzeniu, czyniąc w ten sposób postępy na drodze do rzeczywistego zbliżenia się do poziomu UE.

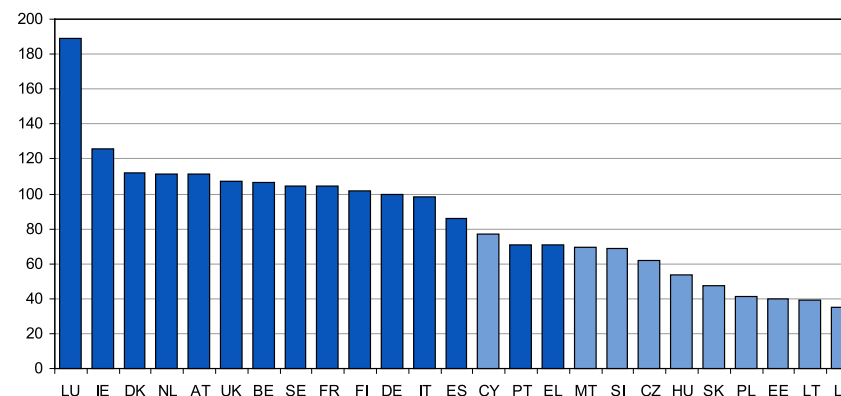
W rozszerzonej Unii różnice poziomu PKB pomiędzy regionami i państwami członkowskimi będą większe...

Różnice pomiędzy sytuacją społeczno-gospodarczą krajów UE-15 a sytuacją nowych państw członkowskich są szczególnie wyraźne w obszarze spójności społecznej¹¹. Różnice

wysokości PKB pomiędzy krajami i regionami UE-15 znacząco zmaleły w latach 1995 – 2002, podczas gdy w tym okresie pogłębiły się one pomiędzy nowymi państwami członkowskimi.

Wraz z rozszerzeniem do liczby 25 państw członkowskich zasadnicze różnice w wielkości PKB wewnątrz Unii znacząco się pogłębiły. Spośród nowych państw członkowskich jedynie Cypr posiada PKB na mieszkańca przekraczający 75% średniej UE-25. Na poziomie regionalnym oznacza to, że PKB na mieszkańca dla 10% populacji zamieszkującej najbardziej zamożne regiony UE-25 jest obecnie 4,5 raza wyższy od wielkości PKB na mieszkańca dla 10% populacji zamieszkującej regiony najbiedniejsze.

3 PKB przypadający na jednego mieszkańca według Standardów Siły Nabywczej, 2002 (UE-15=100)

Źródło: Eurostat Structural Indicators, NewCronos Database.

W rezultacie rozszerzenie odnowi problem spójności społecznej w Unii. Wyzwania dotyczące promocji spójności społecznej, zarówno pomiędzy państwami członkowskimi, jak też wewnątrz nich, będą większe i bardziej złożone. Niedawny sukces polegający na zmniejszeniu podziału krajów UE-15 na Północ – Południe, po dorównaniu przez śródziemnomorskie państwa członkowskie reszcie krajów Unii, będzie przyćmiony skalą nowego, wynikającego z rozszerzenia podziału na Zachód i Wschód.

¹¹ Komisja Europejska: „Third Cohesion Report 2004”, COM/2004/107. Patrz także porównawcze projekty badawcze finansowane w ramach Ramowych Programów Badawczych – <http://www.cordis.lu/citizens/home.html>

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

...i chociaż względny poziom zagrożenia ubóstwem w nowych państwach członkowskich jest umiarkowany...

Porównywanie przeciętnych szans z wykorzystaniem wartości PKB to jedno, natomiast rozpatrywanie dystrybucji dochodów w społeczeństwie, a w szczególności stopnia względnego i bezwzględnego ubóstwa, to co innego. W UE względny próg ubóstwa ustalony został na poziomie 60% równowartości zrównoważonego średniego dochodu narodowego. Ubóstwo jest zatem koncepcją definiowaną w relacji do ogólnego poziomu dobrobytu w każdym z krajów i jest to koncepcja wyrażana w odniesieniu do zasadniczej wartości dystrybucji dochodów z uwzględnieniem wielkości gospodarstwa domowego. Wykorzystując tę definicję, ubóstwo dotyczy 15% populacji krajów europejskiej piętnastki lub prawie 60 milionów osób oraz podobnej grupy osób w dziewięciu nowych państwach członkowskich, dla których można uzyskać porównywalne dane (z wyłączeniem Słowacji). Najniższy wskaźnik relatywnego ubóstwa w nowej Unii faktycznie występuje w Republice Czeskiej (8%), podczas gdy najwyższy wskaźnik posiadają Irlandia, Słowacja, Grecja i Portugalia, w których to krajach około 20% populacji żyje poniżej progu 60%. Pomimo zauważalnego w ostatnim dziesięcioleciu trendu zwiększenia zagrożenia ubóstwem nowe państwa członkowskie, głównie dzięki uwarunkowaniom historycznym, nadal uzyskują stosunkowo dobre wartości tego wskaźnika¹².

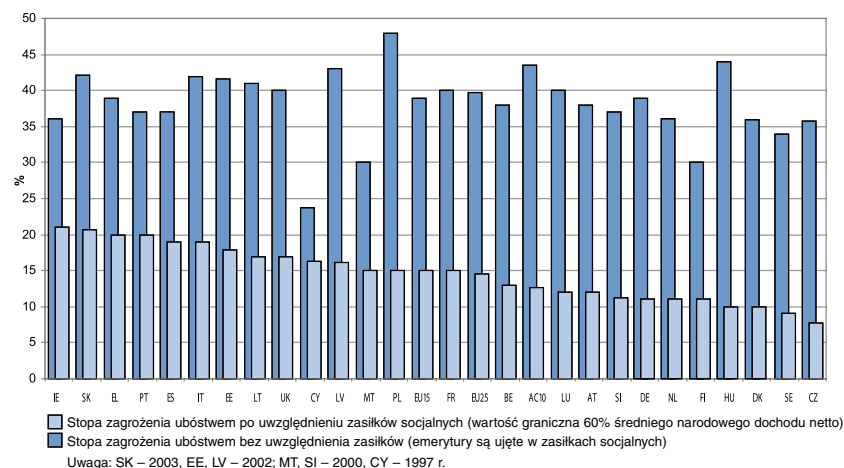
...wartości bezwzględne poziomów odzwierciedlają różnice PKB występujące na obszarze rozszerzonej Unii.

Jednakże, pomimo że poziom ubóstwa w kategoriach względnych będzie dosyć podobny na obszarze rozszerzonej Unii, w kategoriach bezwzględnych wystąpią zasadnicze różnice. Przy średniej wartości PKB na mieszkańca ponad pięciokrotnie większej w najbogatszym z krajów europejskiej piętnastki (Luksemburg) od wartości tego wskaźnika w najbiedniejszym z nowych państw członkowskich (Łotwa) oraz przy zarobkach netto (zazwyczaj stanowiących główne źródło dochodu dla gospodarstwa domowego) wykazujących podobną nierówność, jest rzeczą jasną, że próg ubóstwa zdefiniowany w sposób podany powyżej w rezultacie daje bardzo różniące się od siebie ogólne standardy życia.

Zatrudnienie jest głównym wyznacznikiem włączenia gospodarczego i społecznego...

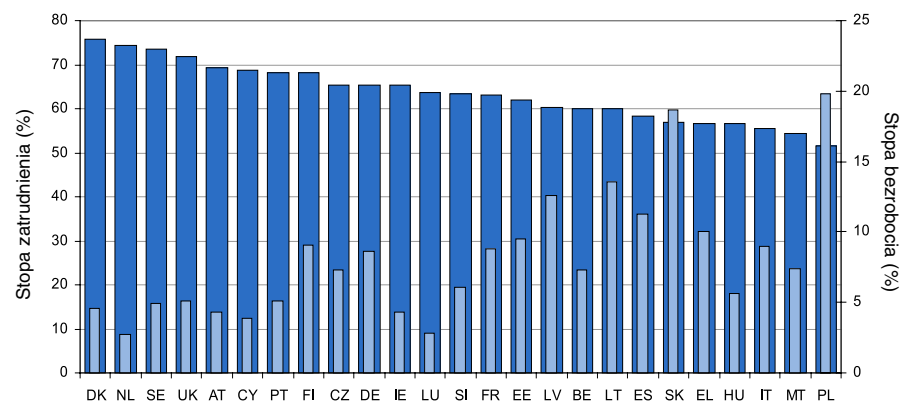
Regionalne stopy zatrudnienia nadal odzwierciedlają podział na Północ – Południe z poważnymi tego konsekwencjami dla sytuacji społecznej. Jednakże, wraz z rozszerzeniem, niższe stopy zatrudnienia dominujące w wielu regionach Europy Południowej pojawią się również na Wschodzie¹³.

4 Stopa zagrożenia ubóstwem populacji 25 państw członkowskich UE, 2001, notowana bez uwzględnienia i z uwzględnieniem dochodów ze środków pomocy społecznej

Źródło: Eurostat Structural Indicators, NewCronos Database

5 Stopy zatrudnienia (szersza kolumna) i bezrobocia (węższa kolumna), 2002

Źródło: Eurostat Structural Indicators, NewCronos Database

¹² Komisja Europejska: „Joint Memoranda on Social Inclusion (synthesis report) 2004”.

¹³ Komisja Europejska: „Employment in Europe 2002 and 2003”.

...oraz ilustruje, w jaki sposób standardy życia są uzależnione od wzrostu zatrudnienia w UE-25...

Podczas gdy od połowy lat dziewięćdziesiątych zatrudnienie rosło w krajach UE-15, w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej malało w wyniku restrukturyzacji oraz utraty miejsc pracy w rolnictwie i przemyśle. Poważne redukcje przeprowadzone w rolnictwie oraz w podstawowych gałęziach przemysłu nie zostały zrównoważone wzrostem w sektorze usług. W istocie w latach pomiędzy 1998 a 2002 r. zatrudnienie w całym sektorze usług w nowych państwach członkowskich zmniejszyło się, zamiast się zwiększyć¹⁴.

...co znowu jest uzależnione od inwestycji w kapitał ludzki poprzez edukację...

Możliwości znalezienia pracy są ściśle związane z poziomem wykształcenia, który jest głównym elementem składowym „kapitału ludzkiego” i który posiada dwa istotne aspekty:

- na poziomie indywidualnym poziom wykształcenia jest ściśle związany ze statusem społeczno-ekonomicznym i stanowi zasadniczy czynnik determinujący standard życia człowieka – zwiększa skłonność do pracy zarobkowej, włączenia społecznego, zdrowego życia itd.
- na poziomie społecznym (biznes i instytucje) poziom wykształcenia wiąże się z wydajnością, innowacjami, wzrostem gospodarczym i spójnością społeczną.

Powszechnie wiadomo, że inwestycja w kapitał ludzki znacząco przyczynia się do wzrostu wydajności i odgrywa kluczową rolę w rozwoju zmian technologicznych. Zatem, według ostatnich badań, dodatkowy rok nauki w szkole może zwiększyć łączną wydajność o dodatkowe 6,2%¹⁵. Jednak również ważną rzeczą jest zagwarantowanie, aby inwestycje w edukację i szkolenie były dokonywane w tych obszarach, które zapewniają największy zwrot¹⁶.

...podnosząc kwestię nierówności w edukacji i kształceniu ustawicznym.

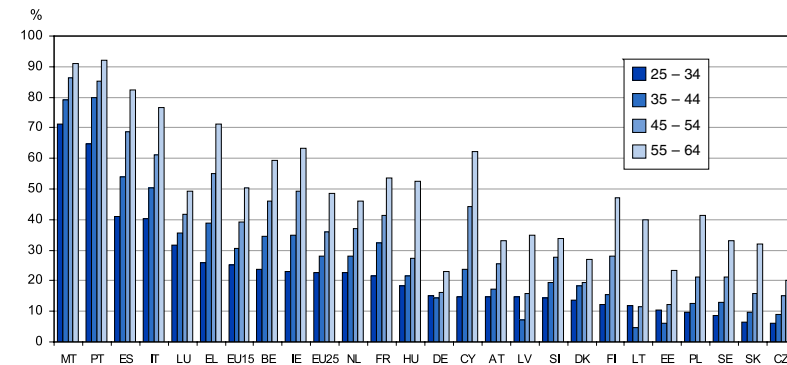
W Europie występuje relatywny brak pracowników wchodzących na rynek pracy z „nowymi umiejętnościami”, ale stosunkowo dużo jest pracowników o niższych kwalifikacjach i zatrudnialności. Te dwa czynniki skutkują brakiem pracowników na szczycie zawodów w hierarchii rynku pracy oraz ich nadmiarem na najniższych szczeblach tejże hierarchii, co podkreśla konieczność kształcenia ustawicznego w celu podnoszenia zbyt niskich kwalifikacji zawodowych.

Wykres 6 pokazuje zmniejszanie się odsetka osób o niskim poziomie wykształcenia wraz z nadejściem młodszych grup wiekowych. Jednocześnie jednak ilustruje konieczność szkolenia i podnoszenia kwalifikacji pracowników w średnim i starszym wieku, szczególnie w świetle starzenia demograficznego¹⁷.

Równie istotny jest fakt, iż wykres uwypukla, że pod względem wyższego poziomu średniego wykształcenia nowe państwa członkowskie, a w szczególności kraje z Europy Środkowej i Wschodniej, wypadają lepiej niż większość krajów UE-15 i to ze sporą przewagą – około 81% populacji w dziesięciu nowych państwach członkowskich w przedziale wiekowym 25 – 64 posiada wykształcenie średnie na poziomie wyższym w porównaniu z 65% w krajach UE-15. Z drugiej strony, jeśli chodzi o wyższe wykształcenie, region krajów piętnastki wypada lepiej, posiadając wskaźnik 22% osób z wyższym wykształceniem wobec 13% posiadanych przez nowe państwa członkowskie.

Jednakże formalne dane dotyczące osób zarejestrowanych jako uczące się mogą nie być łatwo porównywalne ze względu na dość różne systemy kształcenia. Istnieją dowody występowania różnic o charakterze jakościowym w systemach kształcenia w zakresie odpowiedności programów nauczania, podnoszenia kwalifikacji kadry nauczającej oraz zasobów technicznych. Przy pomiarze umiejętności matematycznych i naukowych nowe państwa członkowskie plasują się w niższej połowie skali osiągnięć¹⁸.

6 Odsetek osób w każdej grupie wiekowej nieposiadających wyższego poziomu średniego wykształcenia, 2002

Uwaga: Dla Zjednoczonego Królestwa definicja wyższego poziomu średniego wykształcenia wymaga jeszcze ustalenia
Źródło: Eurostat – European Union Labour Force Survey

14 Komisja Europejska: „Employment in Europe 2002 i 2003”.

15 Patrz: A. de la Fuente and A. Ciccone: „Human capital in a global and knowledge-based economy”, część I (maj 2002); i część II (assessment at the EU country level) (marzec 2003).

16 Komisja Europejska: „Investing efficiently in Education and Training – an imperative for Europe”, COM(2002)779 final.

17 Odnośnie do omówienia zatrudnienia i szkolenia umiejętności patrz „Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report” (strona 6). Badanie finansowane w ramach Piątego Programu Ramowego Badań i Rozwoju Technicznego – <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>

18 OECD: Programme for international Student Assessment (PISA) (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju: Program Międzynarodowej Oceny Studentów (PISA)).

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Przeoglądając dane dotyczące kształcenia ustawicznego oraz informatycznych znajomości technologii informatycznych i komunikacyjnych (ICT) widać także istnienie nierówności w przekroju grup wiekowych w UE. Uczestnictwo w stałych szkoleniach i podnoszeniu poziomu kwalifikacji jest bardziej powszechne w krajach europejskiej piętnastki i częściowo jest organizowane w przedsiębiorstwach. Jeśli chodzi o wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych tylko 13% osób w wieku 55 lat i powyżej korzystało z Internetu w 2002 r. w przeciwieństwie do 65% osób w przedziale wiekowym 15 – 24, natomiast osoby uczęszczające do szkoły krócej niż 15 lat korzystały z Internetu w stopniu marginalnym. Te różnice wskazują na istnienie „podziału cyfrowego” (ang. *digital divide*) i uwydatniają istniejące zagrożenia wyłączenia społecznego.

W odniesieniu do umiejętności posługiwania się technologią cyfrową¹⁹ nowe państwa członkowskie wydają się pozostawać w tyle za krajami europejskiej piętnastki. W tej dziedzinie wciąż brakuje porównywalnych danych pomimo prowadzenia różnych badań, takich jak projekt SIBIS²⁰. Częściową przyczyną takiego stanu rzeczy jest brak jasnej definicji „umiejętności posługiwania się techniką cyfrową”, która ma różne znaczenia w różnych kontekstach społecznych i gospodarczych. Przyczyną jest również charakter tego typu danych, które w większości oparte są na ankietach telefonicznych, które nie dość dobrze uwzględniają mniej uprzywilejowane grupy społeczne. Jednakże dostępne dane wskazują, że północne państwa członkowskie plasują się w górnej części skali, natomiast reszta krajów Unii wykazuje duże zróżnicowanie. Umiejętność korzystania z technologii informatycznych i komunikacyjnych ma pierwszorzędne znaczenie dla poprawy wyników gospodarczych w Europie, która w przyszłości mieć będzie mniejsze i starsze zasoby siły roboczej, oraz jako narzędzie do promowania spójności gospodarczej i społecznej.

Stan zdrowia mieszkańców Europy jest odbiciem ich środowiska gospodarczego i społecznego...

Zmniejszające się i wyrównujące od późnych lat sześćdziesiątych poziomy współczynników śmiertelności w krajach europejskiej piętnastki wykazują podobny poziom zbliżenia dla wskaźników śmiertelności z powodu różnych rodzajów chorób²¹. Tę tendencję może tłumaczyć narastające w Unii Europejskiej upodabnianie się stylów życia i wzorców opieki zdrowotnej. Ponadto trendy demograficzne zwiększają powszechność występowania chorób związanych z wiekiem, co doprowadzi na obszarze Unii do dalszego zbliżenia wzorców zachorowalności oraz potrzeb związanych z opieką zdrowotną.

Niższe poziomy współczynników śmiertelności występujące w krajach europejskiej piętnastki nie powtarzają się w przypadku nowych państw członkowskich za wyjątkiem Malty i Cypru, które wykazują trendy porównywalne do krajów piętnastki. Począwszy od późnych lat osiemdziesiątych, kiedy nowe państwa członkowskie Europy Środkowej i Wschodniej weszły w okres przejściowy, daje się zaobserwować pogorszenie wskaźnika przewidywanej średniej długości życia. Różnice pomiędzy średnimi poziomami współczynników śmiertelności mężczyzn krajów europejskiej piętnastki i nowych państw członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej wzrosły z pięciu lat w 1990 r. do siedmiu lat w 1994 r., by potem obniżyć się do sześciu lat w 2000 r. W przypadku kobiet występuje podobny trend, chociaż różnica była nieco mniejsza.

19 Patrz: SIBIS Pocket Book 2002/03.

20 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) jest projektem programu Komisji „Program Społeczeństwa Informacyjnego” (IST-2000-26275), który był realizowany od stycznia 2001 r. do września 2003 r.

21 H. Brenner: „Social Determinants of Health, TUB” (sprawozdanie końcowe dla Komisji UE, październik 2003 r.).

22 Europejska Fundacja Poprawy Warunków Życia i Pracy: „Working conditions in the acceding and candidate countries” (Dublin 2003).

...a także jest związany z warunkami pracy.

Podczas przeprowadzonego niedawno w nowych państwach członkowskich badania²² około 40% respondentów uznało, że wykonywana przez nich praca miała wpływ na ich zdrowie lub bezpieczeństwo. Jest to dużo większa liczba w porównaniu z 27% w krajach piętnastki. Problemy te wyraźniej akcentowano na Łotwie i Litwie, podczas gdy w Estonii, Republice Czeskiej, Słowacji, na Węgrzech, w Słowenii oraz na Malcie występowały one z mniejszą ostrością. Wprowadzanie w życie dorobku prawnego Wspólnoty w zakresie zdrowia i bezpieczeństwa pracy powinno pomóc w poprawie tej sytuacji.

W Unii występuje duże zróżnicowanie wydatków gospodarstw domowych oraz modeli konsumpcji...

Mieszkańcy Litwy (45%), Łotwy (39%) i Estonii (34%) największą część swojego budżetu domowego wydają na żywność i napoje bezalkoholowe. Istotnie, podczas gdy w większości nowych państw członkowskich żywność stanowi największą pojedynczą kategorię wydatków domowych, osoby w krajach europejskiej piętnastki największą część swego domowego budżetu wydają na cele mieszkaniowe. Dzieje się tak szczególnie w przypadku Luksemburga, Niemiec, Zjednoczonego Królestwa i Niemiec.

Stosunkowo wysokie koszty mieszkań to zjawisko, które pojawiło się niedawno. W latach dziewięćdziesiątych w krajach unijnej piętnastki nastąpiło znaczne przesunięcie w strukturze wydatków domowych – udział wydatków związanych z mieszkalnictwem znacznie się zwiększył, przy jednoczesnym zmniejszeniu udziału wydatków na żywność.

...natomiast wszystkie te różnice w warunkach życia na obszarze rozszerzonej Unii znajdują swe odbicie w stopniu, w jakim obywatele są zadowoleni ze swojego życia...

Odnośnie do zadowolenia z życia występują duże różnice pomiędzy krajami piętnastki a nowymi państwami członkowskimi, ponieważ około 88% obywateli krajów UE-15 jest zadowolonych ze swojego życia, podczas gdy takie zadowolenie deklaruje jedynie 65% obywateli nowych państw członkowskich z krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Obywatele z nowych państw członkowskich są również dalece mniej zadowoleni ze swojej sytuacji finansowej i w zakresie zatrudnienia niż obywatele krajów UE-15. Ponadto ludzie w nowych państwach członkowskich są też mniej zadowoleni ze swojego bezpieczeństwa i życia społecznego, wskazując na fakt, że poprawie mogłyby ulec nie tylko czynniki finansowe, lecz również inne sfery życia. Liczby pokazują, że w rozszerzonej Unii różnica dzieląca Wschód od Zachodu w zakresie postrzeganej jakości życia i zadowolenia z życia jest znacznie większa niż różnica pomiędzy północnymi i południowymi krajami europejskiej piętnastki.

...oraz w zakresie, w jakim czują się wyłączeni.

W nowych państwach członkowskich więcej osób deklaruje swoje poczucie wyłączenia ze społeczeństwa, bezużyteczności i opuszczenia niż w krajach UE-15. Najwięcej takich osób znajduje się w Słowacji, gdzie ponad jedna czwarta populacji deklaruje swój brak poczucia przynależności. Z nowych państw członkowskich tylko Polska i Słowenia posiadają mniejszy odsetek respondentów deklarujących wyłączenie społeczne niż średnia UE wynosząca 12%.

Wśród krajów EU-15 odsetek osób postrzegających swoje wyłączenie społeczne mieści się w zakresie od 7% w Danii i Niderlandach do 15% w Portugalii. Ogólnie wariancja percepcji dosyć trafnie odpowiada wariancji obiektywnych wskaźników – im niższy wskaźnik PKB na jednego mieszkańca, tym wyższa stopa bezrobocia i tym powszechniej występuje zjawisko ciężkiego ubóstwa oraz tym wyższy odsetek osób postrzegających swoje wyłączenie społeczne.

Bardziej pozytywnym aspektem tej analizy jest fakt, że populacje wszystkich nowych państw członkowskich za wyjątkiem Łotwy deklarują wyższy stopień zadowolenia z życia niż deklarowali Grecy i Portugalczycy po przystąpieniu tych krajów do Unii. Następnym interesującym punktem jest brak jednorodności występujący wśród dziesięciu nowych państw członkowskich, w sytuacji uwzględnienia subiektywnej jakości życia. W skrócie, różnice pomiędzy krajami w grupie krajów przystępujących są większe niż w grupie krajów piętnastki. To samo można powiedzieć o różnicach wewnętrznych w tych krajach, tzn. zróżnicowanie deklarowanego zadowolenia z życia jest bardziej znaczące w nowych państwach członkowskich niż w krajach europejskiej piętnastki, szczególnie w odniesieniu do wieku, dochodów, kategorii zawodowej i wykształcenia.

Podsumowanie

- Wraz ze wzrostem populacji UE o 20% i przy wzroście PKB wynoszącym jedynie 4,5% pogłębiają się różnice na poziomach krajowym i regionalnym, a wyzwanie związane z promowaniem spójności społecznej nabiera większego znaczenia.
- Rozszerzenie postawi nowe wyzwania w zakresie spójności społecznej, chociaż w ostatnim dziesięcioleciu w krajach europejskiej piętnastki odnotowano znaczące postępy w tym zakresie. Dochód w 82 regionach rozszerzonej Unii, w których zamieszkuje 31% całej unijnej populacji, osiągnie wartość poniżej 75% średniej w Unii złożonej z 25 krajów. Dwie trzecie tych osób żyje w nowych państwach członkowskich i stanowi 95% ich populacji.
- W nowych państwach członkowskich względne poziomy ubóstwa są umiarkowane, chociaż bezwzględne poziomy dochodów oraz standardy życia pozostają na bardzo niskim poziomie, szczególnie wśród najbiedniejszych w porównaniu do krajów europejskiej piętnastki. W rozszerzonej Unii znaczenie problemów ubóstwa, wyłączenia społecznego oraz jakości warunków życia będzie rosło.
- W 2002 r. realna wartość PKB w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej przekroczyła wartości z roku 1989 średnio o 13%, ale ta średnia wartość kryje w sobie duże różnice pomiędzy krajami, z których kilka wciąż osiąga wyniki niższe od tych z 1989 r. W okresie przejściowym wzrost PKB jest przede wszystkim napędzany przez wydajność. W następnej fazie rzeczą podstawową będzie uzyskanie wyższego poziomu zatrudnienia jako rezultatu tego wzrostu.
- Dla Unii Europejskiej złożonej z 25 krajów perspektywa zmniejszania się populacji osób w wieku produkcyjnym oznacza, że przyszły wzrost gospodarczy w coraz większym stopniu zależeć będzie od wzrostu wydajności osiąganego poprzez rozwój kapitału ludzkiego oraz zwiększanie kapitału fizycznego. Jakość kapitału ludzkiego stanie się kluczowym parametrem do utrzymania wzrostu PKB. Rzeczywisty potencjał kapitału ludzkiego w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej jest obiecujący, ponieważ kraje te mogą oprzeć się na ogólnie dobrym poziomie wykształcenia swych obywateli.
- Integralną częścią działań związanych ze spójnością społeczną stanie się likwidacja różnic pomiędzy państwami członkowskimi w zakresie technologii informatycznych (ang. *e-gap*).
- Szeroko rozumiany rozwój kapitału ludzkiego stanie się kluczem do postępu gospodarczego i społecznego. Może on wspierać osiągnięcia makroekonomiczne oraz poprawić sytuację na rynku pracy, warunki życia i stan zdrowia obywateli.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

4. Zabezpieczenie społeczne oraz udział obywateli w życiu społecznym

Sposoby zapewnienia zabezpieczenia społecznego są kluczowymi instrumentami w ograniczaniu zagrożeń społecznych, zwalczaniu ubóstwa oraz promowaniu większej spójności społecznej. Dialog społeczny i obywatelski odgrywa zasadniczą rolę w budowie trwałego konsensusu w celu promowania wzrostu, tworzenia miejsc pracy oraz likwidowania różnic społecznych i regionalnych na poziomie strategicznym. Niniejszy rozdział omawia główne cechy sposobów działania i ich ujęcia, które do rozszerzonej Unii zostaną wniesione przez nowe państwa członkowskie w takich obszarach, jak systemy emerytalne, opieka zdrowotna, włączenie społeczne, niepełnosprawność, równość praw kobiet i mężczyzn, walka z dyskryminacją oraz dialog społeczny i obywatelski.

4.1 Charakter sposobów zapewnienia zabezpieczenia emerytalnego

Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia reforma systemów emerytalnych stanowiła główny problem programów politycznych w całej Europie. Na obszarze rozszerzonej Unii przeprowadzono kilka dużych i niezliczoną liczbę mniejszych reform.

W krajach europejskiej piętnastki zmiany w systemach emerytalnych nastąpiły głównie w odpowiedzi na bieżące i spodziewane starzenie się społeczeństwa. Choć większość z przeprowadzonych reform można by scharakteryzować jako parametryczne, wprowadzone zmiany skumulowały się, w rezultacie prowadząc do znaczących zmian. Co więcej, przynajmniej trzy państwa członkowskie – Dania, Włochy i Szwecja – wprowadziły zasadnicze reformy w latach dziewięćdziesiątych i zastąpiły starą konstrukcję systemów emerytalnych nową²³.

Wydaje się, że reformy w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej miały dużo głębszy charakter niż w większości krajów europejskiej piętnastki²⁴. Jednakże głębsza analiza sugeruje, że głównym motywem reform były problemy o charakterze praktycznym oraz że reformy inspirowane były innowacjami wprowadzonymi w krajach piętnastki, a także, że obecne sposoby zapewnienia zabezpieczenia emerytalnego w nowych państwach członkowskich dopasowują się do rozwiązań stosowanych w Unii²⁵.

Tło reform systemów emerytalnych w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej

Presje finansowe wynikające z przejścia do gospodarek rynkowych miały główny wpływ na reformy systemu emerytalnego w nowych państwach członkowskich Europy Środkowej i Wschodniej. Na przykład grupowe zwolnienia, jakie miały miejsce w procesie restrukturyzacji byłych przedsiębiorstw państwowych, nie dawały innych możliwości niż wysyłanie dużych grup pracowników na wcześniejsze emerytury, co stanowi duże obciążenie dla budżetów państwowych. Problem finansowy nie ograniczał się jednak tylko do wydatków. Pracownicy nabyli prawa emerytalne na podstawie swojego stażu pracy, podczas gdy finansowanie oparte było na podatku od wynagrodzeń pobieranym na poziomie pracodawcy. W sytuacji spadającego zatrudnienia, rosnącej szarej strefy w gospodarce oraz dużych trudności w pobieraniu składek na ubezpieczenie społeczne stary system finansowania i nabywania praw emerytalnych nie mógł być utrzymywany. Wydawało się, że atrakcyjnym rozwiązaniem dla tych problemów będą indywidualne konta emerytalne posiadające ścisłe i klarowne powiązanie indywidualnych wkładów z nabytymi prawami do świadczeń emerytalnych. Ponadto, ze względu na niedostatek nakładów kapitałowych w gospodarce oraz ogromne potrzeby inwestycyjne we wszystkich dziedzinach, pomysł wcześniejszego finansowania przyszłego zabezpieczenia emerytalnego stał się bardzo atrakcyjny również z perspektywy makroekonomicznej.

Biorąc pod uwagę zakres zrealizowanych w ostatnim dziesięcioleciu reform, dziesiątkę nowych państw członkowskich można podzielić na cztery grupy:

1. Łotwa, Polska i Estonia przeprowadziły fundamentalne reformy I filaru publicznego systemu emerytalnego, jak również wprowadziły II filar, który jest obowiązkową, w pełni finansowaną kapitałowo częścią systemu, zarządzaną przez konkurujące ze sobą prywatne fundusze emerytalne.
2. Węgry i Słowacja wprowadziły II filar, który jest obowiązkową, w pełni finansowaną kapitałowo częścią systemu zarządzaną przez konkurujące ze sobą prywatne fundusze emerytalne oraz ograniczyły część publiczną systemu stanowiącą I filar, jednak bez dokonywania w nim innych zmian.
3. Republika Czeska zreformowała część publiczną swojego systemu, lecz nie wprowadziła do niego obowiązkowej części prywatnej.
4. Litwa, Słowenia, Malta i Cypr jak dotąd zachowały posiadany przez nie system repartycyjny (ang. PAYG; *pay-as-you-go*), będący systemem o zdefiniowanych świadczeniach emerytalnych finansowanych ze składek na ubezpieczenie społeczne oraz ogólnego opodatkowania i powstrzymały się od przeprowadzenia zasadniczych reform swoich systemów emerytalnych.

23 Komisja Europejska: Joint Commission/Council Report on adequate and sustainable pensions: Brussels, March 2003.

24 Holzmann, R., M. Orenstein and M. Rutkowski (2003, editors): Pension reform in Europe: Progress and Process, Washington, D.C. (The World Bank).

25 Komisja Europejska: „Kraje przystępujące w drodze do uczestnictwa w Otwartej Metodzie Koordynacji Systemów Emerytalnych – główne nauki płynące z bilateralnych seminariów”, Bruksela, grudzień 2003.

W porównaniu do krajów europejskiej piętnastki, w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej ustawowe składki emerytalne (świadczenia dla osób w podeszłym wieku, renty rodzinne i inwalidzkie) są wysokie, wynosząc zazwyczaj 25% lub więcej zarobków brutto. Wynikająca z tego średnia stopa zabezpieczenia emerytalnego jest niska. Ogólnie, przyczyną tego są niskie stopy zatrudnienia, szczególnie wśród kobiet i pracowników w starszym wieku. Ponadto ze względu na to, że minie kilkadziesiąt lat, zanim kapitałowa część systemu osiągnie planowany poziom, w krajach tych utrzymać się będzie presja problemów krótko- i średnioterminowych związanych z zapewnieniem dostatecznej wysokości świadczeń i stopami zatrudnienia. W dłuższej perspektywie nowe państwa członkowskie również staną przed wyzwaniem starzenia się populacji.

Główna różnica w stosunku do rozwiązań zastosowanych w krajach europejskiej piętnastki polega na tym, że pięć nowych państw członkowskich jako część ustawowego rozwiązania powołało II filar kapitałowy o określonej kwocie składki, w którym oszczędności emerytalne są zarządzane przez konkurujące ze sobą prywatne fundusze emerytalne lub towarzystwa ubezpieczeniowe.

Spośród krajów piętnastki tylko Szwecja posiada w swoim systemie obowiązkową część kapitałową, która ma dużo mniejsze znaczenie w ogólnym zabezpieczeniu emerytalnym (stopa składki 2,5%). Jednak inne kraje piętnastki, zwłaszcza Niemcy i Dania, posiadają znaczący II filar finansowanych kapitałowo emerytur pracowniczych opartych na układach zbiorowych, natomiast Zjednoczone Królestwo i Irlandia w dużym stopniu opierają się na dobrowolnie finansowanym kapitałowym zabezpieczeniu emerytalnym poprzez pracownicze lub indywidualne systemy emerytalne²⁶. Różnice polegające na zakresie, w jakim zabezpieczenie emerytalne opiera się na elementach kapitałowych zarządzanych przez fundusze prywatne, dotyczą więc raczej podejścia i stopnia wykorzystania tych instrumentów niż samej zasady.

Rozszerzenie miało wpływ na równowagę pomiędzy różnymi rozwiązaniami systemów emerytalnych. Jednak biorąc pod uwagę wyzwania stojące przed nowymi państwami członkowskimi²⁷, najbardziej prawdopodobne jest, że obecne całościowe podejście UE do reform systemów emerytalnych zawarte w celach z Laeken²⁸, mówiących o adekwatności finansowej, stabilności i adaptacji do rynku pracy i zmian społecznych, będzie dalej uważane za odpowiednie do stawienia czoła średnio- i długoterminowym wyzwaniom stojącym przed systemami emerytalnymi Unii złożonej z 25 krajów.

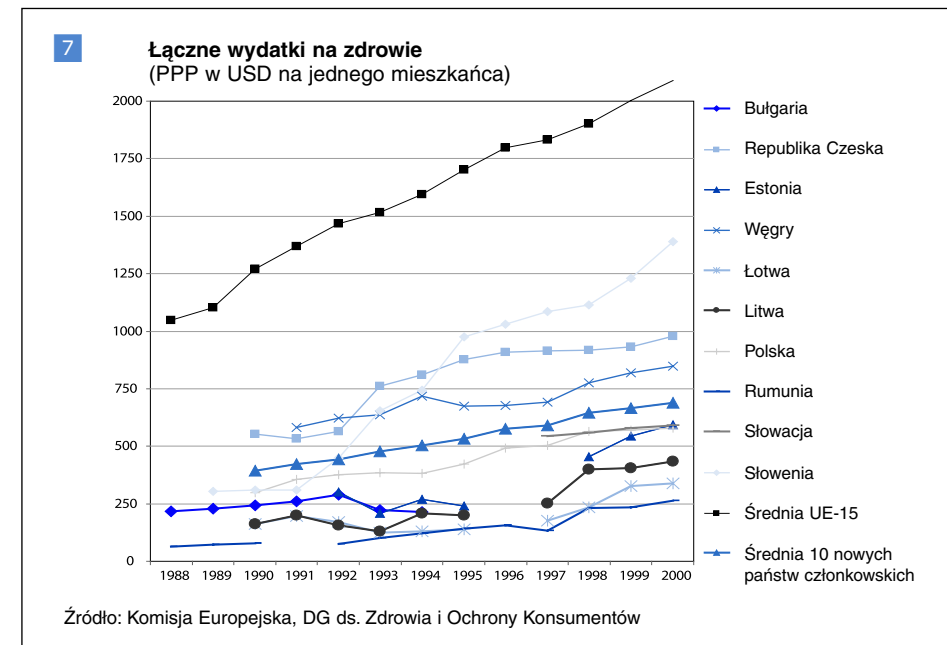
4.2 Ubezpieczenia zdrowotne i opieka zdrowotna

Patrząc na różne wymiary zdrowia dostrzec można duże różnice występujące w rozszerzonej Unii. Podczas gdy każdy z 25 krajów ma swój własny sposób organizacji sektora zdrowia, występują pewne trendy charakteryzujące nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej oraz rozwój ich systemów opieki zdrowotnej. Poprzedni reżim polityczny pozostawił ślad po sobie i na przestrzeni ostatnich piętnastu lat, w celu zastąpienia przestarzałych scentralizowanych systemów, przeprowadzono zakrojone na szeroką skalę reformy²⁹.

Sytuacja zdrowotna oraz wydatki na zdrowie znajdują się na bardzo różnych poziomach w krajach europejskiej piętnastki oraz w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej. W przypadku tych ostatnich, wszystkie dane statystyczne dotyczące przewidywanej długości życia i współczynników śmiertelności z powodu różnych chorób wskazują, że sytuacja zdrowotna ich obywateli jest gorsza od tej, jaka panuje w krajach piętnastki, gdzie ludzie żyją dłużej i rzadziej cierpią na poważne choroby.

Jednocześnie wydatki publiczne na opiekę zdrowotną są znacznie niższe w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej³⁰. Wykres poniżej pokazuje, że pomimo iż wszystkie te kraje w minionym dwudziestolecu zwiększyły wydatki publiczne na opiekę zdrowotną (szczególnie kraje bogatsze, tzn. Słowenia, Węgry, Republika Czeska, Słowacja), poziom tych wydatków pozostaje dużo niższy niż średnia krajów piętnastki.

W rzeczywistości fakt, że kraje UE-15 wydają około cztery razy więcej według Standardów Siły Nabywczej na opiekę zdrowotną niż nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej świadczyłby o utrzymywaniu się znaczącej różnicy w zakresie możliwości opieki

26 „Raporty o strategiach krajowych: odpowiednie i trwałe systemy emerytalne” publikowane na stronach internetowych Komisji Europejskiej, jesień 2003 r. (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.html); Komisja Europejska: „Wspólny raport Komisji/Rady o odpowiednich i trwałych świadczeniach emerytalnych”, Bruksela, marzec 2003 r.

27 Malta i Cypr w mniejszym stopniu koncentrowały się na emeryturach, lecz w chwili obecnej rozwija się tam debata na temat potrzeby zreformowania istniejących systemów emerytalnych w celu poprawy ich adekwatności i zapewnienia im trwałości.

28 Rada Europejska: „Quality and viability of pensions – Joint report on objectives and working methods in the area of pensions”, Laeken, grudzień 2001 r.

29 Komisja Europejska: „Highlights on health in the applicant countries to the European Union, DG Sanco, 2002 r.”.

30 Wydatki na opiekę zdrowotną nie są jeszcze w pełni porównywalne w skali Europy. W chwili obecnej eksperci badają, w jakim stopniu różnice w wydatkach na opiekę zdrowotną (np. mierzone jako procent PKB) odzwierciedlają różnice w sposobach wydawania środków i w zakresie oraz jakości świadczonych usług.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

zdrowotnej³¹. Choć wydatki na zdrowie nie są jedynym wyznacznikiem stanu zdrowia, jednak potencjał do wprowadzania ulepszeń w zakresie zdrowia przy podnoszeniu wydatków na ten cel jest większy w sytuacji, gdy początkowa inwestycja jest niższa. Zatem poprawa sytuacji zdrowotnej w tych ośmiu nowych państwach członkowskich w dużym stopniu zależy od zwiększenia skali i efektywności inwestycji w opiekę zdrowotną.

Stojąc przed problemami nadmiernej centralizacji, niedostatku nakładów, niskiej efektywności i niedoinwestowania, twórcy systemów ochrony zdrowia w tych krajach musieli dokonać transformacji przestarzałych systemów³². W transformacjach tych znalazły się trzy elementy o fundamentalnym dla nich znaczeniu, które zbliżyły systemy opieki zdrowotnej nowych państw członkowskich do ich partnerów z europejskiej piętnastki i które w znacznym stopniu zwiększyły ich możliwości stawienia czoła wyzwaniom związanym z opieką zdrowotną: decentralizacja, społeczne ubezpieczenie zdrowotne oraz restrukturyzacja służby zdrowia.

Reformy były w szczególności nastawione na przeprowadzenie daleko idących zmian strukturalnych. Wysiłki położone na decentralizację i prywatyzację były ukierunkowane na usunięcie kontroli centralnych organów państwa nad finansowaniem, zarządzaniem i świadczeniem opieki zdrowotnej oraz na zastąpienie tej kontroli uczestnictwem instytucji regionalnych, lokalnych i prywatnych.

Wprowadzenie społecznego ubezpieczenia zdrowotnego było kolejnym, kluczowym elementem reform, ponieważ siedem z ośmiu nowych państw członkowskich wołało zastosować system oparty na ubezpieczeniach zamiast systemu opartego na podatkach.

Na koniec dokonano znaczących zmian w świadczeniu usług zdrowotnych. Wzmocnieniu uległa rola podstawowej opieki zdrowotnej i jednocześnie podjęto wysiłki zmierzające do redukcji kosztownej i nieodpowiedniej infrastruktury szpitalnej będącej pozostałością starego systemu. Przykładowo w okresie dziesięciu lat od 1990 r. do 2000 r. Estonii udało się podnieść wydajność w opiece zdrowotnej, co umożliwiło zmniejszenie liczby łóżek w „ostrych” szpitalach z liczby 9,2 na 1000 mieszkańców do liczby 5,6.

Nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej mają przed sobą kilka wyzwań, ponieważ stoją w obliczu poważnych problemów zdrowotnych, mając mniejsze zasoby, które mogą przeznaczyć na poprawę sektora zdrowia. Reformy przyniosły istotne zmiany i poprawę sytuacji, lecz w celu wykorzystania ich pełnego potencjału niezbędne są dalsze wysiłki oraz inwestycje.

4.3 Zabezpieczenie minimalnego dochodu i opieki społecznej

Ludzie trwale wykluczeni z rynku pracy, w przypadku, gdy inne formy ubezpieczenia społecznego (takie jak emerytury czy zasiłki dla bezrobotnych) nie są dla nich dostępne, mają zapewnione podstawowe zabezpieczenie przed ubóstwem i wyłączeniem za pośrednictwem wykorzystywanej w ostateczności „siatki bezpieczeństwa”. Spośród krajów europejskiej

piętnastki niemal każde państwo członkowskie zapewnia wszystkim legalnym mieszkańcom jakąś formę gwarancji minimalnego dochodu. Taka pomoc finansowa uzupełniana jest zapomogami lub usługami świadczonymi lokalnie, aby pomóc beneficjentowi w ponoszeniu kosztów mieszkania, kształcenia, opieki itd. We Włoszech i Grecji nie ma tego typu gwarancji minimalnego dochodu, lecz zamiast tego istnieje wiele programów celowych zarządzanych w mniej lub bardziej zdecentralizowany sposób³³.

Choć programy udzielania gwarancji minimalnego dochodu istotnie przyczyniły się do redukcji zagrożenia ubóstwem w UE, są one coraz częściej poddawane drobiazgowej kontroli w celu zapewnienia, aby służyły one ułatwianiu skutecznej integracji na rynku pracy, zamiast ją utrudniać, oraz aby były sprawnie zarządzane.

Wśród nowych państw członkowskich zakres i dostateczność zabezpieczenia społecznego w celu zapewnienia wystarczających zasobów pozostaje fundamentalnym problemem. W krajach Europy Środkowej i Wschodniej częstość występowania ubóstwa jest wyższa w przypadku osób w wieku produkcyjnym i dzieci jako skutek długotrwałego bezrobocia i niskich zarobków, podczas gdy na Cyprze i na Malcie ubóstwo dotyka szczególnie osoby starsze. Ten globalny obraz potwierdzają dane wykazujące, że emerytury w porównaniu do innych świadczeń socjalnych odgrywają główną rolę w zmniejszaniu zagrożenia ubóstwem w większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej. W latach dziewięćdziesiątych w niektórych z tych krajów, które wykorzystywały różne podejścia w stosowaniu pomocy celowej, zasiłki rodzinne i opiekuńcze stały się kluczowymi elementami programów zmniejszania ubóstwa. Generalnie, wycofano dopłaty do cen mediów, natomiast zwiększono programy wypłat zasiłków w gotówce i przekazano je do samorządów, które stanęły przed poważnymi problemami natury administracyjnej i finansowej³⁴.

Choć dowody oddziaływania programów pomocy społecznej w nowych państwach członkowskich są nieaktualne i niepełne, dostępne wyniki sugerują słabe ukierunkowanie, powszechny brak zabezpieczenia potrzeb i ogólnie niski poziom świadczeń. Niedawno niektóre z krajów uruchomiły lub rozbudowały programy, których celem jest zapewnienie odpowiedniego minimalnego poziomu dochodów osobom pracującym, bezrobotnym i nieaktywnym za pośrednictwem różnorodnych instrumentów, włącznie z wynagrodzeniem minimalnym, programami gwarantowania minimalnych dochodów, bezskładkowymi emeryturami socjalnymi lub uniwersalnymi programami gwarantującymi pomoc społeczną. Jednakże wciąż jeszcze nie wiadomo, do jakiego stopnia takie programy mogą być porównywane w zakresie zaspokajania potrzeb i poziomu świadczeń z programami gwarantowania minimalnych dochodów rozpowszechnionymi w krajach europejskiej piętnastki.

4.4 Różnorodność i ochrona mniejszości przed wyłączeniem i dyskryminacją

Europejskie społeczeństwa są świadkami narastającego trendu do etnicznej, kulturowej i religijnej różnorodności, podsycanej międzynarodową migracją i zwiększoną mobilnością wewnątrz UE.

31 Ponieważ niski poziom wydatków na opiekę zdrowotną można zaobserwować w przypadku, gdy duża część dóbr i usług w zakresie opieki zdrowotnej jest dostarczana po stosunkowo niskich cenach, luka w zakresie i jakości usług zdrowotnych może być mniejsza, niż wskazuje na to różnica mierzona procentem PKB lub PPS.

32 Pełne omówienie patrz: R. Busse „Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration” 5-6/2002 Arbeit und Sozialpolitik.

33 Komisja Europejska: „Draft Proposal for Joint Report on social inclusion” 2004, str. 52.

34 „Social protection in the 13 candidate countries”, 2003, DG Zatrudnienie i Sprawy Socjalne.

Trend ten najprawdopodobniej będzie trwał dalej wraz z rozszerzeniem z powodu kombinacji czynników „przyciągających” (starzejąca się populacja Europy, brak siły roboczej w pewnych regionach i sektorach) i „wypychających” (wzrost populacji osób dorosłych w młodym wieku w wielu sąsiadujących krajach, wysokie stopy bezrobocia, niestabilność polityczna, ubóstwo).

Działania podejmowane w obecnych państwach członkowskich w celu promowania włączenia i uczestnictwa mniejszości etnicznych miały tendencje do skupiania się na imigrantach, którzy przybyli do danego kraju na przestrzeni ostatnich trzech lub czterech dziesięcioleci. Jednakże w wielu nowych państwach członkowskich imigracja jest zjawiskiem stosunkowo nowym, a główna uwaga skupiona jest na sytuacji historycznych mniejszości, w tym społeczności Romów.

Dane z tych państw członkowskich, które zbierają dane o imigrantach i mniejszościach etnicznych, również wskazują, że grupy te mają niższy poziom wykształcenia oraz częściej żyją w gospodarstwach domowych o niskich dochodach i w mieszkaniach o niskim standardzie³⁵.

Nowe państwa członkowskie stoją przed podobnymi wyzwaniem dotyczącymi uczestnictwa mniejszości w społeczeństwie i w rynku pracy. Szczególnie dotkliwe są problemy wyłączenia i dyskryminacji, dotyczące społeczności Romów i niektórych rosyjskich mniejszości w kilku nowych państwach członkowskich³⁶. Problemy te muszą być zwalczane poprzez połączenie działań w zakresie zatrudnienia, społecznego włączenia i antydyskryminacji. W takim połączeniu zapobieganie dyskryminacji poprzez ustawodawstwo i działania zapobiegawcze stanowi wyzwanie dla nowych państw członkowskich³⁷.

4.5 Niepełnosprawność – polityka dotycząca osób mających specjalne potrzeby

Podejście UE do niepełnosprawności nie wyodrębnia osobnych kategorii osób, jest natomiast oparte na indywidualnych potrzebach. Jest to podejście dające dużo lepsze możliwości włączenia społecznego niż podejście oparte na kategoryzacji. Oznacza ono generalne odejście od programów dedykowanych określonym rodzajom niepełnosprawności na rzecz podejścia systemowego³⁸.

Celem jest zapewnienie osobom niepełnosprawnym możliwości korzystania z takich samych praw człowieka, z jakich korzystają inni ludzie, poprzez usuwanie barier i zwalczanie wszelkich form dyskryminacji związanych z niepełnosprawnością.

35 Do tego omówienia stosuje się również praca realizowana w ramach programu Komisji Europejskiej Ukierunkowane Badania Społeczno-ekonomiczne (TSER) – Castles i in., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 „Joint Memoranda on Social Inclusion”, grudzień 2003 r., opublikowane na stronach internetowych Komisji Europejskiej (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html) Komisja Europejska: „Synthesis of the Joint Memoranda on Social Inclusion, Bruksela, marzec 2004 r.”.

37 „Equality, Diversity and Enlargement – Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries.” Raport ekspertów, Komisja Europejska, DG Zatrudnienie i Sprawy Socjalne, Bruksela 2003 r.

38 „Equal opportunities for people with disabilities: A European Action Plan” COM(2003)650.

W krajach europejskiej piętnastki trendy w tym kierunku mają na ogół charakter pozytywny, chociaż wciąż pozostaje kilka przeszkód, których zwalczanie nadal wymaga wysiłku – są to zwłaszcza bariery fizyczne, prawne, administracyjne, dotyczące nowych technologii oraz postaw.

W wielu nowych państwach członkowskich polityka dotycząca niepełnosprawności wciąż ukierunkowana jest na segregację zamiast na działania systemowe obejmujące wszelkie jej dziedziny. Co więcej, chociaż powszechnie stosowane są systemy preferencyjnych limitów zatrudniania osób niepełnosprawnych, w praktyce ich egzekwowanie stwarza poważne problemy.

Polityka w zakresie niepełnosprawności w tych krajach dopiero teraz zaczyna odchodzić od protekcyjnych praktyk w dawnym stylu i medycznych modeli niepełnosprawności.

To odejście od pracy chronionej początkowo doprowadziło do wyższego bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych. Jak dotąd zjawisko to nie zostało zrekompensowane niezbędnymi działaniami wspierającymi oraz stworzeniem systemowych możliwości zatrudniania osób niepełnosprawnych, które mogą nie posiadać wykształcenia, doświadczenia czy wykształcenia niezbędnego do uzyskania zatrudnienia na otwartym rynku pracy.

Ponadto w wielu nowych państwach członkowskich ukierunkowanie na racjonalne usprawnienia dla osób niepełnosprawnych wyrażone w dyrektywie o równości zatrudnienia nie przeniknęło jeszcze do polityki i działań praktycznych.

4.6 Społeczeństwo obywatelskie i udział obywateli w życiu publicznym

Główne możliwości państwa obywatelskiego są wyznaczane przez poziom nastawienia obywateli do udziału w życiu publicznym, poziom zaufania i uczestnictwa populacji, co z kolei wpływa na ogólne wyniki ekonomiczne, społeczne i polityczne osiągnięte przez kraj³⁹. Możliwości te są generowane w wolnym i kwitującym społeczeństwie obywatelskim, podczas gdy ich powstawanie jest utrudnione tam, gdzie rozwój społeczeństwa obywatelskiego jest tłumiony. Dla większości nowych państw członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej jednym z elementów destrukcyjnej spuścizny poprzednich reżimów politycznych było społeczeństwo cechujące się nikłym udziałem w życiu publicznym i nieufnością w stosunku do instytucji publicznych.

Badania wykazały, że poziom nastawienia społeczeństwa na uczestnictwo w życiu publicznym, rozpowszechnienie norm społecznych promujących kolektywne działanie, a także stopień zaufania do instytucji publicznych są dużo mniej rozwinięte w gospodarkach przechodzących transformację. Potwierdziły one również istnienie korelacji pomiędzy wymiarem tych zjawisk a wzrostem gospodarczym⁴⁰.

We wczesnym okresie przejściowym stwierdzono, że ludzie w krajach Europy Środkowej i Wschodniej mają mniejsze zaufanie do obcych i są w mniejszym stopniu nastawieni na uczestnictwo w życiu publicznym niż mieszkańcy UE pomimo podobnego poziomu deklarowanego altruizmu. Ludzie ci byli bardziej związani z rodziną, w mniejszym stopniu polegając na znajomych i obracając się w mniejszych i bardziej zamkniętych kręgach towarzyskich. Jednocześnie ich poziom uczestnictwa w życiu społecznym i zaufania do instytucji był dużo niższy.

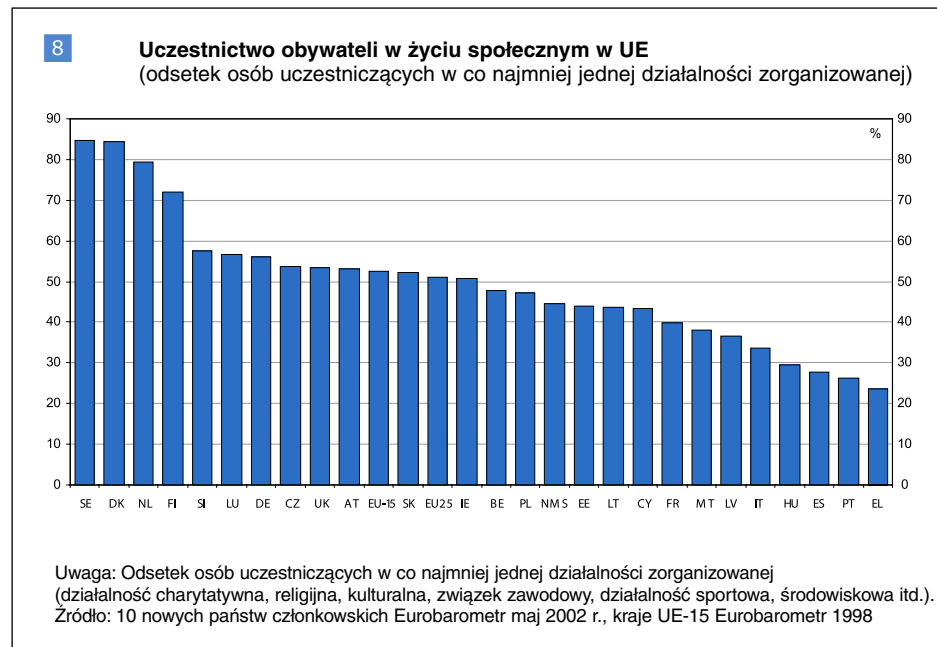
Od momentu rozpoczęcia transformacji uczestnictwo w życiu społecznym w nowych państwach członkowskich uległo znacznej poprawie, chociaż wciąż jeszcze jego stopień jest

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

niższy niż w krajach europejskiej piętnastki. Różnice wewnątrz tych dwóch grup krajów są większe niż różnice występujące pomiędzy nimi, a nowe państwa członkowskie pod względem uczestnictwa obywateli w życiu społecznym pasują do istniejącego podziału krajów piętnastki na Północ i Południe.

Jednakże trudności związane z przejściem od centralnego planowania i rządów totalitarnych są wciąż widoczne w strukturach, uprawnieniach i w ogólnym funkcjonowaniu różnych szczebli rządowych nowych państw członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej. Ograniczone są możliwości rozwoju nowoczesnych praktyk rządzenia, jak np. włączanie głównych interesariuszy społeczeństwa obywatelskiego w procesy podejmowania decyzji i wdrażania polityk na poziomie regionalnym i lokalnym. Niewiele jest organizacji pozarządowych, które są reprezentatywne, dobrze zorganizowane i posiadają duże możliwości. Co więcej, lokalne samorządy nie posiadają takich zasobów w zakresie podejmowania decyzji i administracji, które przy realizacji działań polityki społecznej umożliwiałyby bliską współpracę ze społeczeństwem obywatelskim.

Dla nowych państw członkowskich istotne będzie kontynuowanie stymulacji rozwoju organizacji społeczeństwa obywatelskiego przy wsparciu ze strony Wspólnoty w celu zwiększania możliwości w zakresie kierowania polityką społeczną.

4.7 Stosunki pracy i dialog społeczny

Pomimo trwałych wysiłków w rozwijaniu stosunków pomiędzy pracodawcami i pracownikami oraz dialogu społecznego, podejmowanych w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej, w większości z tych krajów przed partnerami społecznymi wciąż stoją wyzwania dotyczące ich pełnego uczestnictwa w koordynacji polityk gospodarczych i społecznych, co jest im przypisane przez europejski model społeczny. Poziom dwustronny musi ulec wzmocnieniu.

Chociaż pomiędzy starymi państwami członkowskimi i większością nowych występują znaczące różnice w układach stosunków pomiędzy pracodawcami i pracownikami, istnieją również istotne podobieństwa. Przykładem jest struktura organizacji związków zawodowych na poziomie krajowym oraz ich rozpowszechnienie, ponieważ w tym względzie nowe państwa członkowskie pasują do istniejących w krajach europejskiej piętnastki grup zróżnicowania.

Zważywszy na fakt, że w latach dziewięćdziesiątych w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej organizacje pracodawców musiały powstawać od podstaw, podobieństwa w tym względzie do krajów europejskiej piętnastki są dużo mniejsze, aczkolwiek pewne występują. Jedną z głównych różnic występujących w większości nowych państw członkowskich jest stopień rozpowszechnienia organizacyjnego oraz ograniczoność negocjacji zbiorowych na poziomie dwustronnym, ponieważ zazwyczaj organizacje pracodawców nie angażują się w takie negocjacje.

Jest to również odzwierciedleniem faktu, że generalnie negocjacje dwustronne są nowym zagadnieniem, które się stopniowo rozwija w większości nowych państw członkowskich. W przeciwieństwie do większości krajów europejskiej piętnastki, w których wielopoziomowy system negocjacji zbiorowych charakteryzuje się dokonywaniem uzgodnień na poziomie sektorowym, negocjacje zbiorowe w większości nowych państw członkowskich są zdominowane przez uzgodnienia na poziomie przedsiębiorstw. W krajach europejskiej piętnastki ten typ negocjacji występuje w Zjednoczonym Królestwie i w mniejszym stopniu, w zakresie niektórych kwestii, w Luksemburgu i we Francji.

W kategoriach proporcji pracowników bezpośrednio objętych negocjacjami zbiorowymi nowe państwa członkowskie mieszczą się w zakresie zróżnicowania grup występujących w krajach europejskiej piętnastki, chociaż nie w pełni się do nich dopasowują.

Jak pokazuje Wykres 9, w obu grupach krajów występują znaczące różnice. Nowe państwa członkowskie są reprezentowane na obu końcach skali, lecz większość z nich znajduje się w najniższej ćwiartce rankingu.

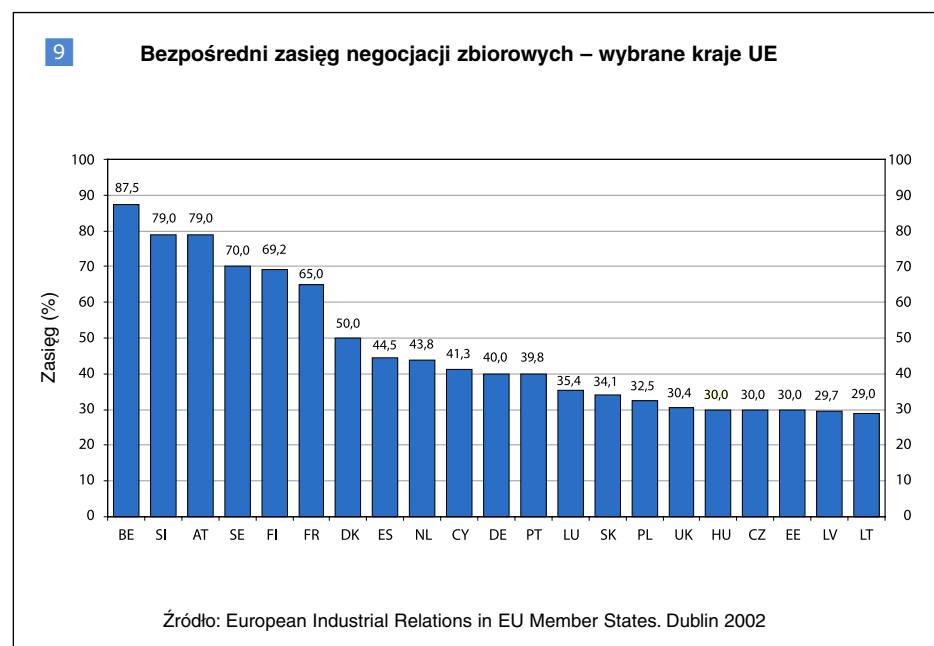
W większości krajów europejskiej piętnastki trójstronność istnieje w różnym – mniej lub bardziej sformalizowanym – kształcie, a zjawisko to nabrało tempa przy dochodzeniu do wprowadzenia unii gospodarczej i walutowej. System trójstronny, który również istnieje w różnych formach we wszystkich nowych państwach członkowskich, jak dotąd był zdominowany przez priorytety państwowe, szczególnie pod kątem łagodzenia toczącego się procesu restrukturyzacji

39 W rosnącej liczbie publikacji podejmowane są próby sformułowania koncepcji funkcji społeczeństwa obywatelskiego pod pojęciem kapitału społecznego. Komisja Europejska bada potencjalną możliwość zastosowania tej koncepcji w praktyce. 40 C. Haerpfer, C. Wallace i L. Mateeva: „Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe” – ekspertyza przygotowana dla Komisji Europejskiej, Wiedeń 2003.

w nowych państwach członkowskich z Europy Środkowej i Wschodniej, a zaangażowanie organizacji reprezentujących partnerów społecznych miało głównie konsultacyjny charakter.

Rozwój roli i znaczenia zbiorowych negocjacji dwustronnych oraz związków zawodowych i organizacji pracodawców jest aktywnie wspierany przez europejskich partnerów społecznych (co pokazuje ich wspólny plan pracy 2003 – 2005), a wraz z postępującą stabilizacją i wzrostem gospodarki oczekiwane jest jego doskonalenie. Wymagać on jednak będzie sprzyjającego otoczenia w postaci polityk rządowych. Wysiłki w celu rozpropagowania dwustronnego partnerstwa społecznego pomogą również we wzmocnieniu zobowiązania do stosowania dialogu trójstronnego i zakresu jego zastosowania.

Podsumowanie

- Porównanie sposobów zapewnienia zabezpieczenia społecznego oraz prowadzenia dialogu społecznego i obywatelskiego w nowych państwach członkowskich i w krajach europejskiej piętnastki dokumentuje istnienie szeregu różnic, lecz ujawnia również wiele podobieństw.
- Wiele z tych różnic oraz liczne problemy społeczne w nowych państwach członkowskich w Europie Środkowej i Wschodniej wiążą się z okresem sprzed 1990 r. i z okresem przejściowym. Od trudności tych nie da się szybko uciec, ale podobieństwa oraz postępy w przyjmowaniu dorobku wspólnotowego (*acquis*) świadczą o tym, że z czasem dopasują się one do zakresu zróżnicowania występującego w krajach europejskiej piętnastki.
- Reformy, które mogą pomóc w zapewnieniu lepszego zabezpieczenia społecznego, są w toku realizacji (np. reformy systemu emerytalnego, ochrony zdrowia), ale nie należy lekceważyć wyzwań (np. ochrona zdrowia i włączenie społeczne), a w niektórych dziedzinach nowoczesne podejście jeszcze musi zostać wdrożone (np. równość praw kobiet i mężczyzn, niepełnosprawność i mniejszości etniczne).
- Ogólnie, zdolność do dokonywania zmian i przeprowadzania reform jest ograniczana przez możliwości administracyjne i możliwości zarządzania życiem społecznym. Działania w zakresie wspierania struktur społeczeństwa obywatelskiego i partnerstwa społecznego wciąż wykazują duże rozbieżności w stosunku do krajów europejskiej piętnastki.
- Reformy systemów emerytalnych w wielu nowych państwach członkowskich były inspirowane innowacjami pochodzącymi z krajów europejskiej piętnastki i obecne zabezpieczenia pasują do zakresu rozwiązań stosowanych w UE-15. Sukces reform systemów emerytalnych w nowych państwach członkowskich zależeć będzie od ich zdolności do podnoszenia poziomów zatrudnienia i średniego wieku wyjścia z rynku pracy.
- Zintegrowane podejście leżące u podstaw celów z Laeken dotyczących zabezpieczeń emerytalnych ma zastosowanie również do nowych państw członkowskich. Obecne słabości systemów emerytalnych w wielu z nowych państw członkowskich podkreślają wagę zabezpieczenia odpowiednich świadczeń, wyższego poziomu zatrudnienia, późniejszego przechodzenia na emeryturę oraz skutecznej regulacji i rozsądnego zarządzania funduszami emerytalnymi.
- Według Standardów Siły Nabywczej (PPS) kraje UE-15 wydają w przybliżeniu cztery razy więcej na zdrowie niż nowe państwa członkowskie z Europy Środkowej i Wschodniej. Zwiększenie skali i efektywności wydatków na cele związane ze zdrowiem jest warunkiem wstępnym do poprawy sytuacji zdrowotnej.
- Znacząca obecność Romów i innych mniejszości etnicznych w niektórych nowych państwach członkowskich zwiększy wyzwania dotyczące włączenia społecznego i antydyskryminacji związane z różnorodnością etniczną.
- Polityka dotycząca niepełnosprawności w nowych państwach członkowskich wciąż jeszcze opiera się na medycznych modelach niepełnosprawności i cechuje się instytucjonalizacją i chronionym zatrudnieniem.
- Rozwój dwustronnego dialogu społecznego i układu stosunków pomiędzy pracodawcami a pracownikami w większości nowych państw członkowskich wymaga dalszego wzmocnienia.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

5. Europejski Program Społeczny w Unii Europejskiej złożonej z 25 krajów

5.1 Osiągnięcia Europejskiego Programu Społecznego a nowe państwa członkowskie

W ostatnich latach pojawiło się wiele znaczących osiągnięć w polityce społecznej na poziomie UE...

Na przestrzeni ostatnich sześciu lat nowe osiągnięcia w dziedzinie koordynacji zatrudnienia i polityki społecznej na poziomie UE⁴¹ poszerzyły zakres Europejskiego Programu Społecznego, skonsolidowały jego zawartość i ustanowiły nowe metody pracy⁴² służące dalszemu jego rozwojowi. Nowe procesy koordynacji polityki zostały stworzone z myślą o problemach, preferencjach i możliwościach krajów europejskiej piętnastki. Przez długi okres przygotowania do akcesji koncentrowały się głównie na przyjęciu legislacyjnego dorobku wspólnotowego. Dopiero niedawno nowe państwa członkowskie zostały włączone w procesy koordynacji polityki UE w dziedzinie zabezpieczenia społecznego i włączenia społecznego.

Zasadniczym pytaniem stawianym przez kilku obserwatorów jest więc pytanie, czy ogólny kierunek bieżącego programu społecznego będzie stanowił wystarczającą bazę dla rozszerzonej Unii, czy też zaistnieje potrzeba dokonania w nim modyfikacji.

...i chociaż nowe państwa członkowskie nie uczestniczyły bezpośrednio w tych postępkach, ich główne problemy w zakresie tej polityki są dobrze zabezpieczone.

Niniejszy raport wykazuje, że pośród znaczących, stawiających wyzwania różnic istniejących pomiędzy krajami europejskiej piętnastki a nowymi państwami członkowskimi istnieją również wyraźne podobieństwa, a mianowicie – zarządzanie szybko zachodzącymi zmianami gospodarczymi oraz reagowanie na starzenie się populacji. Ogólne cele z Lizbony⁴³ wyraźnie mają również zastosowanie do nowych państw członkowskich.

Perspektywa zmniejszania się populacji osób w wieku produkcyjnym i szybkie zwiększanie się populacji w wieku emerytalnym stanowi główne wspólne wyzwanie w rozszerzonej Unii. Podkreśla to fakt, że stare i nowe państwa członkowskie mają wspólną potrzebę opracowania wzajemnie wzmacniających się polityk, które będą się opierać na wielu formach synergii pomiędzy politykami gospodarczymi w zakresie zatrudnienia i społecznymi. To pokazuje potrzebę wdrożenia Strategii Lizbońskiej w całej jej rozciągłości.

Ponieważ przewidywany okres wzrostu gospodarczego będzie prawdopodobnie ostatnim takim okresem przed nadejściem zmian demograficznych i przyspieszeniem tempa starzenia się populacji, wszystkie 25 państw członkowskich UE będzie podzielać wspólne zainteresowanie jak najszybszym wprowadzeniem koniecznych zmian w zakresie polityk dotyczących zatrudnienia i zabezpieczenia społecznego.

Jest rzeczą oczywistą, że polityki Wspólnoty w rozszerzonej Unii będą musiały uwzględnić zwiększoną różnorodność sytuacji społecznej, ale rozszerzenie nie kwestionuje ukierunkowania programu społecznego.

5.2 Kluczowe wyzwania i szanse dla nowych państw członkowskich

Chociaż skala wyzwań powstałych w wyniku bieżącego rozszerzenia jest szczególnie duża, poprzednie doświadczenia z przystąpienia do UE krajów o PKB wyraźnie niższym od średniej Unii (np.: Irlandia, Grecja, Portugalia i Hiszpania) potwierdzają, że można uzyskać znaczącą poprawę sytuacji społecznej poprzez trwałe zbiorowe wysiłki na szczeblu krajowym i unijnym.

Niemniej jednak sytuacja kilku przystępujących krajów wymaga dalszej intensyfikacji wysiłków na poziomie polityk w celu likwidacji nierówności w warunkach życia, zwalczania ubóstwa i wykluczenia społecznego. Skutki okresu przejściowego w tych krajach są wciąż silnie odczuwalne, jednak stopniowo narasta nowe, społeczne oddziaływanie wzrostu gospodarczego, co nieuchronnie spowoduje, że osoby, które są niezdolne do przystosowania się do wymagań nowych technologii, pozostaną w tyle⁴⁴. Sukces w osiągnięciu tych celów poprawi warunki życia, a tym samym możliwości zmniejszenia śmiertelności i uniknięcia dalszego spadku poziomów płodności. Ponieważ podtrzymanie kierunku modernizacji wymagać będzie wzmocnienia systemów zabezpieczenia społecznego, decydenci w nowych państwach członkowskich staną przed trudnymi wyborami politycznymi narzuconymi przez rosnący nacisk na konsolidację finansów publicznych i zapewnienie warunków makroekonomicznych sprzyjających trwałemu wzrostowi. To pokazuje znaczenie osiągnięcia wzrostu gospodarczego generującego zatrudnienie i promowania aktywnej polityki gospodarczej oraz w zakresie zatrudnienia w celu szybkiej likwidacji obecnej luki w stosunku do UE. Dodatkowo nowe państwa członkowskie, aby dokończyć reformy i osiągnąć pełne korzyści płynące z akcesji, muszą udoskonalić swoje kompetencje w zakresie administrowania i zarządzania społecznego łącznie ze zwiększeniem swojej zdolności do mobilizowania i angażowania partnerów społecznych – oraz ogółu społeczeństwa obywatelskiego – w procesy podejmowania decyzji.

41 To znaczy w zakresie zatrudnienia, włączenia społecznego, antydyskryminacji, modernizacji zabezpieczenia społecznego, Karty Praw Obywatela itd.

42 Na przykład Otwarta Metoda Koordynacji.

43 Na szczycie w Lizbonie w marcu 2000 r. Unia wyznaczyła sobie nowy cel strategiczny na okres dziesięciu lat do 2010 r.: „...stać się najbardziej konkurencyjną i dynamiczną, opartą na wiedzy gospodarką światową zdolną do trwałego wzrostu gospodarczego, mającą więcej lepszych miejsc pracy i większą spójność społeczną”.

44 „The Joint Memoranda on Social Inclusion”, syntetyczny raport Komisji.

Przy tego typu działaniach istotne będzie wykorzystanie wzajemnej synergii polityki w zakresie zatrudnienia i polityki społecznej oraz bogactwa doświadczeń w stosowaniu polityk programowych, nagromadzonego na szczeblu unijnym. Elementem kluczowym będzie wprowadzenie w życie europejskich wytycznych i zaleceń w dziedzinie zatrudnienia, jak również wspólnych celów przypisanych procesom koordynacji polityk programowych w dziedzinach systemów emerytalnych oraz włączenia społecznego. Inwestycje w opłacalne zabezpieczenie społeczne sprzyjające zatrudnieniu i opiekę zdrowotną stanowią ważny element działań niezbędnych do rozwijania i utrzymywania zdolności ludzi do uczestnictwa i wnoszenia swego wkładu⁴⁵.

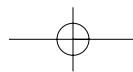
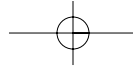
Istnieje wiele osiągnięć i relatywnych korzyści, na których mogą się oprzeć nowe państwa członkowskie. Łącznie stanowią one zbiór możliwości. Jak podkreślono w niniejszym raporcie, oto one:

- Znaczne rezerwy siły roboczej o stosunkowo wysokim poziomie wykształcenia plasują wiele nowych państw członkowskich na pozycji umożliwiającej trwały wzrost, szczególnie jeśli ta stosunkowo mocna strona będzie wspierana dalszym rozwojem zasobów ludzkich oraz zabezpieczeniem społecznym bardziej sprzyjającym zatrudnieniu.
- Zdolność kilku nowych państw członkowskich do wprowadzenia zaawansowanych reform systemu emerytalnego w samym środku gospodarczego i politycznego chaosu dowodzi posiadania przez nie umiejętności radzenia sobie z trudnymi kwestiami związanymi z reformami, które mogą być wykorzystane w dalszym procesie dokonywania zmian.
- Reformy sektora opieki zdrowotnej w wielu nowych państwach członkowskich stworzyły częściowe warunki istotne dla okresu szybkiej i znaczącej poprawy wkładu systemu opieki zdrowotnej w ogólny stan zdrowotny, szczególnie ze względu na zwiększające się możliwości tych krajów przenoszenia do tego sektora większych środków finansowych.
- Umiarkowane poziomy względne ubóstwa w większości nowych państw członkowskich wskazują na zadowalający poziom krajowej spójności społecznej oraz pokaźny wpływ systemów zabezpieczenia społecznego, które mogą być istotnym atutem w pomyślnym radzeniu sobie z wyzwaniami stawianymi przez modernizację gospodarki i globalizację. Jednakże w tym kontekście należy pamiętać, że bezwzględne ubóstwo w odniesieniu do powszechnego progu ubóstwa sugeruje, że w nowych państwach członkowskich występuje wyższy poziom ryzyka narażenia na ubóstwo niż w starych państwach członkowskich.

Na podstawie szans, o których mowa oraz znacznych postępów w przyjmowaniu dorobku wspólnotowego dziesięć nowych państw członkowskich – przy wsparciu polityk programowych UE – może mieć dobrą pozycję, aby stać się motorem wzrostu gospodarczego i postępu społecznego w rozszerzonej Unii.

Jednak zamiana rozszerzenia w sukces w dziedzinie społecznej w decydujący sposób będzie również zależać od gospodarskich zdolności krajów europejskiej piętnastki. Chęć zezwolenia nowym państwom członkowskim na skorzystanie z doświadczeń i zasobów krajów europejskiej piętnastki w różnoraki sposób zdeterminuje skalę i tempo postępu. W nowym Programie Społecznym ważne będzie znalezienie sposobów na uwzględnienie potrzeb i wyzwolenie energii wszystkich państw członkowskich rozszerzonej Unii.

45 Tamże.

Załączniki

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Załącznik 1 Portrety statystyczne

Starzenie się społeczeństwa

W roku 2003 w UE-25 liczba osób starszych w wieku 65 i więcej lat wynosiła 74 miliony w porównaniu z 38 milionami w roku 1960. Dzisiaj osoby starsze stanowią 16% całej populacji lub 24% populacji w wieku produkcyjnym (w wieku 15 – 64 lat). Oczekuje się, że do roku 2010 ta ostatnia proporcja wzrośnie do 27%. W ciągu kolejnych piętnastu lat w krajach UE-15 liczba osób w bardzo podeszłym wieku, tzn. mających ponad 80 lat, zwiększy się o prawie 50%.

Wskaźnik kluczowy

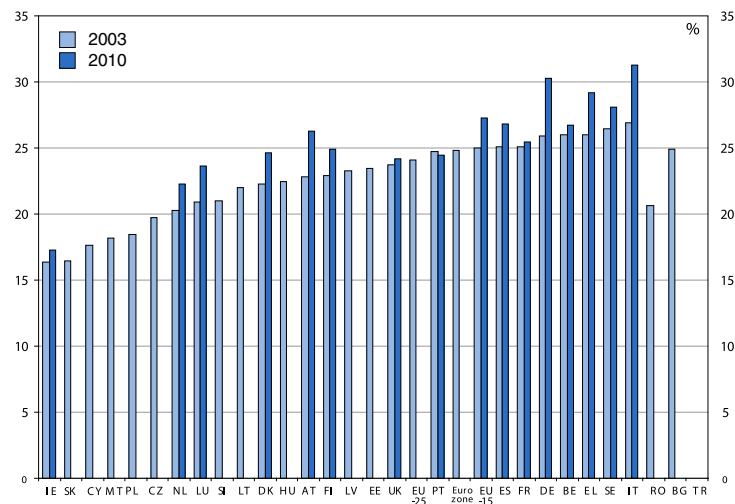
T	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	R

Poziom zależności wieku starszego (populacja w wieku lat 65 i więcej jako procent populacji w wieku produkcyjnym (15 – 64), stan na 1 stycznia)

2003	24.1	25.0e	24.8	26.0	19.7	22.3	25.9	23.5e	26.0e	25.1e	25.1	16.4	26.9e	17.6e	23.3	22.0	20.9	22.4	18.2	20.3	22.8	18.4	24.7	21.0	16.5	22.9	26.5	23.7e	24.9	20.6	:
2010	:	27.3f	:	26.7f	:	24.6f	30.3f	:	29.2f	26.8f	25.5f	17.3f	31.3f	:	:	23.6f	:	:	22.3f	26.3f	:	24.5f	:	:	24.9f	28.1f	24.2f	:	:	:	:

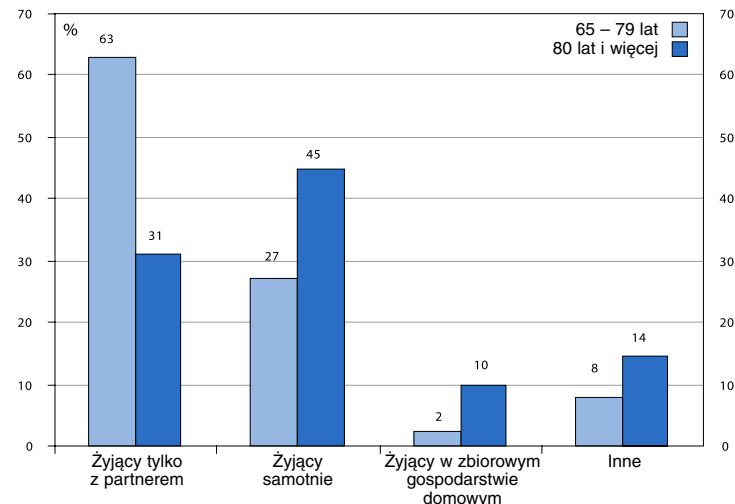
Źródło: Eurostat – statystyki demograficzne.

10 Poziom zależności wieku starszego dla lat 2003 i 2010 (%)

Źródło: Eurostat – statystyki demograficzne

11 Osoby w wieku starszym według sytuacji rodzinnej i wieku (%), UE-15, 2010

Źródło: Eurostat – przewidywania sytuacji gospodarstw domowych w oparciu o rok 1995 (rok bazowy)

Migracja i azyl

Migracja netto jest głównym składnikiem zmiany populacji w skali roku w krajach UE-25. W 2002 r. poziom rocznej migracji netto wyniósł 2,8 na 1000 mieszkańców, stanowiąc około 85% całego przyrostu populacji. W 2002 r. odnotowano 384 500 podań o azyl w krajach UE-25.

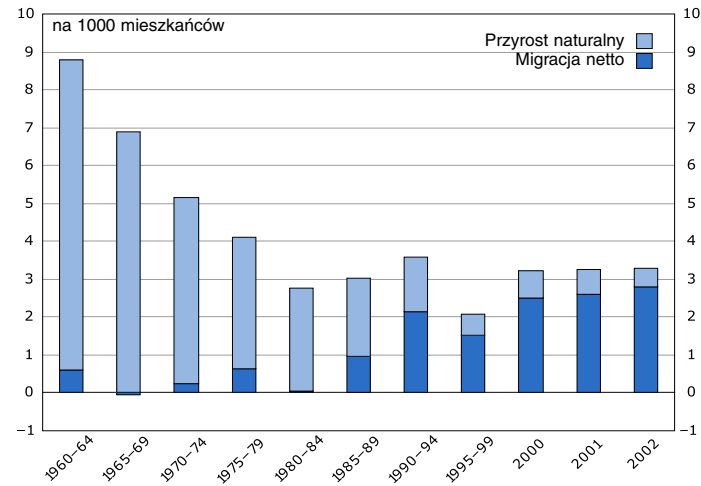
Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Przybliżona stopa migracji netto 2002 (różnica pomiędzy zmianą populacji a naturalnym przyrostem w ciągu roku na 1000 mieszkańców)	2002	2.8e	3.3e	:	3.9	1.2	1.8	2.7	0.1	2.9	5.5	1.1	8.3	6.1	9.7	-0.8	-0.6	5.9	0.3	4.8e	1.7	3.2	-0.3	6.8	1.1	0.2	1.0	3.5	2.1e	0.0	-0.1	1.4e

Źródło: Eurostat – statystyki demograficzne

12

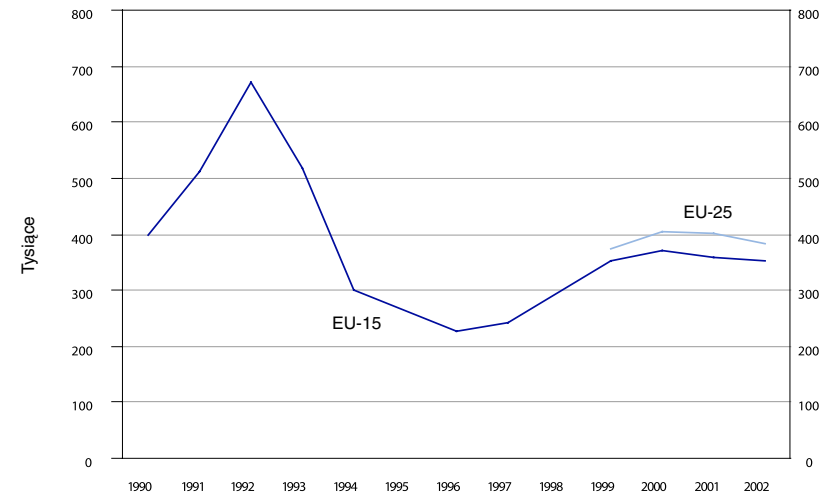
Średni roczny wskaźnik zmiany populacji ze względu na odpowiedni czynnik, UE-25, 1960 – 2002

Źródło: Eurostat – statystyki demograficzne

13

Podania o azyl, UE-15 i UE-25, 1990 – 2002

Źródło: Eurostat – statystyki migracji

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Wykształcenie i jego rezultaty

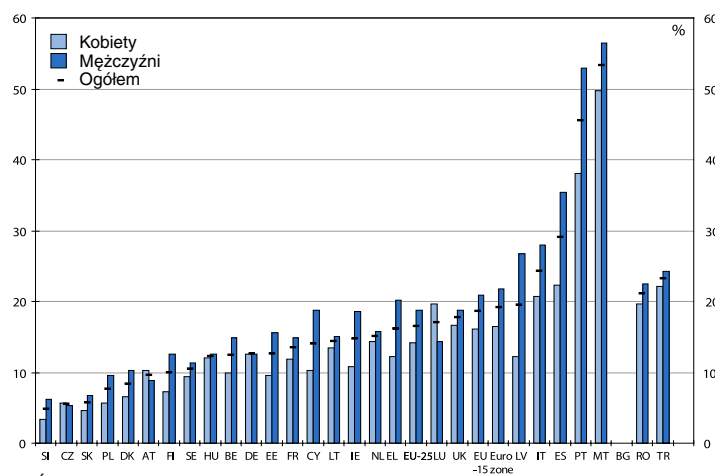
W ciągu ostatnich trzydziestu lat poziom osiąganego wykształcenia populacji znacznie się poprawił, szczególnie wśród kobiet. W 2002 r. w obecnej Unii (UE-25) 77% młodych ludzi w wieku 20 – 24 lat posiadało kwalifikacje na wyższym poziomie średniego wykształcenia. Jednocześnie jednak 17% osób w wieku 18 – 24 lat opuściło system edukacyjny w najlepszym razie jedynie z wykształceniem na niższym poziomie szkoły średniej.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Poziom wykształcenia młodzieży, 2002 r. (Procent populacji w wieku 20 – 24 z wykształceniem co najmniej na poziomie wyższym szkoły średniej)																																
Ogółem	76.6p	73.8p	72.8	81.1	91.7	79.6	73.3	80.4	81.3	64.9	81.7	83.9	69.1	85.3	73.2b	79.3b	69.8	85.7	39.0	73.3	85.0	88.1	43.7	90.0	94.0	86.2	86.7	77.2p	77.5	75.3	:	
Kobiety	79.5p	76.8p	76.1	84.7	91.7	82.3	73.8	87.1	85.9	71.9	82.8	88.1	74.0	90.3	82.2b	80.5b	65.5	85.8	42.2	76.7	84.4	91.3	52.0	92.3	95.3	90.4	88.3	78.5p	80.2	77.3	:	
Mężczyźni	73.7p	70.8p	69.4	77.6	91.8	76.8	72.6	73.7	76.3	58.2	80.5	79.7	64.2	79.6	64.4b	78.1b	74.0	85.5	36.1	70.0	85.6	84.8	35.4	87.9	92.6	81.9	85.2	75.9p	75.0	73.1	:	

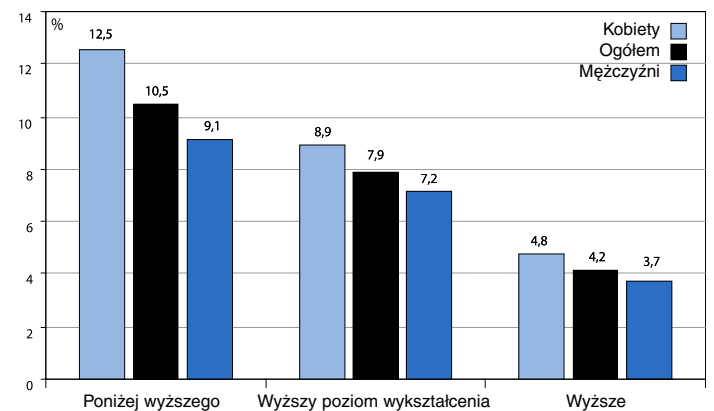
Źródło: Eurostat – European Union Labour Force Survey

14 Osoby wcześniej opuszczające szkołę według płci (%), 2002
Procent populacji w wieku 18 – 24 z uzyskanym co najwyżej niższym poziomem średniego wykształcenia i niepodjętym dalszej edukacji lub szkolenia

Źródło: Eurostat – European Union Labour Force Survey

15 Stopa bezrobocia według poziomu wykształcenia i płci (%), UE-25, 2002
Osoby bezrobotne jako procent ogółu aktywnej populacji z tej samej grupy

Źródło: Eurostat – European Union Labour Force Survey

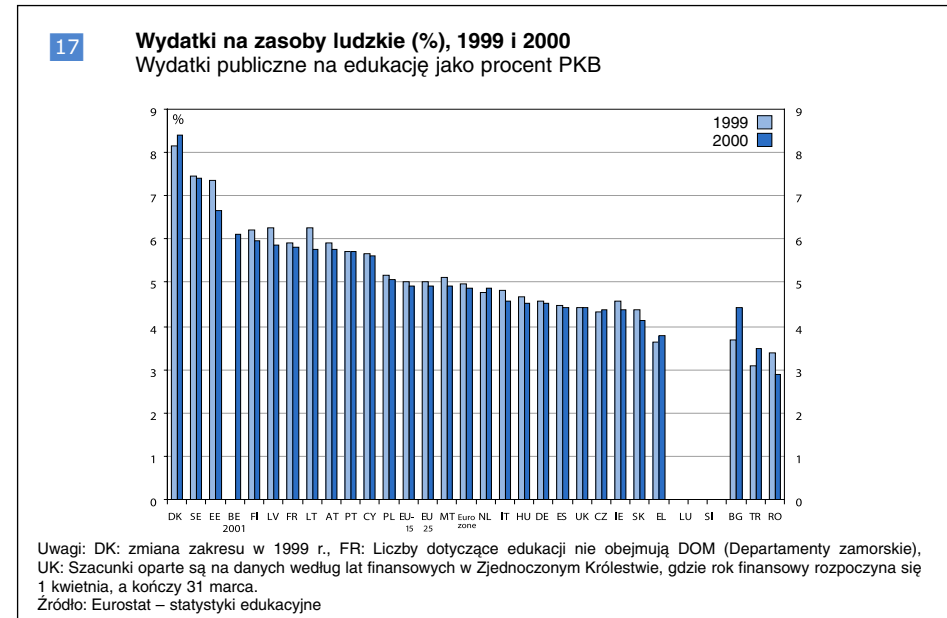
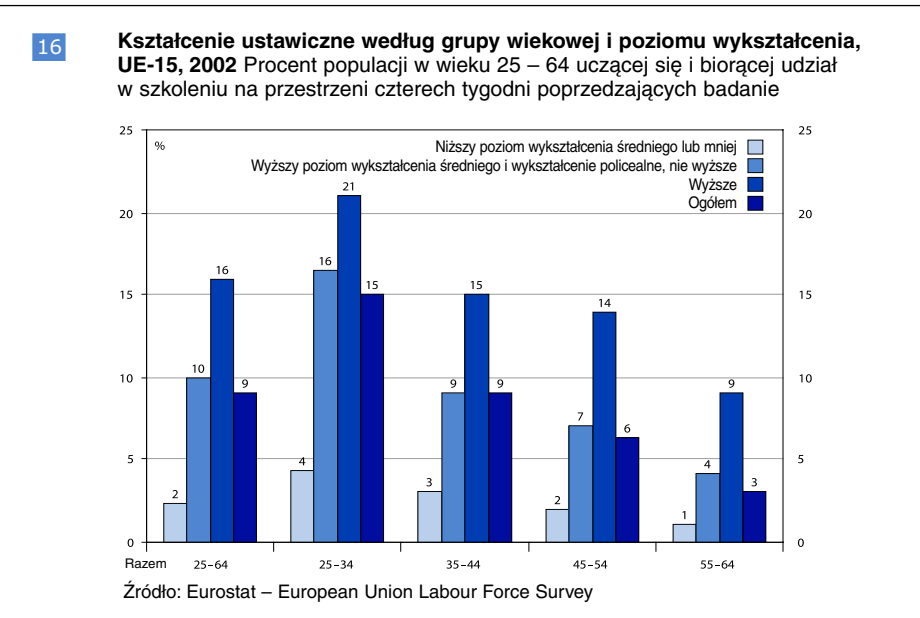
Kształcenie ustawiczne

W Unii Europejskiej (UE-25) w 2002 r. 8% populacji w wieku 25 – 64 lat uczestniczyło w kształceniu/szkoleniach (w okresie czterech tygodni poprzedzających badanie). Tego typu aktywność szkoleniowa przeważa (pomiędzy 18 – 22%) w Danii, Finlandii, Szwecji i Zjednoczonym Królestwie, podczas gdy nowe państwa członkowskie wykazują najniższy poziom populacji uczącej się lub uczestniczącej w szkoleniach osób dorosłych (najwyższa wartość wynosi około 9% w Republice Słowackiej i w Słowenii). Ludzie starsi rzadziej biorą udział w szkoleniach niż ludzie młodszy. Osoby o wyższych kwalifikacjach uczestniczą w takich szkoleniach częściej niż osoby o niższych kwalifikacjach.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Kształcenie ustawiczne (udział osób dorosłych w edukacji i szkoleniach) 2002 (procent populacji w wieku 25 – 64 uczącej się i biorącej udział w szkoleniu w okresie czterech tygodni poprzedzających badanie).																																
Ogółem	8.0	8.5	5.5	6.5	5.9	18.4	5.8	5.2	1.2	5.0	2.7	7.7	4.6	3.7	8.2	3.3b	7.7	3.3	4.4	16.4	7.5	4.3	2.9	9.1	9.0	18.9	18.4	22.3	1.3	1.1	:	
Kobiety	8.6	9.2	5.6	6.3	5.7	20.7	5.5	6.7	1.1	5.4	3.0	8.8	4.7	3.8	10.9	4.2b	6.4	3.7	3.8	15.9	7.4	4.7	3.3	9.4	9.4	21.4	21.2	26.3	1.3	1.0	:	
Mężczyźni	7.4	7.9	5.5	6.8	6.1	16.2	6.1	3.6	1.2	4.5	2.4	6.5	4.5	3.6	5.2	2.3b	8.9	2.9	4.9	16.9	7.6	3.9	2.4	8.8	8.7	16.5	15.7	18.6	1.4	1.2	:	

Uwaga: FR – Okres referencyjny wynosi jeden tydzień przed przeprowadzeniem badania
 Źródło: Eurostat – European Union Labour Force Survey

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

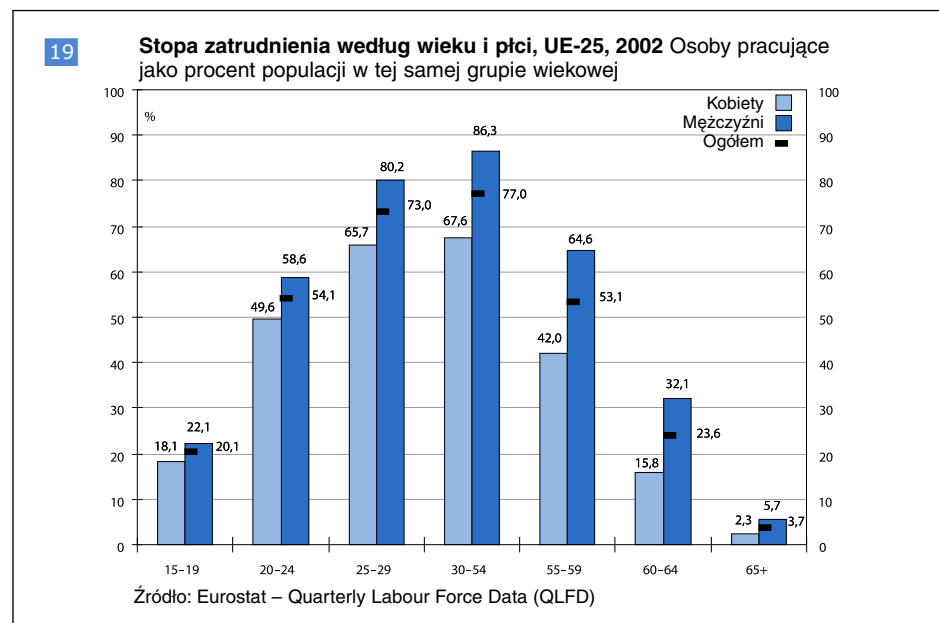
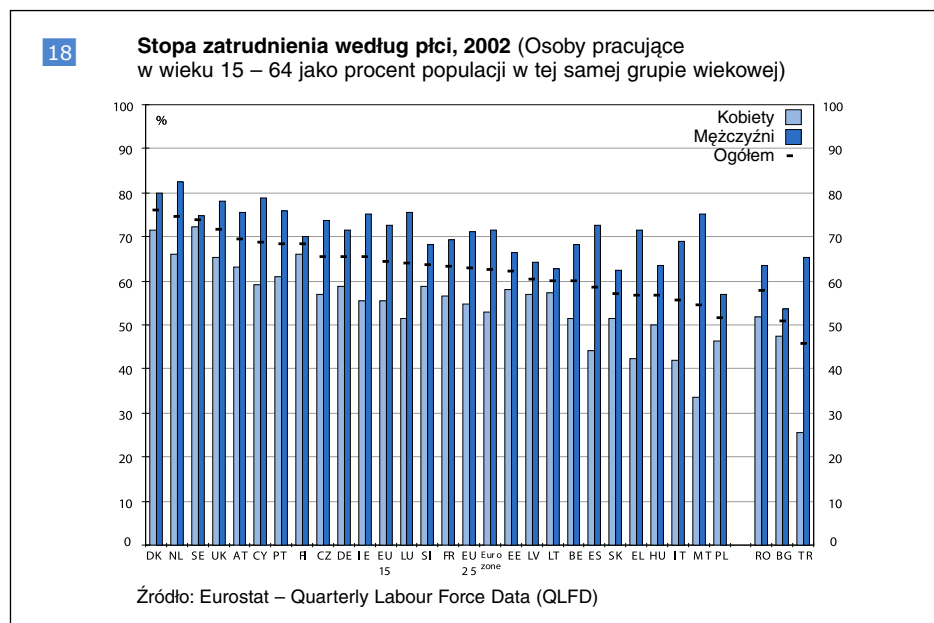
Zatrudnienie

W 2002 r. w rozszerzonej Unii zatrudnionych było ponad 199 milionów osób, co stanowi wzrost o 11,5 miliona od 1996 r. Od 1997 r. do 2001 r. roczny wzrost zawierał się w przedziale od 0,9% do 1,6%, ale w 2002 r. wzrost zatrudnienia prawie stanął w miejscu. Wskaźnik zatrudnienia dla populacji w wieku 15 – 64 w 2002 r. wyniósł 62,9%.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Eurozone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Stopa zatrudnienia 2002 (Osoby pracujące w wieku 15 – 64 jako procent populacji w tej samej grupie wiekowej)																															
Ogółem	62.9	64.3	62.4	59.9	65.4	75.9	65.3	62.0	56.7	58.4	63.0	65.3	55.5	68.6	60.4	59.9	63.7	56.6	54.5	74.4	69.3	51.5	68.2	63.4	56.8	68.1	73.6	71.7	50.6	57.6	45.6
Kobiety	54.7	55.6	53.1	51.4	57.0	71.7	58.8	57.9	42.5	44.1	56.7	55.4	42.0	59.1	56.8	57.2	51.6	50.0	33.6	66.2	63.1	46.2	60.8	58.6	51.4	66.2	72.2	65.3	47.5	51.8	25.5
Mężczyźni	71.0	72.8	71.7	68.3	73.9	80.0	71.7	66.5	71.4	72.6	69.5	75.2	69.1	78.9	64.3	62.7	75.6	63.5	75.3	82.4	75.7	56.9	75.9	68.2	62.4	70.0	74.9	78.0	53.7	63.6	65.5
Stopa zatrudnienia starszych pracowników 2002 (Osoby pracujące w wieku 55 – 64 jako procent populacji w tej samej grupie wiekowej)																															
Ogółem	38.7	40.1	36.4	26.6	40.8	57.9	38.6	51.6	39.7	39.7	34.8	48.1	28.9	49.4	41.7	41.6	28.3	26.6	30.3	42.3	30.0	26.1	50.9	24.5	22.8	47.8	68.0	53.5	27.0	37.3	33.8
Kobiety	29.1	30.5	26.4	17.5	25.9	50.4	30.1	46.5	24.4	22.0	30.6	30.8	17.3	32.2	35.2	34.1	18.6	18.5	11.8	29.9	20.9	18.9	41.9	14.2	9.5	47.2	65.6	44.7	18.2	32.6	21.0
Mężczyźni	48.9	50.1	46.8	36.0	57.2	64.5	47.1	58.4	56.0	58.6	39.3	65.1	41.3	67.3	50.5	51.5	37.9	36.7	50.4	54.6	39.8	34.5	61.2	35.4	39.1	48.5	70.4	62.6	37.0	42.7	47.3

Źródło: Eurostat – Quarterly Labour Force Data (QLFD)

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

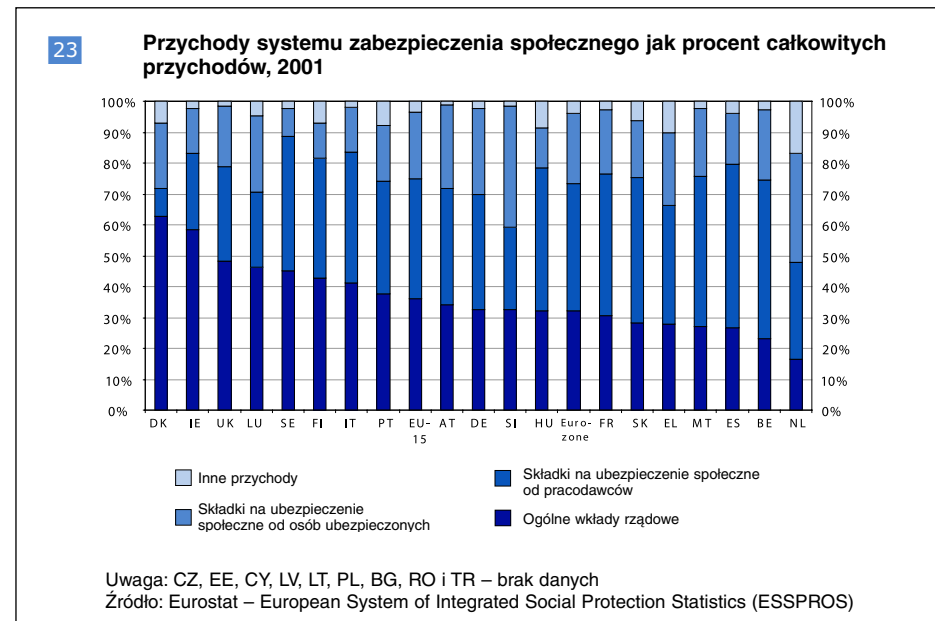
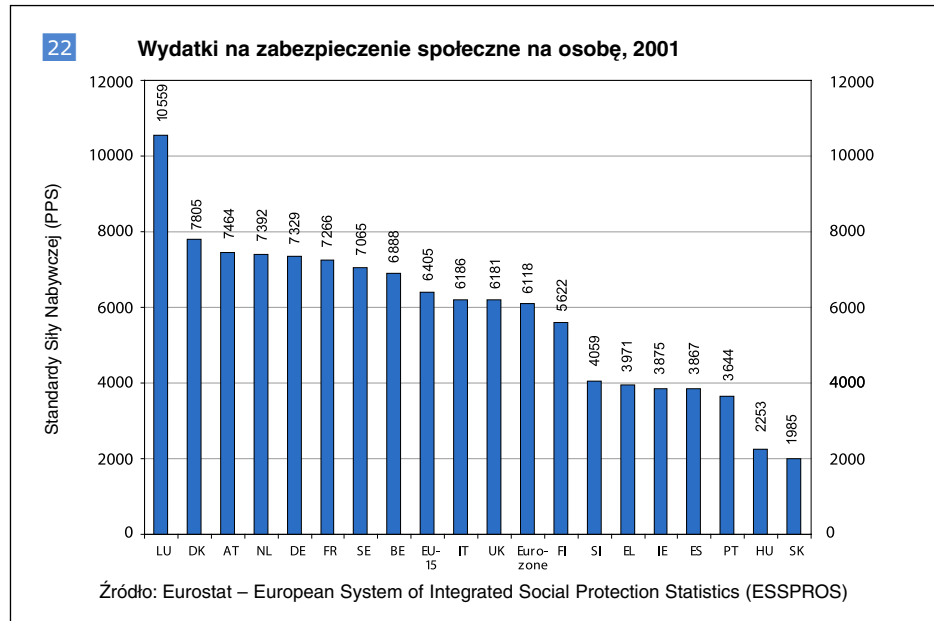
Wydatki i przychody związane z zabezpieczeniem społecznym

W 2001 r. wydatki na zabezpieczenie społeczne jako procent PKB wzrosły w większości krajów w Unii Europejskiej. Pomiedzy państwami członkowskimi występują znaczące różnice odnośnie wydatków jako procentu PKB i są one jeszcze większe według Standardów Siły Nabywczej (PPS) na jednego mieszkańca. Poszczególne kraje mają wyraźnie zróżnicowane systemy finansowania zabezpieczenia społecznego w zależności od tego, czy preferowane są w nich składki na ubezpieczenie społeczne, czy też składki odprowadzane do ogólnego budżetu państwa.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Wydatki na zabezpieczenie społeczne jako procent PKB, 2001	27.5	27.4	27.5	27.5	29.5	29.8	27.2	20.1	30.0	14.6	25.6	:	:	:	:	21.2	19.9	18.3	27.6	28.4	:	23.9	25.6	19.1	25.8	31.3	27.2	:	:	:	

Źródło: Eurostat – European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)

Świadczenia socjalne

W roku 2001 w większości państw członkowskich największa część wydatków na zabezpieczenie społeczne przypadła na segment osób w podeszłym wieku i renty rodzinne, a następnie na świadczenia chorobowe. Inne świadczenia wyniosły poniżej 30% całości. Struktura świadczeń jest stosunkowo stabilna w czasie.

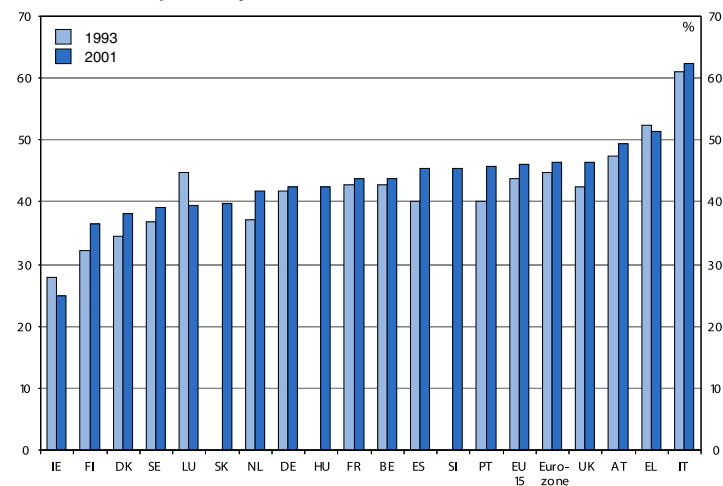
Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Świadczenia dla osób starszych i renty rodzinne jako procent wszystkich świadczeń społecznych																																		
1993	43.9	44.7	42.7	34.5	41.8	52.5	40.1	42.7	28.0	61.1						44.8			37.3	47.3		40.0				32.2	36.8	42.6						
2001	46.1	46.4	43.7	38.0	42.5	51.3	45.3	43.7	24.8	62.3						39.4	42.6	53.8	41.8	49.5		45.7	45.5	39.8	36.6	39.0	46.5							

Źródło: Eurostat – European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)

24

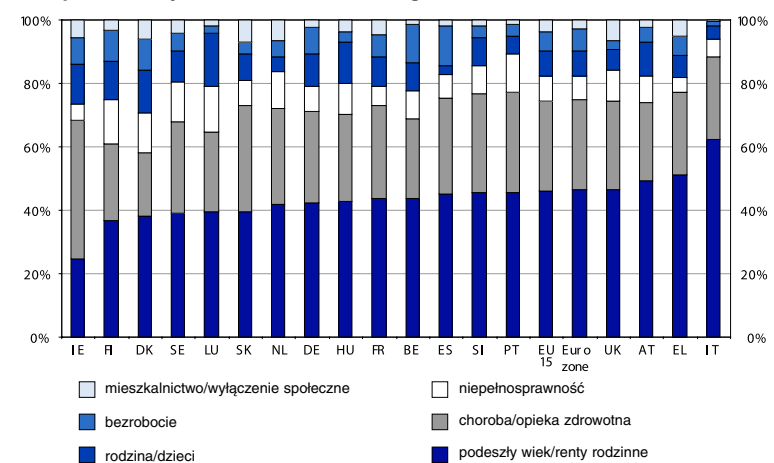
Świadczenia dla osób starszych i renty rodzinne jako procent wszystkich świadczeń społecznych, 1993 r. i 2001 r.

Uwaga: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO i TR – brak danych
Źródło: Eurostat – European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)

25

Przyznawane świadczenia społeczne według grup funkcji jako udział procentowy w liczbie świadczeń ogółem, 2001.

Uwaga: CZ, EE, CY, LV, LT, PL, BG, RO i TR – brak danych
Źródło: Eurostat – European System of Integrated Social Protection Statistics (ESSPROS)

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Wydatki na Politykę Rynku Pracy

W 2001 r. wydatki z tytułu Polityki Rynku Pracy wyniosły średnio 2% PKB w czternastu krajach, które dostarczyły danych. Wydatki na aktywne działania polityki rynku pracy wynoszą 0,66%, natomiast na pasywne działania 1,27%. We wszystkich przypadkach dane pokazują nieznaczny spadek w trzecim kolejnym roku. Te same znaczące różnice, które można było zaobserwować dla 2000 r., pojawiają się w 2001 r. Dwa kraje wydały ponad 3% PKB (Belgia i Dania), sześć krajów wydało pomiędzy 2% i 3% (Niemcy, Hiszpania, Francja, Niderlandy, Finlandia i Szwecja), natomiast sześć krajów wydało mniej niż 2% (Grecja, Irlandia, Włochy, Austria, Portugalia i Zjednoczone Królestwo). Te znaczące różnice są spowodowane zakresem nieukierunkowanego wsparcia w niektórych krajach, z którego korzystają zarówno bezrobotni, jak też grupy docelowe, jednak ponieważ wsparcie to nie jest skierowane wyłącznie do tych grup, nie jest ono ujęte w danych zebranych na temat Polityki Rynku Pracy.

Wskaźnik kluczowy

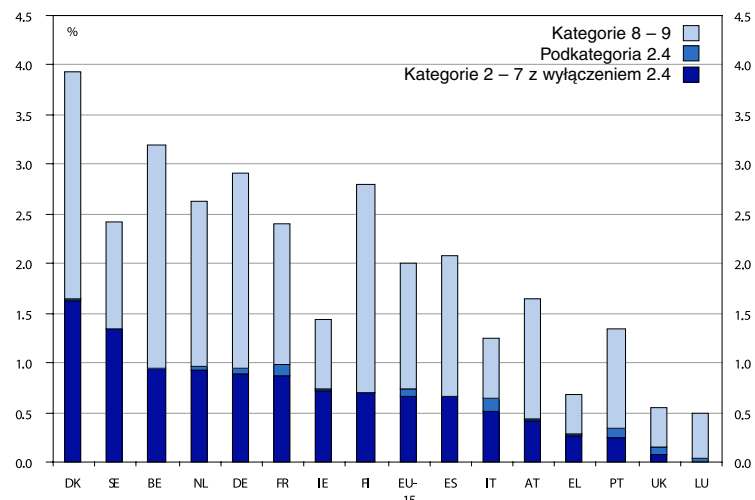
EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR

Wydatki publiczne na aktywne działania Polityki Rynku Pracy jako procent PKB, 2001 (Kategorie 2 – 7 z wyłączeniem 2.4)

:	0.663	:	0.952	:	1.624	0.887	:	0.264	0.658	0.873	0.71	0.509	:	:	:	:	:	:	0.92	0.423	:	0.248	:	:	0.692	1.341	0.073	:	:	:

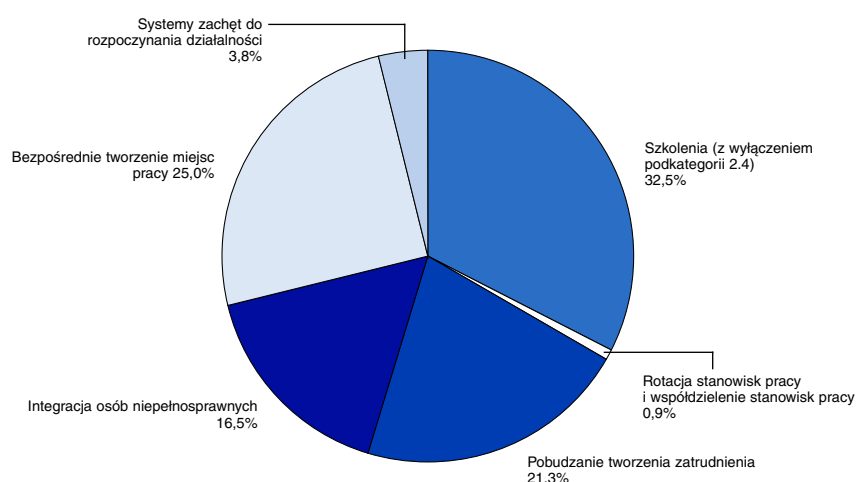
Uwagi: Kategorie 2 – 7: Szkolenie – Rotacja stanowisk pracy i współdzielenie stanowisk pracy – Pobudzanie tworzenia zatrudnienia – Integracja osób niepełnosprawnych – Bezpośrednie tworzenie miejsc pracy – Systemy zachęt do rozpoczęcia działalności. Podkategoria 2.4: Specjalne wsparcie dla systemu praktyk zawodowych. Kategorie 8 – 9: Utrzymanie dochodów i wsparcia poza pracą – Wczesna emerytura

26 Wydatki publiczne na działania Polityki Rynku Pracy jako procent PKB, 2001

Uwaga: Brak danych zarówno dla nowych państw członkowskich, jak też dla krajów kandydujących.
Źródło: Eurostat – Labour Market Policy Database (LMP)

27 Wydatki związane z Polityką Rynku Pracy według rodzaju działania (kategorie 2 – 7), UE-15, 2001

Źródło: Eurostat – Labour Market Policy Database (LMP)

Dystrybucja dochodów

Według średniej ważonej w populacji państw członkowskich UE-25 w roku 2001 górne 20% populacji (o najwyższych dochodach) państwa członkowskiego otrzymało 4,4 razy więcej całkowitego dochodu niż dolne 20% populacji państwa członkowskiego (najniższy dochód). Ta luka pomiędzy ludźmi najbogatszymi a najbiedniejszymi jest najmniejsza w Danii (3,2), następnie w Szwecji, Finlandii, Austrii, Niemczech. Jest ona największa w południowych państwach członkowskich, Irlandii oraz w Zjednoczonym Królestwie. W nowych państwach członkowskich, za wyjątkiem krajów bałtyckich i Republiki Słowackiej, zakres ten jest generalnie bliski średniej UE lub niższy.

Wskaźnik kluczowy

EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR

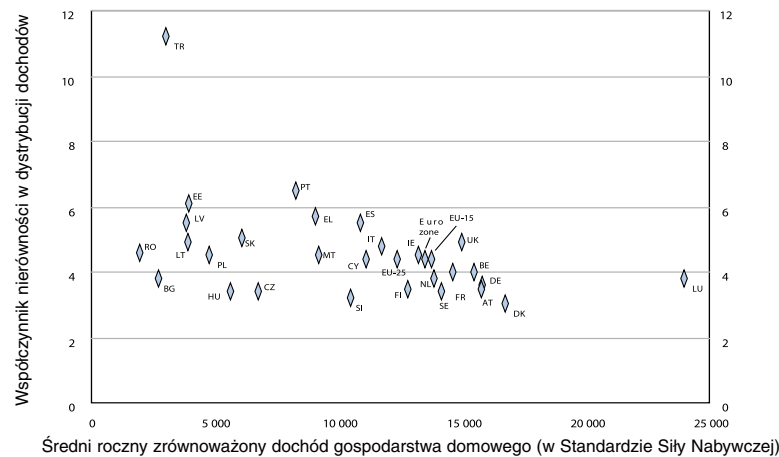
Nierówność dystrybucji dochodów (rozkład dochodów w kwantylach), 2001 (stosunek całkowitego dochodu uzyskanego przez 20% populacji o najwyższych dochodach (najwyższy kwantyl) do dochodu uzyskanego przez 20% populacji o najniższych dochodach (najniższy kwantyl)). Dochód musi być rozumiany jako uśredniony dochód netto.

4.4s	4.4s	4.4s	4.0	3.4	3.0	3.6	6.1	5.7	5.5	4.0	4.5	4.8	4.4	5.5	4.9	3.8	3.4	4.5	3.8	3.5	4.5	6.5	3.2	5.4p	3.5	3.4	4.9	3.8	4.6	11.2

Uwaga: CY – 1997, LV – 2002, MT – 2000, SI – 2000, SK – 2003 i TR – 2002 r.

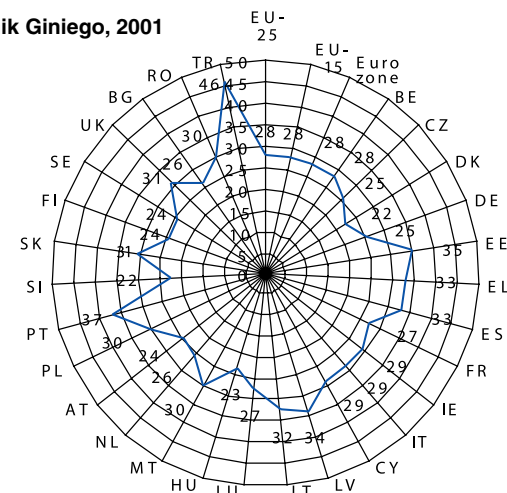
Źródło: Eurostat – European Community Household Panel, wersja z grudnia 2003 r., oprócz DK, SE i dziesięciu nowych państw członkowskich oraz trzech krajów kandydujących. Badania krajowe.

28 Poziom dochodów i nierówność dystrybucji dochodów, 2001

Uwaga: CY – 1997, LV – 2002, MT – 2000, SI – 2000, SK – 2003 i TR – 2002 r.
Źródło: Eurostat – European Community Household Panel, wersja z grudnia 2003 r., oprócz dziesięciu nowych państw członkowskich oraz trzech krajów kandydujących. Badania krajowe.

29 Współczynnik Giniego, 2001

Uwaga: CY – 1997, LV – 2002, MT – 2000, SI – 2000, SK – 2003 i TR – 2002 r.
Źródło: Eurostat – European Community Household Panel, wersja z grudnia 2003 r., oprócz dziesięciu nowych państw członkowskich oraz trzech krajów kandydujących. Badania krajowe.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Gospodarstwa domowe o niskich dochodach

Patrząc na ogół populacji, uśredniony dochód około 15% obywateli UE-25 wynosił poniżej 60% średniej krajowej właściwej dla ich kraju w 2001 r. Ta liczba reprezentuje około 68 milionów osób. Stosując jako próg 60% średniej krajowej, proporcja osób zagrożonych ubóstwem była relatywnie wyższa w Irlandii (21%), w krajach śródziemnomorskich, krajach bałtyckich, Republice Słowackiej i w Zjednoczonym Królestwie – i była relatywnie niższa w krajach Beneluksu, Niemczech i Austrii, w członkowskich krajach skandynawskich oraz w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Spośród starych państw członkowskich proporcja ta była najniższa w Szwecji (9%), a jeszcze niższa w Republice Czeskiej (8%). W tym kontekście należy pamiętać, że analizujemy ubóstwo względne, nie zaś ubóstwo bezwzględne w odniesieniu do niezależnego progu. Świadczenia społeczne (emerytury i inne zasiłki) zmniejszają odsetek osób zagrożonych ubóstwem we wszystkich krajach, lecz w różnym stopniu: redukcje te wynoszą od 50% lub mniej w Grecji, Hiszpanii, Irlandii, Portugalii, na Cyprze i Malcie do ponad 75% w Szwecji, Republice Czeskiej i na Węgrzech.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR

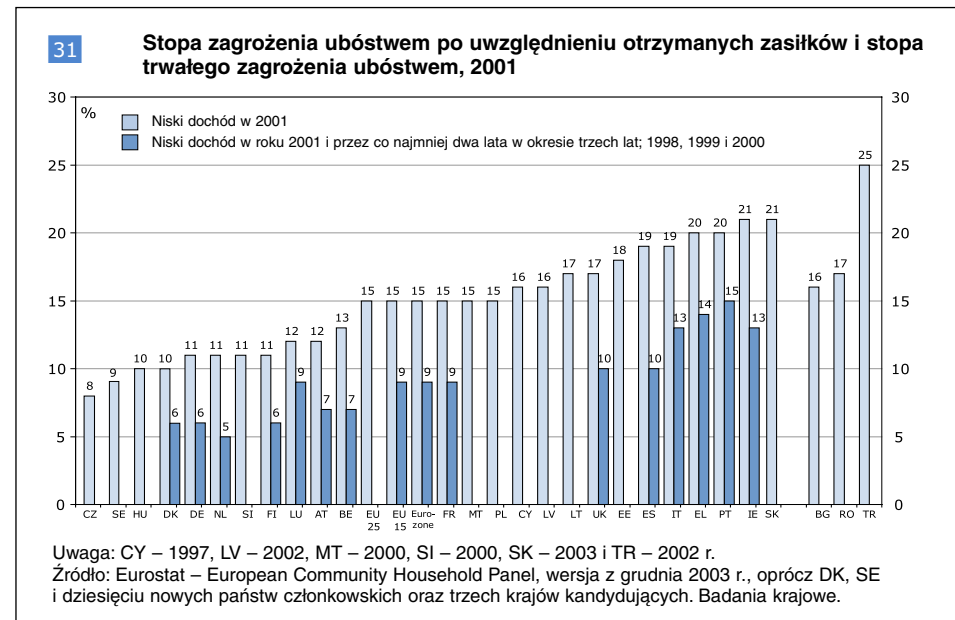
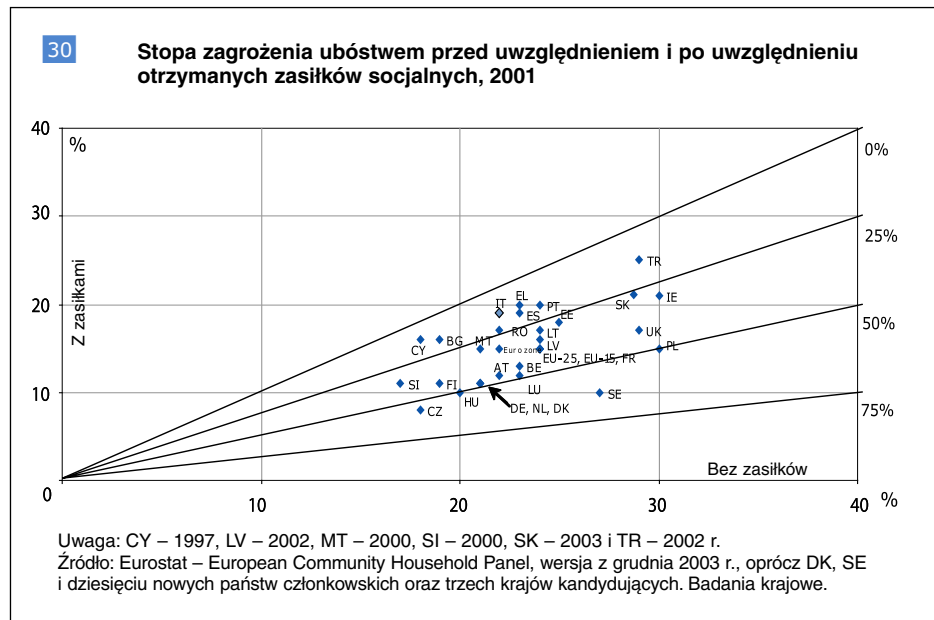
Stopa zagrożenia ubóstwem przed uwzględnieniem zasiłków społecznych, 2001 (procent osób z uśrednionym dochodem netto nieuwzględniającym środków pomocy społecznej, które znajdują się poniżej progu zagrożenia ubóstwem ustalonego na poziomie 60% średniego narodowego dochodu netto z uwzględnieniem środków pomocy społecznej). Świadczenia emerytalne i renty rodzinne wliczane są do dochodów otrzymywanych przed przyznaniem środków pomocy społecznej, a nie jako zasiłki.

Ogółem	24s	24s	22s	23	18	36	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	28p.	19	34	29	19	22	29
Kobiety	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	27p.	20	:	32	20	23	31
Mężczyźni	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	28p.	17	:	26	18	22	28

Stopa zagrożenia ubóstwem po uwzględnieniu zasiłków społecznych, 2001 (procent osób z uśrednionym dochodem netto, które znajdują się poniżej progu zagrożenia ubóstwem ustalonego na poziomie 60% średniego narodowego dochodu netto).

Ogółem	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	21p.	11	9	17	16	17	25
Kobiety	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	21p.	14	:	19	17	17	26
Mężczyźni	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	21p.	9	:	15	14	17	25

Uwaga: CY – 1997, LV – 2002, MT – 2000, SI – 2000, SK – 2003 i TR – 2002 r.

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Kobiety i mężczyźni w procesie decyzyjnym

Na poziomie UE od roku 1984 reprezentacja kobiet w Parlamencie Europejskim stale wzrastała wraz z każdymi wyborami i w styczniu 2004 r. osiągnęła 31% (ostatnie wybory przeprowadzono w czerwcu 1999). Reprezentacja kobiet w parlamentach narodowych wszystkich państw członkowskich jest wciąż niewystarczająca, ponieważ w 2003 r. procent miejsc zajmowanych przez kobiety w tych instytucjach wynosił od 8% na Malcie do 45% w Szwecji.

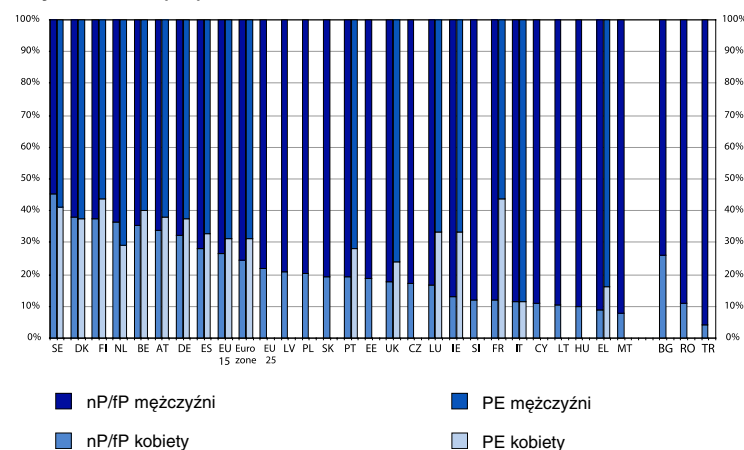
Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Odsetek kobiet w izbach pojedynczych/nizszych parlamentów krajowych/federalnych i w Parlamencie Europejskim, listopad 2003 (nP/fP) i styczeń 2004 (PE)																																
nP/fP	21.4i	25.8i	24.6i	35.3	17.0	38.0	32.2	18.8	8.7	28.3	12.2	13.3	11.5	10.7	21.0	10.6	16.7	9.8	7.7	36.7	33.9	20.2	19.1	12.2	19.3	37.5	45.3	17.9	26.3	10.7	4.4	
EP	-	31.0i	31.5i	40.0	-	37.5	37.4	-	16.0	32.8	43.7	33.3	11.5	-	-	-	33.3	-	-	29.0	38.1	-	28.0	-	-	43.8	40.9	24.1	-	-	-	

Uwagi: 1) nP/fP = parlament krajowy/parlament federalny; PE = Parlament Europejski 2) Dane zostały dostarczone przez parlamenty krajowe do dnia 30 listopada 2003 r., natomiast przez Parlament Europejski w styczniu 2004 r. 3) Dla wskaźników nP/fP liczby z UE-25, UE-15 i strefy euro są średnimi odsetków z odpowiednich państw członkowskich, podczas gdy dla PE liczby z krajów UE-15 i strefy euro stanowią odsetek kobiet wśród wszystkich eurodeputowanych PE z odpowiednich państw członkowskich. Dla PE średni odsetek z 15 państw członkowskich wynosi 32,6%, natomiast średni odsetek z państw członkowskich strefy euro wynosi 32,2%.

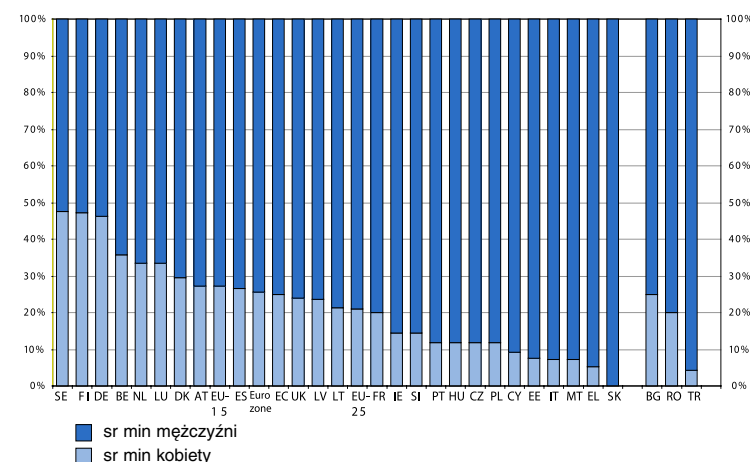
Źródło: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) i Parlament Europejski (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

34 Odsetek kobiet i mężczyzn w izbach pojedynczych/nizszych parlamentów krajowych/federalnych i w Parlamencie Europejskim, listopad 2003 (nP/fP) i styczeń 2004 (PE)

Źródło: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) i Parlament Europejski (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

35 Odsetek kobiet i mężczyzn w randze ministra (sr min) w rządach na szczeblu krajowym i w randze Komisarzy Komisji Europejskiej (KE), 2003

Źródło: źródła krajowe oraz Komisja Europejska (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm).

Zarobki kobiet i mężczyzn

W 2001 r. w starych państwach członkowskich UE-15 przeciętna stawka godzinowa brutto dla kobiet została oszacowana na poziomie o 16% niższym niż stawka mężczyzn. Statystyki dla nowych państw członkowskich nie są w pełni porównywalne, lecz mimo to zostaną uwzględnione w opisie. Najmniejsze różnice stwierdza się we Włoszech, na Malcie, w Portugalii i Słowenii, największe w Republice Czeskiej, Estonii, Niemczech i Zjednoczonym Królestwie. Na szczeblu unijnym różnice pozostają na tym samym poziomie od 1994 r., czyli od momentu pozyskania pierwszych danych. W celu zredukowania różnic w wynagrodzeniach rozwiązane muszą być kwestie związane zarówno z bezpośrednią dyskryminacją dotyczącą wynagrodzeń, jak też dyskryminacją pośrednią, dotyczącą uczestnictwa w rynku pracy, wyboru zawodu oraz rozwoju kariery.

Wskaźnik kluczowy

EU-25 EU-15 Euro zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Różnice zarobkowe ze względu na płeć bez uwzględnienia innych czynników, 2001 (różnica średniej stawki płacy brutto dla kobiet i mężczyzn za godzinę pracy wyrażona jako procent średniej godzinowej stawki brutto dla mężczyzn. Grupie badanej uwzględniono wszystkich pracowników w wieku 16 – 64, którzy wykonują pracę zarobkową w wymiarze co najmniej 15 godzin tygodniowo.)

2001 : 16s 12 26 15 21 24 18 17 14 17 6 26 16 16 18 19 10 19 20 15 10 11 20 17 18 21 : 18 :

Uwagi: UE-15 średnia ważona wartości krajowych ze starych państw członkowskich została oszacowana bez brakujących krajów.

CZ – Uwzględnieni zostali tylko pracownicy zatrudnieni na cały etat w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej dziewięciu pracowników.

CY, BG – Uwzględnieni zostali tylko pracownicy zatrudnieni na cały etat.

LU – Dane z 1996 r.

HU – Uwzględnieni zostali tylko pracownicy zatrudnieni na cały etat w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej pięciu pracowników.

NL – Dane oparte są na zarobkach rocznych łącznie z godzinami nadliczbowymi i nieregularnymi składnikami wynagrodzenia.

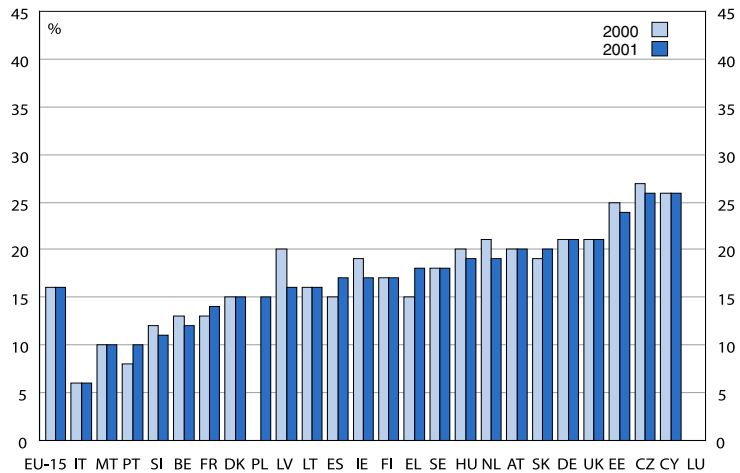
PL – Uwzględnieni zostali tylko pracownicy zatrudnieni w przedsiębiorstwach zatrudniających powyżej dziewięciu pracowników.

SI – Uwzględnieni zostali pracownicy przedsiębiorstw państwowych oraz pracownicy przedsiębiorstw prywatnych zatrudniających więcej niż dwóch pracowników.

SE – Dane oparte są na wynagrodzeniu miesięcznym pracownika etatowego, a nie na stawkach godzinowych.

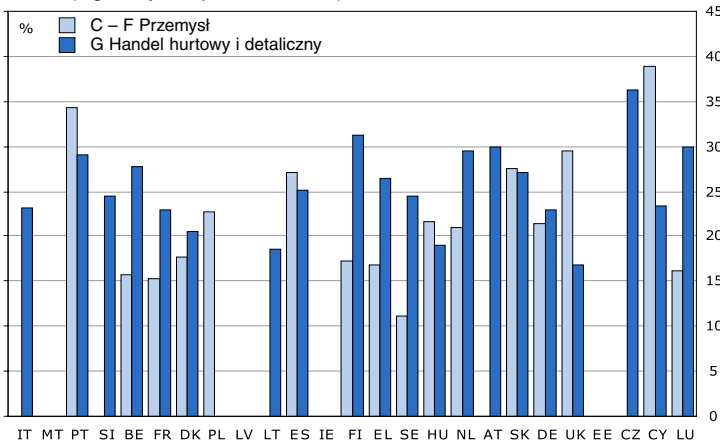
Źródło: Eurostat – European Community Household Panel UDB – wersja z grudnia 2003 (oprócz F, NL, S i nowych państw członkowskich – badania krajowe).

36 Różnice zarobkowe uwzględniając płeć bez uwzględnienia innych czynników, 2000 i 2001

Źródło: Eurostat – European Community Household Panel UDB – wersja z grudnia 2003 (oprócz F, NL, S i nowych państw członkowskich – badania krajowe).

37 Różnica średnich zarobków rocznych kobiet i mężczyzn jako procent średnich rocznych zarobków mężczyzn (pracownicy pełnoetatowi zatrudnieni w sekcjach C – F i G (wg klasyfikacji NACE Rev.1), 2001

Uwagi: Rok odniesienia ES (sekcje C – F) – 2000 oraz FR, LU, PT, HU (sekcja G) – 2000. Słupki na wykresie umieszczone są w tej samej kolejności, jak na poprzednim wykresie w celu ułatwienia porównania obu wykresów.
Źródło: Eurostat, zharmonizowane statystyki zarobków

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Przewidywania odnośnie do życia i zdrowia

Przewidywana przeciętna długość życia ciągle wzrasta i w 2001 r. w UE-15 wynosiła 81,6 lat dla kobiet i 75,5 lat dla mężczyzn. We wszystkich dwudziestu pięciu państwach członkowskich i w trzech krajach kandydujących kobiety żyją dłużej od mężczyzn. W UE-15 w 1996 r. przewidywana długość życia kobiet w kondycji wolnej od niepełnosprawności wynosiła 66 lat, a w przypadku mężczyzn 63 lata.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Euro zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR

Przewidywana średnia długość życia przy urodzeniu, 2001 (średnia liczba lat długości życia nowo narodzonego dziecka, jeśli żyje ono w aktualnych dla danego okresu warunkach śmiertelności (prawdopodobieństwo zgonu z przyczyn powiązanych z wiekiem))

Kobiety	: 81.6	81.8	80.1	78.6	79.3	81.0	76.4	80.7	82.9	82.9	79.6	82.8	81.0	76.6	77.4	80.8	76.4	81.1	80.7	81.7	78.3	80.3	80.3	77.8	81.5	82.1	80.2	75.3	74.8	71.0
Mężczyźni	: 75.5	75.4	74.5	72.1	74.7	75.0	64.9	75.4	75.6	75.5	74.6	76.7	76.1	65.2	65.9	75.3	68.1	76.4	75.8	75.9	70.2	73.6	72.3	69.6	74.6	77.6	75.5	68.5	67.7	66.4

Uwaga: DE i UK – dane z 2000 r.

Źródło: Eurostat – statystyki demograficzne, TR: Rada Europy

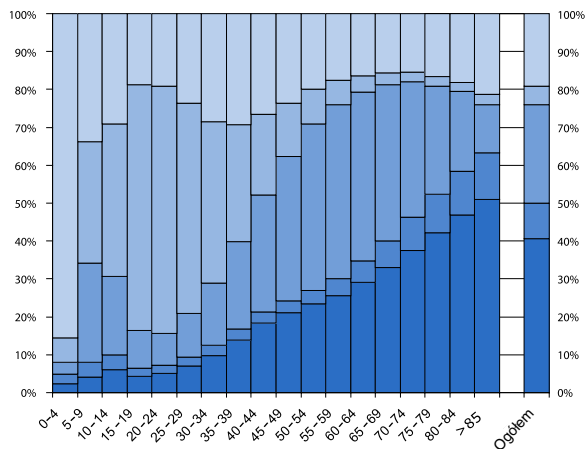
Przewidywana długość życia przy urodzeniu, bez niepełnosprawności, 1996

Kobiety	: 66	: 69	: 62	69	: 70	68	63	67	70	: :	: :	: :	64	: :	63	66	: 61	: :	59	: :	62	: :	: :	: :	62	: :	: :	: :	: :	: :
Mężczyźni	: 63	: 65	: 62	63	: 67	65	60	64	67	: :	: :	: :	61	: :	63	62	: 59	: :	56	: :	61	: :	: :	: :	61	: :	: :	: :	: :	: :

Źródło: Eurostat – statystyki śmiertelności i European Community Household Panel

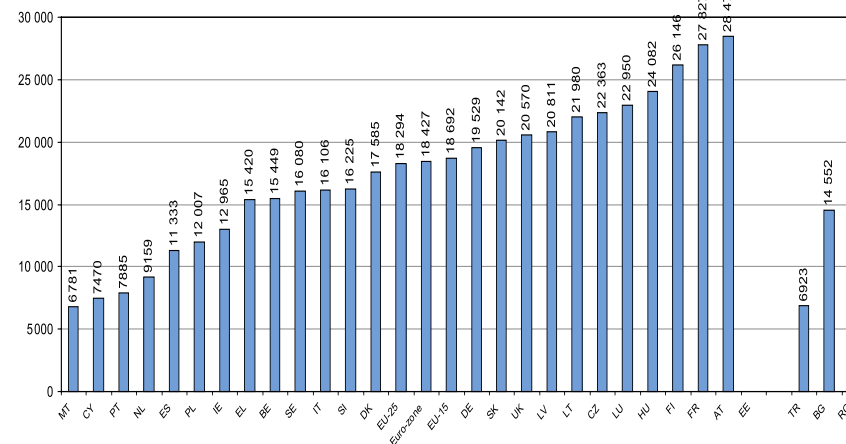
38 Główne przyczyny śmierci według grup wiekowych, UE-25, 2000

- Inne
- Obrażenia i zatrucia spowodowane czynnikami zewnętrznymi
- Rak
- Choroby układu oddechowego
- Choroby układu krążenia

Uwagi: BE – 1997, DK i UK – 1999 r.
Źródło: Eurostat – statystyki śmiertelności

39 Osoby wypisane ze szpitala na 100 000 mieszkańców w ostatnim dostępnym roku (1998, 1999, 2000 lub 2001)

Uwagi: 2001 z wyjątkiem: BE, DK, ES, FR, LU, AT, UK, SI i TR: 2000; UE-15, DE, EE, IT, HU i PL – 1999; EL – 1998. UK obejmuje tylko Anglię.
Źródło: Eurostat – statystyki zdrowia i bezpieczeństwa.

Wypadki i problemy zdrowotne związane z wykonywaną pracą

W roku 2001 około 3,8% pracowników w UE uległo wypadkom przy pracy wymagającym zwolnienia dłuższego niż trzy dni. Po uwzględnieniu wypadków niewymagających zwolnienia lub wymagających zwolnienia do trzech dni liczba ta wzrasta do 6,1%. Od roku 1994 liczba wypadków przy pracy powodujących nieobecność w pracy przez ponad trzy dni zmniejszyła się o 15% (wartość indeksu dla roku 1998 wynosiła 100, w roku 2001 wynosiła ona 94, a w roku 1994 – 111). W latach 1998-99 w skali rocznej 5,4% pracowników cierpiało na problemy zdrowotne związane z pracą. Ogółem w roku 2000 zostało straconych około 500 milionów dni roboczych na skutek wypadków przy pracy (150 milionów dni) i problemów zdrowotnych wynikających z pracy (350 milionów dni). Wypadki śmiertelne związane z komunikacją drogową od roku 1970 spadły o około 46%, ale w roku 2001 na drogach UE-15 wciąż jeszcze odnotowano około 40 000 ofiar śmiertelnych.

Wskaźnik kluczowy

	EU-25	EU-15	Eurozone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR		
Poważne wypadki przy pracy w 2001 r. (Wskaźnik ilości poważnych wypadków przy pracy na 100 tysięcy zatrudnionych osób (1998=100))																																	
Ogółem	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90		
Kobiety	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:		
Mężczyźni	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:		

Uwagi: PT – dane z 2000 r. Dane zbiorcze 2001 dla UE-25, UE-15 i strefy euro są tymczasowe ze względu na brak danych z PT (użyto danych z 2000 r.).

Źródło: Eurostat – European Statistics on Accidents at Work (ESAW)

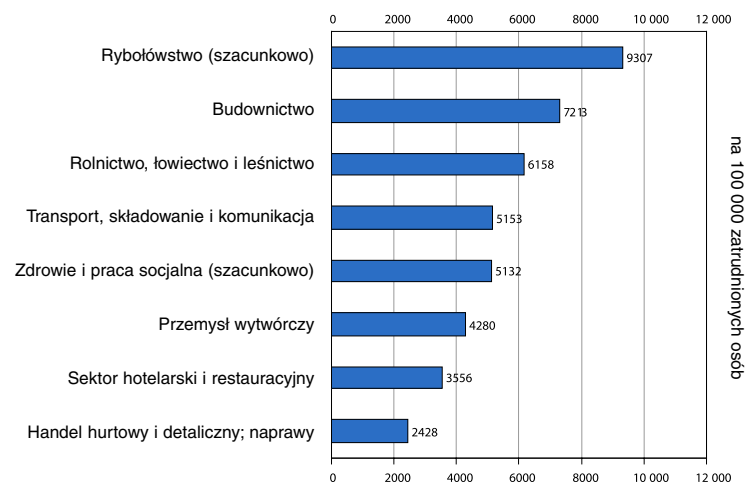
Wypadki przy pracy – wypadki śmiertelne, 2001 (Wskaźnik ilości śmiertelnych wypadków przy pracy na 100 tysięcy osób zatrudnionych (1998=100))

	EU-25	EU-15	Eurozone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92

Uwagi: PT – dane z 2000 r. CY, LU, MT – wartości są oparte na niewielkiej rocznej liczbie wypadków śmiertelnych. Dane zbiorcze 2001 dla UE-25, UE-15 i strefy euro są tymczasowe ze względu na brak danych z PT (użyto danych z 2000 r.).

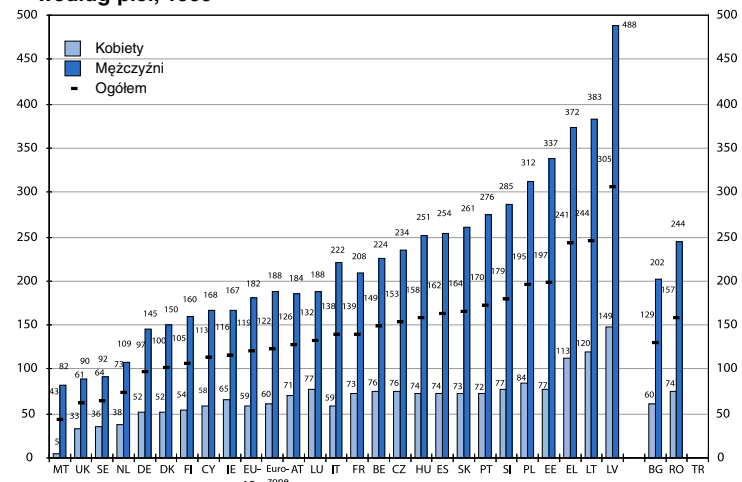
Źródło: Eurostat – European Statistics on Accidents at Work (ESAW)

40 Wypadki przy pracy według sektora, UE-15, 2001

Źródło: Eurostat – European Statistics on Accidents at Work (ESAW)

41 Liczba śmiertelnych wypadków komunikacyjnych na milion mieszkańców według płci, 1999

Uwagi: BE – 1997, MT – dane z 2002 r.

Źródło: Eurostat – statystyki śmiertelności

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Załącznik 2 Kluczowe wskaźniki socjalne dla każdego z podmiotów geopolitycznych

Uwagi do odczytywania każdego wskaźnika kluczowego są umieszczone pod niniejszą tabelą

Nr	Wskaźnik kluczowy	Jed.	Rok	UE-25	UE-15	Strefa euro	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT
3	Współczynnik zależności wieku starszego	%	2003	24.1	25.0e	24.8	26.0	19.7	22.3	25.9	23.5e	26.0e	25.1e	25.1	16.4	26.9e	17.6e	23.3	22.0
4	Przybliżona stopa migracji	netto na1000 miesz. kańców	2002	2.8e	3.3e	:	3.9	1.2	1.8	2.7	0.1	2.9	5.5	1.1	8.3	6.1	9.7	-0.8	-0.6
5t	Poziom wykształcenia młodzieży – ogółem	%	2002	76.6p	73.8p	72.8	81.1	91.7	79.6	73.3	80.4	81.3	64.9	81.7	83.9	69.1	85.3	73.2b	79.3b
5f	Poziom wykształcenia młodzieży – kobiety	%	2002	79.5p	76.8p	76.1	84.7	91.7	82.3	73.8	87.1	85.9	71.9	82.8	88.1	74.0	90.3	82.2b	80.5b
5m	Poziom wykształcenia młodzieży – mężczyźni	%	2002	73.7p	70.8p	69.4	77.6	91.8	76.8	72.6	73.7	76.3	58.2	80.5	79.7	64.2	79.6	64.4b	78.1b
6t	Kształcenie ustawiczne – ogółem	%	2002	8.0	8.5	5.5	6.5	5.9	18.4	5.8	5.2	1.2	5.0	2.7	7.7	4.6	3.7	8.2	3.3b
6f	Kształcenie ustawiczne – kobiety	%	2002	8.6	9.2	5.6	6.3	5.7	20.7	5.5	6.7	1.1	5.4	3.0	8.8	4.7	3.8	10.9	4.2b
6m	Kształcenie ustawiczne – mężczyźni	%	2002	7.4	7.9	5.5	6.8	6.1	16.2	6.1	3.6	1.2	4.5	2.4	6.5	4.5	3.6	5.2	2.3b
7at	Stopa zatrudnienia – ogółem	%	2002	62.9	64.3	62.4	59.9	65.4	75.9	65.3	62.0	56.7	58.4	63.0	65.3	55.5	68.6	60.4	59.9
7af	Stopa zatrudnienia – kobiety	%	2002	54.7	55.6	53.1	51.4	57.0	71.7	58.8	57.9	42.5	44.1	56.7	55.4	42.0	59.1	56.8	57.2
7am	Stopa zatrudnienia – mężczyźni	%	2002	71.0	72.8	71.7	68.3	73.9	80.0	71.7	66.5	71.4	72.6	69.5	75.2	69.1	78.9	64.3	62.7
7bt	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – ogółem	%	2002	38.7	40.1	36.4	26.6	40.8	57.9	38.6	51.6	39.7	39.7	34.8	48.1	28.9	49.4	41.7	41.6
7bf	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – kobiety	%	2002	29.1	30.5	26.4	17.5	25.9	50.4	30.1	46.5	24.4	22.0	30.6	30.8	17.3	32.2	35.2	34.1
7bm	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – mężczyźni	%	2002	48.9	50.1	46.8	36.0	57.2	64.5	47.1	58.4	56.0	58.6	39.3	65.1	41.3	67.3	50.5	51.5
8at	Stopa bezrobocia – ogółem	%	2002	8.8	7.7	8.4	7.3	7.3	4.6	8.6	9.5	10.0	11.3	8.8	4.3	9.0	3.9	12.6	13.6
8af	Stopa bezrobocia – kobiety	%	2002	9.8	8.7	9.9	8.2	9.0	4.7	8.4	8.9	15.0	16.4	10.0	4.0	12.2	4.9	11.4	13.4
8am	Stopa bezrobocia – mężczyźni	%	2002	8.0	6.9	7.3	6.6	6.0	4.4	8.7	10.1	6.6	8.0	7.7	4.6	7.0	3.0	13.6	13.7
8bt	Stopa bezrobocia długoterminowego – ogółem	%	2002	3.8	3.0	3.5	3.5	3.7	0.9	4.0	4.8	5.1	3.9	2.8	1.3	5.3	0.8	5.8	7.0
8bf	Stopa bezrobocia długoterminowego – kobiety	%	2002	4.5	3.6	4.4	4.1	4.5	0.9	4.1	3.8	8.3	6.3	3.3	0.7	7.2	1.2	5.0	6.9
8bm	Stopa bezrobocia długoterminowego – mężczyźni	%	2002	3.3	2.6	2.9	3.1	2.9	0.8	3.9	5.7	3.0	2.3	2.2	1.7	4.1	0.5	6.5	7.2
9	Wydatki na zabezpieczenie społeczne jako procent PKB	%	2001	:	27.5	27.4	27.5	:	29.5	29.8	:	27.2	20.1	30.0	14.6	25.6	:	:	:
10	Świadczenia dla osób starszych i renty rodzinne jako procent wszystkich świadczeń społecznych	%	2001	:	46.1	46.4	43.7	:	38.0	42.5	:	51.3	45.3	43.7	24.8	62.3	:	:	:
11	Wydatki publiczne na aktywne działania Polityki Rynku Pracy jako procent PKB	%	2001	:	0.663	:	0.952	:	1.624	0.887	:	0.264	0.658	0.873	0.710	0.509	:	:	:
12	Współczynnik nierówności w dystrybucji dochodów	Proporcja	2001	4.4s	4.4s	4.4s	4.0	3.4	3.0	3.6	6.1	5.7	5.5	4.0	4.5	4.8	4.4	5.5	4.9
13at	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – ogółem	%	2001	24s	24s	22s	23	18	29	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24
13af	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – kobiety	%	2001	25s	25s	23s	25	19	:	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24
13af	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – mężczyźni	%	2001	23s	22s	21s	21	18	:	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24
13bt	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – ogółem	%	2001	15s	15s	15s	13	8	10	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17
13bf	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – kobiety	%	2001	17s	17s	16s	15	8	:	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17
13bm	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – mężczyźni	%	2001	14s	14s	14s	12	7	:	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17
14at	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – ogółem	%	2003	10.1e	9.6e	9.4e	14.4	7.7	:	10.0p	10.9	9.0	7.2	10.4p	8.5p	9.7	5.2	8.7	7.4
14af	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – kobiety	%	2003	11.3e	10.8e	10.4e	16.2	9.7	:	10.7p	10.5	11.4	7.8	11.4p	9.8p	11.3	6.1	8.6	7.4
14am	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – mężczyźni	%	2003	8.9e	8.4e	8.3e	12.7	5.8	:	9.4p	11.3	6.4	6.5	9.3p	7.3p	8.2	4.3	8.9	7.4
14b	Dzieci w wieku 0 – 17 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje	%	2003	9.6e	9.8e	8.1e	13.9	8.4	:	9.3p	9.0	4.5	6.1	9.3p	10.8p	7.0	3.4	7.2	6.1
15af	Odszetek kobiet w izbach pojedynczych/nizszych parlamentów krajowych/federalnych	%	11/2003	21.4i	25.8i	24.6i	35.3	17.0	38.0	32.2	18.8	8.7	28.3	12.2	13.3	11.5	10.7	21.0	10.6
15bf	Odszetek kobiet w Parlamencie Europejskim	%	01/2004	-	31.0i	31.5i	40.0	-	37.5	37.4	-	16.0	32.8	43.7	33.3	11.5	-	-	-
16	Różnice zarobkowe ze względu na płeć bez uwzględniania innych czynników	%	2001	:	16s	:	12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16
17af	Przeciętna przewidywana długość życia przy urodzeniu – kobiety	Lata	2001	:	81.6	81.8	80.1	78.6	79.3	81.0	76.4	80.7	82.9	82.9	79.6	82.8	81.0	76.6	77.4
17am	Przeciętna przewidywana długość życia przy urodzeniu – mężczyźni	Lata	2001	:	75.5	75.4	74.5	72.1	74.7	75.0	64.9	75.4	75.6	75.5	74.6	76.7	76.1	65.2	65.9
17bf	Przewidywana długość życia przy urodzeniu, bez niepełnosprawności – kobiety	Lata	1996	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:
17bm	Przewidywana długość życia przy urodzeniu, bez niepełnosprawności – mężczyźni	Lata	1996	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:
18at	Poważne wypadki przy pracy – ogółem	Ilość punktów indeksu (1998 = 100)	2001	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85
18af	Poważne wypadki przy pracy – kobiety	Ilość punktów indeksu (1998 = 100)	2001	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87
18am	Poważne wypadki przy pracy – mężczyźni	Ilość punktów indeksu (1998 = 100)	2001	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87
18b	Śmiertelne wypadki przy pracy	Ilość punktów indeksu (1998 = 100)	2001	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105

Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004 | Przegląd

LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Wskaźnik kluczowy	Nr
20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Współczynnik zależności wieku starszego	3
5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Przybliżona stopa migracji	4
69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Poziom wykształcenia młodzieży – ogółem	5t
65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Poziom wykształcenia młodzieży – kobiety	5f
74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Poziom wykształcenia młodzieży – mężczyźni	5m
7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Kształcenie ustawiczne – ogółem	6t
6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Kształcenie ustawiczne – kobiety	6f
8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Kształcenie ustawiczne – mężczyźni	6m
63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Stopa zatrudnienia – ogółem	7at
51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Stopa zatrudnienia – kobiety	7af
75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Stopa zatrudnienia – mężczyźni	7am
28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – ogółem	7bt
18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – kobiety	7bf
37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Stopa zatrudnienia starszych pracowników – mężczyźni	7bm
2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Stopa bezrobocia – ogółem	8at
3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Stopa bezrobocia – kobiety	8af
2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Stopa bezrobocia – mężczyźni	8am
0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Stopa bezrobocia długoterminowego – ogółem	8bt
1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Stopa bezrobocia długoterminowego – kobiety	8bf
0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Stopa bezrobocia długoterminowego – mężczyźni	8bm
21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Wydatki na zabezpieczenie społeczne jako procent PKB	9
39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Świadczenia dla osób starszych i renty rodzinne jako procent wszystkich świadczeń społecznych	10
:	:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Wydatki publiczne na aktywne działania Polityki Rynku Pracy jako procent PKB	11
3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	5,4p	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Współczynnik nierówności w dystrybucji dochodów	12
23	20	21	21	22	30	24	17	28p	19	17	29	19	22	29	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – ogółem	13at
23	21	21	21	25	30	24	18	27p	20	:	32	20	23	31	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – kobiety	13af
24	20	21	21	19	31	25	17	28p	17	:	26	18	22	28	Stopa zagrożenia ubóstwem bez uwzględnienia zasiłków socjalnych – mężczyźni	13am
12	10	15	11	12	15	20	11	21p	11	9	17	16	17	25	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – ogółem	13bt
13	10	15	11	14	15	20	12	21p	14	:	19	17	17	26	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – kobiety	13bf
12	10	15	12	9	16	20	10	21p	9	:	15	14	17	25	Stopa zagrożenia ubóstwem z uwzględnieniem zasiłków socjalnych – mężczyźni	13bm
6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – ogółem	14at
7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – kobiety	14af
5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Osoby w wieku 18 – 59 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje – mężczyźni	14am
2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Dzieci w wieku 0 – 17 żyjące w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracuje	14b
16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Odsetek kobiet w izbach pojedynczych/nizszych parlamentów krajowych/federalnych	15af
33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Odsetek kobiet w Parlamencie Europejskim	15bf
18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Różnice zarobkowe ze względu na płeć bez uwzględniania innych czynników	16
80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Przeciętna przewidywana długość życia przy urodzeniu – kobiety	17af
75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Przeciętna przewidywana długość życia przy urodzeniu – mężczyźni	17am
64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Przewidywana długość życia przy urodzeniu, bez niepełnosprawności – kobiety	17bf
61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Przewidywana długość życia przy urodzeniu, bez niepełnosprawności – mężczyźni	17bm
97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Poważne wypadki przy pracy – ogółem Ilość punktów	18at
101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Poważne wypadki przy pracy – kobiety Ilość punktów	18af
98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Poważne wypadki przy pracy – mężczyźni Ilość punktów	18am
37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Śmiertelne wypadki przy pracy Ilość punktów	18b

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Uwagi do odczytywania wskaźników kluczowych

- 3 W UE-25, liczba osób w wieku 65 lat i starszych odnosiła się do 24,1% populacji w wieku produkcyjnym (15 – 64) w roku 2003.
- 4 Różnica pomiędzy zmianą populacji a przyrostem naturalnym dla UE-15 w 2002 r. wyniosła +2,8 na 1000 mieszkańców (więcej imigrantów).
- 5t W 2002 r. 76,6% populacji UE-25 posiadało co najmniej wykształcenie średnie na poziomie wyższym (baccalauréat, matura, praktyka zawodowa lub równoważne).
- 6t W UE-25 w 2002 r. 8% populacji w wieku 25 – 64 lat uczestniczyło w kształceniu/szkoleniach (w okresie czterech tygodni poprzedzających badanie).
- 7at 62,9% populacji UE-25 w wieku 15 – 64 lat było zatrudnionych w roku 2002.
- 7bt 38,7% populacji UE-25 w wieku 55 – 64 lat było zatrudnionych w roku 2002.
- 8at W 2002 r. 8,8% aktywnej populacji UE-25 (tzn. siła robocza, czyli osoby pracujące i osoby w wieku 15 – 74 poszukujące pracy) było bezrobotnych.
- 8bt W 2002 r. 3,8% aktywnej populacji UE-25 (tzn. siła robocza, czyli osoby pracujące i osoby w wieku 15 – 74 poszukujące pracy) było bezrobotnych przez co najmniej jeden rok.
- 9 W roku 2001 wydatki UE-15 na zabezpieczenie społeczne stanowiły 27,5% Produktu Krajowego Brutto (PKB).
- 10 W krajach UE-15 świadczenia dla osób starszych i renty rodzinne mają największy udział w wydatkach na zabezpieczenie społeczne (46,1% ogólnych świadczeń w roku 2001).
- 11 W roku 2001 w krajach UE-15 wydatki publiczne na aktywne działania rynku pracy stanowiły 0,663% Produktu Krajowego Brutto (PKB).
- 12 Według średniej ważonej w populacji państw członkowskich UE-25 w roku 2001 górne 20% populacji (o najwyższych dochodach) otrzymało 4,4 razy więcej całkowitego dochodu państwa członkowskiego niż dolne 20% populacji państwa członkowskiego (najniższy dochód).
- 13at W 2001 r. w UE-25 przed uwzględnieniem zasiłków socjalnych 24% populacji żyłoby poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który jest ustalony na poziomie 60% średniego krajowego dochodu netto (po uwzględnieniu zasiłków socjalnych). Świadczenia emerytalne i renty rodzinne wliczane są do dochodów otrzymywanych przed przyznaniem zasiłków socjalnych i nie są traktowane jako zasiłki socjalne.
- 13bt W 2001 r. w UE-25 po uwzględnieniu zasiłków socjalnych 15% populacji żyło rzeczywiście poniżej progu zagrożenia ubóstwem, który jest ustalony na poziomie 60% średniego krajowego dochodu netto (po uwzględnieniu zasiłków socjalnych).
- 14at W 2003 r. w krajach UE-25 10,1% populacji w wieku 18 – 59 żyło w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracował. Studenci w wieku 18 – 24 żyjący w gospodarstwach domowych złożonych wyłącznie ze studentów w tym samym wieku nie zostali uwzględnieni ani w liczniku, ani w mianowniku.
- 14b W 2003 r. w krajach UE-25 9,6% dzieci w wieku 0 – 17 żyło w gospodarstwach domowych, w których żaden z domowników nie pracował.
- 15af W Szwecji w listopadzie 2003 r. 45,3% miejsc (przewodniczący i deputowani) w pojedynczej lub niższej izbie parlamentu krajowego lub federalnego (w przypadku Szwecji parlament jest jednoizbowy) było zajętych przez kobiety.
- 15bf W Parlamencie Europejskim w styczniu 2004 r. 40,9% miejsc należących do Szwecji było zajętych przez kobiety.
- 16 W krajach UE-15 przeciętne godzinowe zarobki brutto dla kobiet były o 16% niższe niż przeciętne godzinowe zarobki brutto dla mężczyzn w 2001 r. W skład populacji wchodzi wszyscy pracownicy w wieku 16 – 64 lat otrzymujący wynagrodzenie, którzy pracują przynajmniej 15 godzin tygodniowo.
- 17a Średnia spodziewana liczba lat długości życia nowo narodzonej dziewczynki/chłopca, jeśli dziecko żyłoby w aktualnych dla 2001 r. warunkach śmiertelności (prawdopodobieństwo zgonu z przyczyn powiązanych z wiekiem) w UE-15 wynosiła odpowiednio 81,6/75,5 lat.
- 17b Przeciętnie obywatel płci żeńskiej/męskiej w UE powinien dożyć bez niepełnosprawności wieku odpowiednio 66/63 lata (dane z roku 1996).
- 18at W UE-25 w porównaniu z rokiem 1998 w 2001 r. miało miejsce o 6% mniej poważnych wypadków (prowadzących do więcej niż trzech dni nieobecności) na 100 000 osób zatrudnionych.
- 18b W UE-25 w porównaniu z rokiem 1998 w 2001 roku miało miejsce o 20% mniej śmiertelnych wypadków przy pracy na 100 000 osób zatrudnionych.

Załącznik 3 Symbole, kody krajów i zgrupowań krajów, inne skróty i akronimy

Symbole

Symbole używane w tabelach

Wartości specjalne są to kody, które zastępują rzeczywiste dane:

:	„niedostępne”
0	„użyto poniżej połowy jednostki”
–	„nie dotyczy” lub „rzeczywiste zero” lub „domyślne zero”

Znaczniki są to kody dodawane do danych i definiujące określoną cechę:

b	„przerwa w serii (patrz teksty objaśniające)”
e	„wartość szacowana”
f	„prognoza”
i	„więcej informacji znajduje się w uwagach na końcu tabeli (opisu)”
p	„wartość tymczasowa”
r	„wartość skorygowana”
s	„szacunek Eurostatu”
u	„dane niewiarygodne lub niepewne (patrz teksty objaśniające)”

Inne symbole

%	procent

Kody krajów i zgrupowań krajów

Kody krajów

AT	Austria	BE	Belgia	BG	Bułgaria	CY	Cypr
CZ	Republika Czeska	DE	Niemcy	DK	Dania	EE	Estonia
EL	Grecja	ES	Hiszpania	FI	Finlandia	FR	Francja
HU	Węgry	IE	Irlandia	IT	Włochy	LU	Luksemburg
LV	Łotwa	LT	Litwa	MT	Malta	NL	Niderlandy
PL	Polska	PT	Portugalia	RO	Rumunia	SE	Szwecja
SI	Słowenia	SK	Słowacja	TR	Turcja	UK	Zjednoczone Królestwo

Przegląd | Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004

Zgrupowania krajów

UE-25 – 25 państw członkowskich Unii Europejskiej od 01.05.2004: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE i UK
UE-15 – 15 państw członkowskich Unii Europejskiej do 30.04.2004: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE i UK
Strefa euro – Strefa euro, w której do 31.12.2000 r. uczestniczyło 11 krajów (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT i FI), natomiast od 01.01.2001 r. uczestniczy 12 krajów (11 wyżej wymienionych krajów i EL).

Stare państwa członkowskie są to państwa członkowskie UE-15.

Nowymi państwami członkowskimi są Cypr, Republika Czeska, Estonia, Węgry, Łotwa, Litwa, Malta, Polska, Słowacja i Słowenia.

Krajami kandydującymi nazywane są w tej publikacji Bułgaria, Rumunia i Turcja.

Południowe państwa członkowskie są to Grecja, Hiszpania, Włochy i Portugalia.

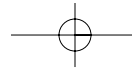
Północne państwa członkowskie są to Dania, Finlandia i Szwecja.

Kraje Beneluksu są to Belgia, Niemcy i Luksemburg.

Kraje bałtyckie są to Estonia, Łotwa i Litwa

Inne skróty i akronimy

UE	Unia Europejska	Eurostat	Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich
PKB	Produkt Krajowy Brutto	MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy
PRP	Polityka Rynku Pracy	NACE Rev. 1	Statystyczna Klasyfikacja Działalności Gospodarczej we Wspólnocie Europejskiej
PPS	Standard Siły Nabywczej		

Komisja Europejska

Sytuacja społeczna w Unii Europejskiej 2004 — Przegląd

Luksemburg: Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich

2005 — 46 str. — 29,7 x 21 cm

ISBN 92-894-9018-7

